

มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา
Dhamma Study and Support Foundation

แนวทางเจริญวิปัสสนา

เล่ม ๒ ตอนที่ ๑๑ – ๒๐

บรรยายโดย

สุจินต์ บริหารวนเขตต์

แนวทางเจริญวิปัสสนา

๑๑

ชีวิตแต่ละคนดำรงอยู่ได้ก็เพียงชั่วขณะจิตเดียว ฉะนั้น ในขณะที่เห็นไม่ใช่ขณะที่ได้ยิน ต้องมีความรู้ซึ่งเกิดจากการฟัง จนกระทั่งสามารถที่จะเป็นปัจจัยให้สติเกิดระลึกได้ในขณะที่กำลังเห็นในขณะนี้ตามปกติตามความเป็นจริง มิฉะนั้นแล้ว ก็จะมีแต่สมาธิ และไม่รู้ว่ปัญญา นั้นรู้อะไร แต่ก่อนอื่นก็ต้องรู้ว่า ปัญญา รู้สภาพธรรมตามความเป็นจริง ในชีวิตประจำวันทุกขณะ ตั้งแต่ตื่นจนหลับ ไม่ว่าจะเป็นเห็น ได้ยิน ได้กลิ่น ลิ้มรส รู้สิ่งกระทบสัมผัส คตินี้

ถ. จะทราบว่ปัญญาเกิดได้อย่างไร

สุ. ต้องทราบว่ปัญญา รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนี้ จึงจะเป็นปัญญาที่สามารถจะดับกิเลสได้ เพราะว่าขณะนี้ที่กำลังเห็น ก็ยึดถือว่า เป็นเราเห็น แต่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงว่ ธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา ไม่ใช่คน สัตว์ บุคคล เพราะฉะนั้น กำลังเห็นเดี๋ยวนี้ ต้องไม่ใช่เรา แล้วก็ไม่ใช่ตัวตนด้วย เป็นเพียงจิตประเภทหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย คือเมื่อมีจักขุปสาท และมีสิ่งที่ปรากฏกระทบตา มีการเห็นเกิดขึ้นแล้วก็ดับไปเพราะเหตุว่ จิตที่เห็น ไม่ใช่จิตที่ได้ยิน นี่แสดงให้เห็นความต่างกันว่า คนหนึ่งจะมีจิตซ้อนกัน ๒-๓ ขณะไม่ได้ ชีวิตดำรงอยู่แต่ละคนก็เพียงชั่วขณะจิตเดียว เพราะฉะนั้น ในขณะที่เห็น ไม่ใช่ในขณะที่ได้ยิน ด้วยเหตุนี้ จึงต้องรู้ความต่างก่อนว่ขณะนี้ เป็นอนัตตา เป็นนามธรรม เป็นสภาพรู้ ขณะที่ได้ยินก็เป็นอนัตตาเป็นนามธรรม ต้องมีความรู้ซึ่งเกิดจากการฟังจนกระทั่งสามารถที่จะเป็นปัจจัยให้สติมีการระลึกได้ ในขณะที่กำลังเห็นในขณะนี้ตามปกติตามความเป็นจริง มิฉะนั้นแล้ว ก็จะมีแต่สมาธิแล้วก็ไม่รู้ว่ปัญญา นั้นรู้อะไร แต่ก่อนอื่น เมื่อปัญญาเป็นสภาพที่รู้ถูกต้อง คือเริ่มจากความเข้าใจถูก ในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ก็จะต้องรู้ว่า ปัญญาไม่ใช่รู้อื่น

แต่เป็นปัญญาที่สามารถที่จะรู้ชีวิตประจำวันทุกขณะ ตั้งแต่ตื่นจนหลับ ไม่ว่าจะเป็น เห็น ได้ยิน ได้กลิ่น ลิ้มรส รู้สิ่งกระทบสัมผัส คิดนึก

ถ.

ส. ขณะนี้จิตเกิดดับสลับต่อกันเร็วมาก ถ้าศึกษาในวิถิจิตพระผู้มีพระภาคทรง แสดงไว้โดยละเอียดทีเดียวว่า หลังจากทีปฏิสันธิจิตดับไปแล้วภวังคจิตเกิดสลับต่อ ไม่มีการเห็น ไม่มีการได้ยิน ไม่มีการได้กลิ่น ไม่มีการลิ้มรส ไม่มีการการกระทบ สัมผัส ไม่มีการคิดนึก ลักษณะของภวังคจะเห็นได้ชัดในขณะนอนหลับ แต่ขณะนี้ไม่ หลับ เพราะฉะนั้นเป็นจิตประเภทหนึ่งซึ่งเห็น ไม่ใช่ภวังคจิต และในขณะที่ได้ยินก็ เป็นจิตประเภทหนึ่งซึ่งได้ยิน แต่จิตเห็นกับจิตได้ยินก็ห่างกันมากทีเดียว ไม่ใช่เกิด ใกล้เคียงกันอย่างที่ดูเหมือนว่าไม่ดับเลย ถ้าจิตเห็นกับจิตที่ได้ยินสามารถที่จะเกิด ดับซ้ำๆ ให้ทุกคนเห็น ก็จะไม่มีการสงสัยในลักษณะของจิตซึ่งเป็นสภาพรู้ ที่เกิดขึ้น แล้วก็ดับไป

ด้วยเหตุนี้ จึงต้องฟังแล้วพิจารณาว่าจิตมีจริง ขณะที่เห็นเป็นจิตประเภท หนึ่ง ไม่ใช่เรา เพราะฉะนั้น ขณะที่ได้ยินก็มีจริงเป็นจิตอีกประเภทหนึ่ง ไม่ใช่เรา แต่ การที่จะรู้ว่าจิตใดเกิดดับสลับต่อกันอย่างไรวินั้น เป็นปัญญาขั้นฟัง เพียงแต่เริ่มที่จะ เข้าใจ แม้แต่ในขณะที่กำลังฟังว่า ลักษณะอาการของการเห็นที่กำลังมีอยู่ และที่ว่า เป็นนามธรรม เป็นสภาพรู้ เป็นธาตุรู้ เพราะที่กำลังเห็นสิ่งที่ปรากฏทางตา ซึ่งถ้า เป็นคนตายแล้วก็ไม่เห็น เพราะฉะนั้น ลักษณะเห็นขณะนี้ก็มีจริงๆ แล้วก็ป็นอนัตตา แล้วก็ป็นลักษณะกิจการงานของจิตชั่วขณะที่เห็นด้วย ค่อยๆ ศึกษา ค่อยๆ พิจารณาค่อยๆ เข้าใจเพิ่มขึ้นทีละเล็กละน้อย

เพราะว่าการอบรมเจริญปัญญานั้นเป็นจรรณกาลภาวนา เป็นการที่จะต้อง อบรม เจริญไปจนกว่าปัญญาจะสมบูรณ์ ซึ่งจะต้องอาศัยกาลเวลานานมาก ที่เดียว เพราะส่วนใหญ่แล้ว จะตอบว่ามีจิต แต่ไม่ทราบว่าขณะนี้จิตอยู่ที่ไหน แต่ถ้า ทราบว่ากำลังเห็นเป็นจิต กำลังได้ยินเป็นจิต กำลังคิดนึกเป็นจิต ตลอดวันเป็นจิต

ซึ่งเกิดดับสลับต่อดังแต่ต้นจนกระทั่งเดี๋ยวนี้ และจิตที่ดับไปแล้ว ก็ดับไปเลย ไม่ใช่กลับมาเกิดอีก

ถ. จิตหนึ่งคือจิตที่เห็น ขณะที่เห็นนั้นก็ไม่ใช่จิตที่ได้ยิน ขณะที่เห็นแล้วก็มีอีก จิตหนึ่งที่รวมปัญญาที่เห็นนั้น ว่าไม่ใช่เราเห็น

สุ. เพราะเหตุว่า เกิดดับสลับกันเร็วมาก แม้แต่ในขณะนี้เอง ก็เหมือนเห็นกับได้ยินพร้อมกัน แต่เมื่อไม่ใช่ได้ยิน ขณะนั้นเป็นปัญญา จิตอีกขณะหนึ่งแทนจิตเห็น เดียวนี้ได้ ถ้าขณะนี้เห็นว่ามีทั้งเห็นและได้ยิน ถ้าขณะที่ปัญญาเกิดแทนได้ยิน กำลังระลึกที่เห็นได้ หรือว่าปัญญาเกิด ระลึกรู้สภาพที่ได้ยินแทนเห็นได้ ปัญญาต้องระลึก รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนี้ ตามปกติตามความเป็นจริง

ต้องทราบว่าเป็นธรรมทั้งหมด ไม่มีตัวตน เป็นแต่เพียงธาตุ เป็นเพียงสภาพธรรมที่เกิดแล้วก็ดับๆ แต่ว่าการเกิดดับนั้นรวดเร็วมากจนกระทั่งเมื่อไม่ประจักษ์การเกิดดับ ก็มีการจดจำสิ่งที่ปรากฏเหมือนไม่ดับว่าเป็นสิ่งหนึ่งสิ่งใด เพราะฉะนั้น ปัญญาที่เป็นโลกียะต้องประจักษ์ความจริงของโลกคือสภาพธรรมที่เกิดขึ้นในขณะนี้ แล้วดับในขณะนี้ นั่นจึงเป็นปัญญาในพระพุทธศาสนา ซึ่งเริ่มจากปัญญาดังนี้ ฟัง ตลอด ๔๕ พรรษาที่ทรงแสดงพระธรรม ก็เพื่อที่จะให้พุทธบริษัทได้ฟังพระธรรมที่ทรงตรัสรู้

ถ. ระหว่างธรรมะ กับธรรมชาติต่างกันอย่างไร

สุ. ถ้าพูดถึงธรรมชาติ บางคนอาจคิดถึงภูเขา ต้นไม้ น้ำทะเล ดาว แต่ถ้าพูดถึงธรรมแล้ว เป็นสิ่งซึ่งหมายถึงสิ่งที่มีจริงๆ เป็นสิ่งซึ่งมีปัจจัยเกิดขึ้นปรากฏแล้วก็ดับไป เพราะฉะนั้น ถ้าพูดถึงธรรมชาตาก็จะต้องเข้าใจด้วยว่า ธรรมชาติในทางธรรม หรือธรรมชาติในทางโลก ธรรมชาติในทางธรรมก็คือธรรม หมายถึงไม่ใช่ตัวตน สัตว์ บุคคล เป็นธรรมะ เป็นธาตุ ใช้คำว่าธาตุก็ได้หรือธรรมะก็ได้

ถ. ปรมัตถธรรม มีอธิบายโดยละเอียดอย่างไรบ้าง จิตประภัสสรเป็นปัญญาได้อย่างไร สิ่งกำลังทุกข์ได้สูญไป เมื่อไรจะได้กลับคืนสู่จิตสงบ

ส. ปรมัตถธรรม มีอธิบายโดยละเอียดอย่างไรบ้าง ปรมัตถธรรม มาจากคำว่า ปรม+อัตถ+ธรรมะ หมายความว่าถึงสภาพธรรมที่มีลักษณะเฉพาะของตนจริงๆ ซึ่งใครจะเรียกอะไรก็ได้ หรือจะไม่ใช้ชื่อเรียกอะไรก็ได้ เช่นลักษณะที่แข็ง จะใช้ภาษาอังกฤษ ภาษาไทย หรือว่าไม่เรียกอะไรเลย แต่เวลากะทบสัมผัส ลักษณะแข็งนั้นปรากฏ หมายความว่าถึงสภาพที่มีจริงๆ เช่น รสเปรี้ยวมีจริงแต่ต้องอาศัยลิ้มรสซึ่งทุกคนบริโภคอาหาร แต่ขณะที่บริโภคนั้นก็ไม่ได้สนใจที่จะรู้ว่า แม้แต่รสที่ปรากฏนั้นก็เป็นของจริงเป็นธรรม

ฉะนั้น ถ้าใช้คำภาษาไทยง่ายๆ ว่า "ปรมัตถธรรม" คือสิ่งที่มีจริงทุกอย่างที่มีจริง เสียงมีจริง เสียงเป็นปรมัตถธรรม โลกะ ความโลภความติดข้องเป็นสิ่งที่มีความจริง เป็นปรมัตถธรรม ความโกรธความขุ่นเคืองใจเป็นสิ่งที่มีความจริง เป็นปรมัตถธรรม เมื่อเป็นปรมัตถธรรม ก็หมายความว่าปรมัตถะ ไม่มีเจ้าของ ไม่ใช่ของใคร

เพราะว่า โลภะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย แล้วก็ดับไป โทสะเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย แล้วก็ดับไป ขณะที่เห็นในขณะนี้เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย แล้วก็ดับไป ถ้าไม่มีจักขุปสาท ถ้าเกิดกรรมทำให้จักขุปสาทซึ่งดับไปแล้วไม่เกิดอีกขณะนี้จะไม่ตาบอดทันทีที่ไม่มีการเห็นอีกต่อไป ฉะนั้น ทุกคนมีรูปคือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย แล้วก็มิจิตคือสภาพรู้ ธาตุรู้ แล้วก็มิจิตลิกซึ่งเป็นสภาพธรรมที่เกิดกับจิต เพราะว่า

ปรมัตถธรรมนั้นมี ๔ คือ ๑. จิต ๒. เจตสิก ๓. รูป ๔. นิพพาน ถ้าไม่เรียกชื่อเอาชื่อของทุกท่านในที่นี้ออก แต่ก็ยังมีรูปและมีจิตแล้วก็ยังมีเจตสิก ฉะนั้น จิต เจตสิก รูป เป็นปรมัตถธรรม เป็นสิ่งที่มีจริงๆ

นี่เป็นปรมัตถธรรมอย่างย่อ อย่างละเอียดก็ต้องศึกษาอย่างละเอียด แต่ให้ทราบว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่มีจริง มีสภาพธรรมลักษณะปรากฏให้รู้ได้ ไม่จำเป็นต้องเรียกชื่ออะไรก็ได้ เพราะว่า แข็ง ภาษาไทยเรียกอย่างหนึ่ง ภาษาอังกฤษเรียกอีกอย่างหนึ่ง ภาษาจีน ภาษาญี่ปุ่นก็เรียกต่างกันไป แต่ว่าลักษณะที่แข็งไม่เปลี่ยน ฉะนั้นปรมัตถธรรมที่มีอยู่ เป็นสภาพธรรมที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย มี ๓ ปรมัตถ์ คือ จิต เจตสิก รูป ส่วนนิพพานนั้นตรงกันข้าม คือเป็นสภาพที่มีจริงแต่ไม่เกิด

ถ้าพระคุณเจ้าจะแสวงหาปรมาัตถธรรมด้วยตัวเอง ในวันหนึ่งวันหนึ่งจะพบตลอดเวลาเข้าจะ ขณะที่กำลังกระทบสัมผัส แข็งมีจริงเป็นปรมาัตถธรรม ขณะที่กำลังเห็นสิ่งที่ปรากฏทางตา มีจริงเป็นปรมาัตถธรรม เสียงในขณะที่กำลังได้ยินมีจริงเป็นปรมาัตถธรรม คิดนึกเป็นสิ่งที่มีความจริงเป็นปรมาัตถธรรม ฉะนั้นปรมาัตถธรรมคือ จิต เจตสิก รูป นิพพาน

ถ้าจะกล่าวถึงปรมาัตถธรรมที่เกิดดับแล้วมี ๓ คือ จิต เจตสิก รูป แยกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ เป็นนามธรรมประเภท ๑ และเป็นรูปธรรมประเภท ๑ สำหรับรูปก็ได้แก่ สี เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ซึ่งประสมอยู่ทุกเมื่อเชื่อกัน กระทบส่วนใดของร่างกายก็แข็ง กระทบสัมผัสสิ่งหนึ่งสิ่งใดก็แข็ง นั่นก็เป็นรูปที่ปรากฏให้รู้ได้ สำหรับจิตเป็นสภาพที่เป็นใหญ่ เป็นประธานในการรู้ เช่นเห็น แต่สำหรับเจตสิกก็เป็นสภาพธรรมที่เกิดกับจิต ดับพร้อมจิต รู้อารมณ์เดียวกับจิต เช่นขณะที่เห็นแล้วก็มี ความพอใจ ไม่พอใจ ความพอใจไม่พอใจนั้นเป็นเจตสิก ไม่ใช่จิต

ถ. จิตประภัสสร เป็นปัญญาได้อย่างไร

ส. จิตประภัสสรหมายความว่า ภาวจิต และในบางแห่งหมายถึงกุศลจิตด้วย ฉะนั้น บางขณะกุศลไม่ประกอบด้วยปัญญา แต่ในขณะนั้นไม่มีอกุศลเกิดร่วมด้วย จึงเป็นประภัสสร

ถ. และสิ่งที่กำลังทุกข์ได้สูญไป เมื่อไรจะได้คืนสู่จิตสงบ

ส. จิตจะสงบได้เมื่อมีปัญญา เพราะหาความสงบไม่ใช่อยู่คนเดียว แต่ความสงบเป็นขณะที่จิตใจไม่มีโลภะ ไม่มีโทสะ อกุศลใดๆ และพร้อมกันนั้นถ้าการอบรมเจริญสมถภาวนาให้สงบขึ้น ต้องประกอบด้วยปัญญา และคำถามที่ว่าจิตกับใจเหมือนกันหรือต่างกันอย่างไร ภาษาบาลีไม่มีคำว่าใจ แต่มีคำว่า จิตฺตํ ฉะนั้นภาษาไทยใช้คำว่าจิตใจ หมายความว่าใช้คำเดิม แล้วก็เพิ่มภาษาไทยเข้ามาด้วย บางครั้งอาจจะ ใช้เพียงคำว่าใจ บางครั้งอาจจะใช้เพียงคำว่าจิต แต่ว่าจิตนั้นก็

หมายถึงสภาพที่เป็นใหญ่เป็นประธานในการรู้ ใช้คำว่าจิตก็ได้ ใจก็ได้ หทยะก็ได้ วิญญาณก็ได้ มนัสได้ มโนได้ หมายถึงความถึงจิตทั้งหมด

ถ. เฉยๆ

ส. เฉยๆ ก็เป็นจิต ถ้าไม่มีจิตก็เฉยไม่ได้ แต่ว่าความรู้สึกเฉยๆ นั้น เป็นเวทนาเจตสิกที่เกิดกับจิต จิตเป็นแต่เพียงสภาพที่เป็นใหญ่เป็นประธานในการรู้ และมีเจตสิก ๕๒ ประเภท เจตสิกรู้อารมณ์ด้วย จิตเป็นสภาพรู้เป็นใหญ่เป็นประธานเป็นมโนทริย

ถ.

ส. กลั่นลมหายใจ ก็ยังมีเห็น ยังมีได้ยิน ฉะนั้น ก็ยังมีจิตอยู่ ไม่มีใครที่จะสามารถดับจิตได้เลย ต้องเป็นผู้ที่ได้ฌานสมาบัติขั้นสูง ที่จะเข้านิโรธสมาบัติได้จึงจะดับจิตเจตสิกได้ ก่อนที่จะถึงปรินิพพาน

ถ. ขอลถามดังนี้ ไปวิเวกเดินจงกรม มองเห็นต้นไม้ทุกชนิด ถ้าไม่มีคนไปตั้งไปว่าเขาก็ไม่ได้ว่าเขาเป็นอะไร ไม่ใช่อะไร มันโผล่ขึ้นมาแล้วแต่กิ่งก้านออกไป เขาไม่ได้ว่าอะไรเลย คนก็เหมือนกัน ไม่ได้เป็นอะไรทั้งนั้น ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้ เขาไม่ได้ว่าเขาเป็นอะไร แต่คนไปตั้งไปว่าเขาเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ เขาก็เลยเป็นตามคน เขาว่า มีความเห็นจากใจอย่างนี้ เห็นผิดหรือเห็นถูก

ส. ไปวิเวก เดินจงกรม เป็นเรื่องใหญ่ที่จะต้องศึกษาโดยละเอียดให้เข้าใจ ไปวิเวกไปอย่างไร และเดินจงกรมต่างกับขณะที่เดินทุกๆ วันนี้อย่างไร มองเห็นต้นไม้ทุกชนิด ถ้ามีคนไปตั้งชื่อ เขาก็ไม่ได้ว่าเขาเป็นอะไร ต้นไม้ไม่มีจิต ฉะนั้น คนจะไปเรียกต้นไม้ว่าต้นมะม่วง ต้นไม้นั้นก็ไม่มีความรู้ว่ามีคนไปเรียกเขาว่าต้นมะม่วง ฉะนั้น เมื่อต้นไม้ไม่มีจิต ก็ไม่ต้องไปยุ่งเกี่ยวกับเรื่องของต้นไม้เลย แต่ในขณะที่คนเห็นสิ่งหนึ่งสิ่งใด ก็ใช้บัญญัติคำเรียกสิ่งนั้น เพื่อที่จะเข้าใจความหมายของสิ่งนั้น ไม่ใช่ว่าเห็นต้นไม้แตกกิ่งก้านออกดอกออกไป แล้วไม่มีคำเลยที่จะเรียกต้นไม้

ฉะนั้น ก็ไม่สามารถที่จะเข้าใจกันได้ แต่ที่ใช้คำทุกคำก็เพื่อที่จะเรียกสิ่งที่มีจริง เพื่อที่จะให้เข้าใจว่าหมายถึงอะไร เช่นถ้าเห็นสัตว์กับเห็นต้นไม้ ก็จะต้องรู้ว่าที่ใช้คำว่าสัตว์ ไม่ได้หมายความว่าถึงต้นไม้ หรือที่ใช้คำว่าต้นไม้ ก็ไม่ได้หมายความว่าถึงสัตว์ต่างๆ นี่เป็นเพียงคำที่จะให้ความหมายของสิ่งต่างๆ

ถ. คำถามต่อไปถามว่า การเดินอานาปานสติ จะเป็นวิปัสสนาหรือไม่ และทำอย่างไร

สุ. การเดินอานาปานสติไม่มี อานาปานะ หมายถึงลมหายใจเข้า ลมหายใจออก ซึ่งขณะนี้คนยังไม่ตาย กำลังมีลมหายใจเข้า กำลังมีลมหายใจออก แต่วันหนึ่งๆ หายใจเข้าออกมากเหลือเกิน โดยที่สติไม่ระลึกที่ลักษณะของลมหายใจนั้น

ฉะนั้น ที่เรียกว่าอานาปานสติ ก็คือขณะที่สติระลึกที่ลมหายใจ ไม่ใช่เพียงระลึก แต่ว่ามี การที่จะศึกษาพิจารณาเข้าใจลักษณะที่เป็นลมหายใจ เพื่อที่ปัญญาจะรู้ชัดตามความเป็นจริงว่าลักษณะนั้นเป็นเพียงสภาพธรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งแต่ก่อนนี้เคยเป็นเราหายใจ แต่เวลาที่มีการระลึกได้ แล้วระลึกที่ลักษณะของลมแล้วรู้ลักษณะของลม ก็จะได้รู้ได้ว่าลักษณะนั้นมีจริง แล้วก็ไม่ใช่เราด้วย เกิดขึ้นแล้วก็ดับไป

จึงจะเป็นอานาปานสติซึ่งเป็นวิปัสสนา เป็นกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน เพราะเหตุว่า ลมหายใจเกิดที่กาย เนื่องกับกาย ถ้าปราศจากลมหายใจก็มีชีวิตไม่ได้ ฉะนั้นในขณะที่เองก็มีลมหายใจ ไม่ต้องมีการเดินอานาปานสติ ขณะที่สติเกิดระลึกที่ลมหายใจ แล้วรู้ลักษณะของลมหายใจ ขณะนั้นเป็นอานาปานสติจะนั่ง จะนอน จะยืน จะเดินได้หมด

เพราะว่า "สติเป็นอนัตตา" ถ้าขณะที่กำลังนั่งอยู่นี้แล้วสติเกิด ขณะนั้นเป็นอานาปานสติอีกแล้ว แล้วก็ไม่มีใครบังคับสติด้วย ขณะนี้ทุกคนคิดไม่เหมือนกันเลย ไม่มีใครบังคับความคิดได้ แม้แต่ความคิดของตัวเองก็บังคับไม่ได้ ฉะนั้น สติเป็นอนัตตา ไม่มีใครสามารถที่จะบังคับให้สติระลึกที่ลมหายใจในขณะที่เดิน ขณะนี้สติอาจจะเกิดระลึกลักษณะของลมหายใจก็ได้

เรื่องของการอบรมเจริญปัญญาไม่ใช่เรื่องทำขึ้น แต่สภาพธรรมขณะนี้ก็มีแล้ว รู้ความจริงของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ถ้าไปทำสิ่งอื่นมา รู้ จะไม่มีสิ่งที่กำลังปรากฏในขณะนี้ เพราะว่าจริงๆ แล้ว ไม่มีคนเลย มีแต่เพียงสภาพธรรม ฉะนั้นเวลานี้ทุกคนรู้สึกเหมือนมีโลก แล้วก็กำลังอยู่ในโลก แต่ถ้ารู้ความจริงแล้วจะรู้ว่าที่โลกปรากฏ เพราะจิตเกิดขึ้นเพียงชั่วขณะเดียว อย่างโลกทางตา ปรากฏแล้วก็ดับไป ขณะที่เสียงปรากฏเป็นโลกทางหู โลกทางตาดับไปแล้ว ไม่เหลือเลย แล้วมีแต่เฉพาะเสียงที่ปรากฏทางหู แล้วก็ดับไป

ฉะนั้นที่เคยยึดมั่นว่าเป็นเราตั้งแต่ศีรษะตลอดเท้า เป็นแต่เพียงเหมือนฝุ่นละเอียดยๆ ซึ่งมีอากาศธาตุแทรกคั่นอยู่ พร้อมทั้งจะกระจัดกระจายหมดสิ้นไปทุกขณะ ในขณะที่กำลังเป็นกองฝุ่นซึ่งมีอากาศธาตุแทรกคั่นอยู่ ก็เป็นปัจจัยให้มีจิตเห็นเกิดขึ้นบ้าง จิตได้ยินเกิดขึ้นบ้าง แต่จิตเห็นก็ไม่เที่ยง จิตได้ยินก็ไม่เที่ยง ฉะนั้นจิตเห็นเมื่อขึ้นก็ดับไปแล้ว จิตได้ยินในขณะนี้ ได้ยินแล้วก็ดับไปด้วย แท้ที่จริงแล้วไม่มีใครเลย

ในขณะที่รู้ความจริงอย่างนี้ ผู้นั้นก็จะรู้ได้ว่าคนอื่นก็ไม่มี ฉะนั้นในขณะที่กำลังคิดถึงจิตคนอื่น ขณะนั้นแท้จริงแล้วเป็นจิตของบุคคลนั่นเอง ที่กำลังคิดเรื่องคนอื่นเท่านั้น ถ้าเรื่องที่เป็นจริงก็คือว่า รู้ลักษณะของสภาพธรรม ตามปกติตามความเป็นจริง แล้วก็รู้ว่าไม่มีสัตว์ ไม่มีบุคคล ไม่มีตัวตน

ถ. สมาธิในขณะนั่งภาวนากับสมาธิในขณะเดินจงกรม แตกต่างกันอย่างไรวะ และจะสังเกตได้อย่างไรว่าเป็นสมาธิ

ส. ที่จริงแล้ว สมาธิเป็นสภาพที่ตั้งมั่นคงที่อารมณ์หนึ่งอารมณ์ใด หรือสิ่งหนึ่งสิ่งใดเท่านั้นเอง ได้แก่ "เอกัคคตาเจตสิก" ซึ่งเกิดกับจิต และเกิดกับจิตทุกๆ ขณะด้วย แม้แต่ในขณะนี้ก็มีเอกัคคตาเจตสิกเกิดพร้อมจิต ดับพร้อมจิต แต่ว่าเวลาปรากฏลักษณะอาการของสมาธิ หมายความว่าจิตขณะนั้นรู้อารมณ์เดียวนานๆ จนปรากฏ ลักษณะที่ตั้งมั่นที่อารมณ์นั้น เช่นคนที่กำลังตั้งใจทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด ตั้งใจอย่างมาก ที่จะไม่ให้ผิด ขณะนั้นจะเห็นลักษณะอาการของสมาธิได้

ฉะนั้น สมาธิมีทั้งเป็นมิจฉาสมาธิและสัมมาสมาธิ ถ้าไม่มีปัญญาร่วมด้วย
ขณะใด ขณะนั้นเป็นมิจฉาสมาธิทั้งหมด เช่นขณะที่กำลังอ่านหนังสือพิมพ์ ขณะนั้น
ก็มีสมาธิอ่านรู้เรื่องแล้วก็เข้าใจเรื่อง พิจารณาเรื่องที่กำลังอ่านด้วย แต่ว่าขณะนั้นไม่
มีปัญญา ฉะนั้นขณะนั้นก็เป็นมิจฉาสมาธิ ที่กล่าวว่าสมาธิในขณะที่เดิน ต่างกับ
สมาธิในขณะที่นั่งอย่างไร สมาธิแล้วไม่ต่าง ไม่ว่าจะนั่ง จะนอน จะยืน จะเดิน
สภาพที่ตั้งมั่นอยู่ที่สิ่งหนึ่งสิ่งใดก็ยังคง ตั้งมั่นอยู่ที่สิ่งนั้น ขณะที่เดินเป็นสมาธิก็ได้
ขณะที่นั่งเป็นสมาธิก็ได้ ขณะที่นอนเป็นสมาธิก็ได้ ขณะที่ยืนเป็นสมาธิก็ได้ แต่
สมาธิไม่ใช่ปัญญา ฉะนั้น ถ้าใครกำลังตั้งอกตั้งใจทำอะไรอย่างจดจ่อ ขณะนั้นก็รู้ว่า
ลักษณะอาการของสมาธิปรากฏ ไม่ว่าจะนั่ง จะนอน จะยืน จะเดินก็ตาม

ถ. เวลาอาตมานั่งสมาธิ เวลาจิตจะเป็นอารมณ์เดียวหรือจิตรวม จะเกิด
อาการใด อาตมาหาวิธีแก้ก็ไม่หาย พอจะมีวิธีแก้บ้างไหมอย่างไร

ส. แก้ให้เกิดปัญญาดีกว่าแก้ไม่ให้ไอ ฉะนั้น เวลาเป็นสมาธิแล้วก็มีไอ
บ้าง อะไรบ้างตั้งหลายอย่าง เป็นเรื่องของมิจฉาสมาธิ เพราะว่า ขณะนั้นไม่เป็นการ
อบรมเจริญปัญญา

ถ. จิตอยู่ส่วนไหนของร่างกาย บางคนว่าจิตอยู่ที่มันสมอง บางคนว่าอยู่ใน
หัวใจ จริงหรือไม่

ส. จิตมีที่เกิด ๖ ที่ เรียกว่า "วัตถุ ๖" เป็นรูป ๖ รูป คือ

จักขุประสาทรูป เป็นที่เกิดของ จักขุวิญญาณ จิตเห็นในขณะนี้

โสตประสาทรูป เป็นที่เกิดของ โสตวิญญาณ จิตได้ยินในขณะนี้

ฆานประสาทรูป ที่กลางจมูก เป็นที่เกิดของ ฆานวิญญาณ จิตที่ได้กลิ่น

ชีวหาประสาทรูป เป็นที่เกิดของ ชิวหาวิญญาณ จิตที่ลิ้มรส

และ กายปสาทรูป ที่ซึมซาบอยู่ทั่วร่างกาย เป็นที่เกิดของ กายวิญญาน จิต
ในขณะที่รู้สิ่งทีกระทบสัมผัส ซึ่งเย็นบ้าง หรือร้อนบ้าง หรืออ่อนบ้าง หรือแข็งบ้าง
และ หทยวัตถุ เป็นวัตถุที่ ๖ เป็นที่เกิดของจิต

๑๒

เวลาที่เพิ่งเกิดในครรภ์ของมารดา รูปเล็กมากทีเดียว ในขณะที่ปฏิสนธิจิตเกิดขึ้น จะมีกลุ่มของรูป ซึ่งภาษาบาลีใช้คำว่า "กลาป" ๓ กลาปเกิดพร้อมกับปฏิสนธิจิต ซึ่งมองด้วยตาไม่เห็น เพราะว่า เป็นกลุ่มของรูปเพิ่งจะเกิดแล้วก็เล็กมาก กลุ่ม ๑ เป็นกลุ่มของ "กายปสาทรูป" อีกกลุ่ม ๑ เป็นกลุ่มของ "ภาวรูป" อีกกลุ่ม ๑ เป็นกลุ่มของรูปที่เป็นที่เกิดของจิต ชื่อว่า "หทยรูป"

แสดงให้เห็นว่าในภุมิที่มีชั้น ๕ นั้น จิตจะเกิดโดยไม่อาศัยรูปไม่ได้เลยในขณะนี้ มีรูปซึ่งเป็นที่เกิดของจิต ในขณะที่เห็น ในขณะที่ได้ยิน ในขณะที่คิดนึก เพราะฉะนั้น เวลาที่เกิดใหม่ๆ ยังไม่มีรูปร่างของหัวใจเลย แต่ที่เป็น "หทยรูป" เพราะว่า เป็นรูปที่เป็นที่อาศัยเกิดของปฏิสนธิจิต และเมื่อเจริญเติบโตขึ้น รูปร่างกายสมบูรณ์ครบถ้วนขึ้น รูปที่เป็นที่เกิดของจิตซึ่งเป็นหทยรูป ไม่ใช่ตา หู จมูก ลิ้น กาย นั้น จะอยู่ที่กลางหัวใจ ซึ่งเป็นรูปที่เกิดเพราะกรรม ถึงแม้ว่าจะตัดหัวใจออก หรือว่าจะมีการเปลี่ยนหัวใจก็ตาม รูปเกิดดับเร็วมาก ฉะนั้น ในขณะที่หัวใจออกไปอยู่นอกร่างกาย ถ้าบุคคลนั้นยังไม่สิ้นชีวิตกรรมก็ทำให้หทยรูปเกิดที่ส่วนหนึ่งส่วนใด ซึ่งจะทำให้จิตดำรงอยู่ได้ในขณะนั้น

เพราะฉะนั้น ต้องทราบว่ารูปกำลังเกิดดับอย่างรวดเร็วด้วย และปกติเมื่อมีรูปร่างที่สมบูรณ์แล้ว หทยวัตถุซึ่งเป็นที่อาศัยเกิดของจิตอื่นๆ นอกจากจิตเห็น จิตได้ยิน จิตได้กลิ่น จิตลิ้มรส จิตที่รู้กระทบสัมผัสแล้ว จิตอื่นทั้งหมดเกิดที่หทยวัตถุ แต่ว่าหทยวัตถุนั้นก็เกิดจากกรรม ในขณะนี้ รูปกำลังดับอย่างรวดเร็ว และกรรมก็ทำให้รูปเกิดอย่างรวดเร็วด้วยเพราะฉะนั้น ไม่ต้องคำนึงถึงรูปซึ่งเกิดแล้วดับแล้ว ขณะนี้รูปใดไม่ปรากฏ รูปนั้นเกิดแล้วดับแล้ว ทุกคนคิดว่ามีตัวนั่งอยู่ทั้งตัว แล้วมีทั้งตา หู จมูก ลิ้น กาย มีทั้งรูปร่าง แขน มือ เท้า แต่ตามความเป็นจริงแล้ว รูปเกิดแล้วดับเร็วมาก ฉะนั้น รูปใดแม้ไม่ปรากฏ รูปนั้นก็เกิดแล้วก็ดับแล้ว

ถ. คนเราเวียนว่ายตายเกิดเพราะอวิชชา นั่น มีอธิบายโดยพิสดารอย่างไร และก่อนที่จะมาเวียนว่ายตายเกิดนั้น มาจากไหน

ส. ไม่มีใครสามารถจะให้ความเข้าใจของบุคคลใด ย้อนกลับไปถึงชาติก่อนนั้นได้เลย ถ้าจะคิดถึงอวิชชาเป็นปัจจัยให้เกิด ก็เป็นแต่เพียงเรื่องคิด แต่ว่าในขณะนี้เองมีอวิชชาหรือเปล่าในขณะที่เห็น เมื่อยังไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรม ก็ย่อมเป็นปัจจัยที่จะให้มีการเกิดสืบต่อไปอีกเรื่อยๆ

ถ. ในหนังสือท่านกล่าวว่า อปัณณาสมาธิ เป็นสมาธิที่ดิ่งลงไป ไม่มีปัญญาเกิดขึ้น เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว จะมีวิธีการอย่างไรให้เกิดปัญญา

ส. ไม่ทราบหนังสือเล่มไหน ถ้าเป็นจากพระไตรปิฎกแล้ว อปัณณาสมาธิ ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ ประกอบพร้อมด้วยปัญญา แล้วก็ขณะนั้นมีความตั้งมั่นในอารมณ์ที่ทำให้จิตสงบจนกระทั่งเป็นฌานจิต ไม่รู้อารมณ์ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ขณะนี้ถ้าไม่มีสติสัมปชัญญะทั้งๆ ที่มีจิต ก็ไม่สามารถจะรู้ได้ว่าจิตเป็นกุศล เป็นอกุศล

ฉะนั้น การที่จะให้จิตถึงอปัณณาสมาธิ เป็นสัมมาสมาธิ เป็นการอบรมเจริญสมถภาวนาต้องประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ จึงสามารถที่จะรู้ว่าขณะนี้ถ้าเป็นอกุศล เป็นอกุศลประเภทใด เพราะว่า ลักษณะของอกุศลนั้นปรากฏให้รู้ เมื่อปัญญาเห็นอกุศลตามความเป็นจริง ก็จะนึกถึงอารมณ์ที่เป็นกุศล แทนอารมณ์ที่ทำให้จิตเป็นอกุศล จนกว่าจิตจะตั้งมั่นถึงอปัณณาสมาธิ ฉะนั้น ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะสมบูรณ์

ถ. ข้อ ๑. มีบางท่านปฏิบัติธรรมแล้ว เห็นภพ เห็นภูมิ เห็นนิพพานเป็นสิ่งที่ลอยอยู่ในท้องฟ้า ปฏิบัติถูกหรือไม่ถูก

ส. ไม่ถูก

ข้อ ๒. มีบางท่านบอกว่า นิพพานมีตัวตน แต่บางท่านก็บอกว่าไม่มีตัวตน อันไหนถูกต้อง

ส. พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา เพราะฉะนั้น จะไม่มีอะไรเลยที่เป็นตัวตน

ถ. ข้อ ๓. การที่เรียนอภิธรรม แล้วมันแต่นับดวงจิต แล้วเราจะเอามาแก้ปัญหอย่างไร

ส. ที่จริงแล้วจิตมิได้มีดวงเดียว หรือประเภทเดียว ถ้าศึกษาพระอภิธรรมจะทำให้รู้จิตเพิ่มขึ้น เพราะว่า จิตที่มีปรากฏในพระอภิธรรมนั้น ไม่ใช่อยู่ที่อื่น แต่อยู่ที่ทุกคน จิตเห็นทุกคนมี จิตได้ยินทุกคนมี จิตได้กลิ่น จิตคิดนึก โภสมูลจิต โทสมูลจิต มหากุศลจิต มีทุกอย่าง เพราะฉะนั้น การรู้เรื่องจิตมากๆ ก็จะทำให้มีการระลึกถึงลักษณะของจิต ไม่ใช่เพียงแต่รู้เรื่องจิต แต่รู้สภาพของจิตที่กำลังเป็นจิตในขณะนั้น ฉะนั้น ก็มีประโยชน์มากที่จะแก้ปัญหาดังๆ

ถ. มีอยู่เรื่องหนึ่ง เกิดขึ้นที่วัดของอาตมา คือมีผู้มีศรัทธาเป็นคนร่ำรวยอยู่คนหนึ่ง เป็นเจ้าภาพก่อสร้างพระประธานใหญ่ในห้องหนึ่ง โดยสร้างพระหันหน้าไปทางทิศเหนือตรงกับกุฏิของอาตมา อยู่มาไม่นานเกิดมีศิษย์วัดได้เสียชีวิตลง อาตมาเลยไปหาหมอดูดวงชะตา เขาทำนายว่าเป็นเพราะไปขุดดิน โดยไม่ขออนุญาตพระภูมิที่วัด จึงเกิดพิณาศุภพาว์ตามมาดังนี้ จนอาตมาหวั่นไหวต่อเหตุการณ์ แล้วรู้ว่าการที่เราปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยแล้ว ผิดด้วยหรือ ที่จะเป็นไปเช่นนั้นได้ ทำอย่างไรจึงจะทำให้ความทุกข์สงบ และให้จิตเกิดปัญญา พระประธานกว้าง ๖ เมตร สูง ๙ เมตร

ส. ผู้ที่เป็นพุทธบริษัท ต้องไม่เชื่อในมงคลตื่นข่าว และจะต้องมีความมั่นคงที่จะรู้ว่า ทุกคนมีกรรมเป็นของๆ ตน มีใครบ้างที่เกิดมาแล้วไม่ตาย มีใครบ้างที่เกิดมาแล้วไม่สุขบ้าง ทุกข์บ้าง ไม่ใช่คนอื่นทำให้ การเกิดขึ้นมาในโลกนี้ ก็เกิดมาเพราะกรรมของตน และเมื่อเกิดมาแล้ว การที่ชีวิตจะดำเนินไปแต่ละวันก็เพราะกรรมของตนอีก ฉะนั้น ไม่ต้องเป็นห่วงเรื่องจะทำอย่างโน้นอย่างนี้ ไม่ทำอย่างโน้นอย่างนี้แล้ว จะเป็นอย่างโน้นอย่างนี้ เพราะเหตุว่า ทุกอย่างที่เกิดขึ้นนั้น ต้องเกิดเพราะเหตุปัจจัยทั้งสิ้น และโดยเฉพาะทุกคนมีกรรมเป็นของตน

ถ. อยากทราบว่า ขั้นตอนของวาระจิตเกิดจากสมาธิ ๑. ขั้นสูงสุดแล้วเกิดนิมิต ๒. เมื่อถึงจุดสูงสุดของสมาธิ แล้วจะอย่างไรจึงจะเกิดนิมิตได้ ๓. วาระจิต

เกิด ขึ้นคล้ายกับความฝัน เวลาเคลิ้มก่อนจะหลับฟุ้งไป มีพลังมากแต่มีสติ เป็นจิตประเภทไหน ทำอย่างไรจะผ่านวาระนี้ไปได้

ส. ไม่เป็นปกติแล้วทั้งหมด ไม่ถูกต้อง ปัญญาผู้สภาพธรรมขณะนี้ตามปกติตามความเป็นจริง จิตฟุ้งไปไหนไม่ได้เลย เพราะเหตุว่า จิตไม่ใช่รูปและจิตเป็นแต่เพียงสภาพรู้ ซึ่งเกิดขึ้นรู้แล้วดับ จิตคิดนึกเกิดขึ้น คิดนึกในขณะนี้แล้วดับ ฉะนั้นไม่มีการที่จิตฟุ้งไปไหนได้เลย แล้วสำหรับที่ว่า วาระจิตเกิดขึ้นคล้ายกับความฝัน เวลาเคลิ้มก่อนจะหลับ ฟุ้งไปมีพลังมากแต่มีสติ ถ้ามีสติแล้วเป็นปกติถ้าขาดสติแล้วผิดปกติ สำหรับที่ว่า วาระจิตเกิดจากสมาธิขั้นสูงสุดแล้วเกิดนิमित ไม่ทราบว่าการนิमितเพื่ออะไร ขณะนี้กำลังเห็นเป็นของจริง ปัญญาสามารถที่จะรู้ความจริงในขณะนี้ที่เห็นได้ แล้วต้องการนิमितทำไม กำลังได้ยินเป็นของจริงสามารถประจักษ์การเกิดดับของจิตได้ยินได้ แล้วจะต้องการนิमितทำไม

ถ. ข้อ ๑. ที่ว่าจิตเกิดมี มีอยู่ที่ไหน อยู่ข้างนอกหรือข้างใน

ข้อ ๒. จิตดับๆ ไปแล้วไม่เกิดอีก ก็ดับ แสดงว่าสูญแล้ว

ข้อ ๓. จิตเกิดดับสลับต่อกันเหมือนลูกโซ่ แต่ไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันหรืออยู่ใกล้ชิดกัน จริงหรือ จิตไว้มาก จนเราจะเอาอะไรวัดได้หรือไม่ ลองหาข้อเปรียบดูให้ด้วย

ข้อ ๔. ปัญญา กับจิตเกิดพร้อมกันหรือต่างกันเกิด มีคนป่วยคนหนึ่งมีเวทนาเกิดแรงกล้า แต่อาศัยว่าเคยเป็นผู้ปฏิบัติมาก่อน จึงได้นำเอาอาการเวทนาเหล่านั้นมาพิจารณา จึงสงบลงได้ ดังนั้นจะเรียกว่ามีสติ แล้วเกิดสมาธิได้หรือไม่ มีปัญญาหรือไม่ ถ้าเกิดดับไปขณะนั้น จะไปเกิดเป็นอะไรบ้าง อยู่ที่ไหน

ส. คำถามสุดท้ายไม่มีใครตอบได้เลย และคำถามที่ว่า จะเรียกว่ามีสติแล้วเกิดสมาธิหรือไม่ ไม่สามารถที่จะรู้จิตของคนอื่นได้เพียงอาการภายนอก เพราะฉะนั้น การที่จะบอกว่าคนนี้นั่งเฉยๆ แล้วเป็นสมาธิ ไม่ถูกต้อง การที่จะเห็นคนหนึ่งนั่งเฉยๆ แล้วจะบอกว่ามีปัญญา ก็ไม่ถูกต้องด้วย เพราะเหตุว่าไม่สามารถที่จะรู้จิตจากอาการที่ปรากฏภายนอก ขอทบทวนตั้งแต่ข้อ ๑. ที่ว่าจิตเกิดมี มีอยู่ที่ไหน อยู่ข้างนอกหรือข้างใน จิต เห็นเกิดขึ้นที่ตา จิตได้ยินเกิดขึ้นที่หู จิตได้กลิ่นเกิดที่

มานปสาทรูป จิตลึ้มรสเกิดที่ชีวหาปสาทรูปที่อยู่กลางลิ้น จิตที่รู้สิ่งกระทบสัมผัส รู้
แข็งตรงไหน จิตเกิดตรงนั้นดับตรงนั้น เพราะฉะนั้น จิตไม่เกิดนอกตัว แต่จะต้อง
อาศัยรูปเกิดในภุมิที่มีชนร์ ๕

ข้อ ๒. จิตดับๆ ไปแล้ว ไม่เกิดอีก ก็แสดงว่าดับสูญแล้ว แม้ว่าจิตดวงก่อนจะ
ดับ แต่ก็ยังเป็นปัจจัยให้จิตขณะต่อไปเกิด เพราะฉะนั้น จิตเกิดดับตั้งแสนโกฏิกัปปี
จนถึงขณะนี้ แล้วก็จะเกิดดับสืบทอดกันไปอีก ถ้าไม่ปรินิพพาน

ข้อ ๓. จิตเกิดดับสืบทอดกันเหมือนลูกโซ่ แต่ไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หรือ
อยู่ใกล้ชิดกันจริงหรือ จิตไว้มากจนเราจะเอาอะไรวัดได้หรือไม่ลองเปรียบดูให้ด้วย
ในพระสูตรแสดงความเร็วของจิตไว้มาก ซึ่งเป็นข้อความที่ไพเราะที่พระคุณเจ้าจะ
พบในพระสูตรหลายสูตรเจ้าคะ

ข้อ ๔. ปัญญา กับจิตเกิดพร้อมกันหรือต่างกันเกิด ปัญญาเป็นเจตสิก ซึ่ง
ต้องเกิดกับจิต ปัญญาจะเกิดโดยที่ไม่มีจิตไม่ได้เลย แต่ว่าจิตเกิดโดยไม่มีปัญญาได้
เช่นจิตเห็นในขณะนี้ที่เกิดขึ้น ไม่มีปัญญาเจตสิกเกิดร่วมด้วย จิตได้ยินก็ไม่มี
ปัญญาเจตสิกเกิดร่วมด้วย แต่ขณะที่ปัญญาเกิด ขณะนั้นปัญญาต้องเกิดกับจิต
เพราะเหตุว่า ปัญญาเป็นเจตสิก

๕. ขอลถามเรื่องจิตที่ประกอบสมาธิ กับจิตที่ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ มี
ลักษณะอาการต่างกันอย่างไร

๖. สมาธิได้แก่เอกัคคตาเจตสิก ซึ่งเกิดกับจิตทุกขณะ แต่สำหรับสติและ
ปัญญานั้นเกิดกับจิตที่เป็นโสภณจิตคือจิตที่ติ่งามเท่านั้น เพราะฉะนั้น ขณะที่
อกุศลจิตเกิดขณะนั้นมีเอกัคคตาเจตสิกเป็นสมาธิเกิดร่วมด้วย อย่างคนที่จะยิงปืน
ยิงลูกศรพวกนี้ต้องมีสมาธิ แต่ขณะนั้นเป็นอกุศลจิต ไม่มีสติและปัญญาเกิดร่วม
ด้วย ฉะนั้น จิตที่ประกอบด้วยสมาธิ และจิตที่ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ มี
ลักษณะอาการต่างกันอย่างไร ต่างกันคือ บางครั้งเป็นมิจฉาสมาธิ เป็นอกุศลจิต แต่
ว่าขณะที่เป็นสัมมาสมาธิ ขณะนั้นต้องประกอบด้วยสติสัมปชัญญะด้วย

๗. เราจะรู้ได้อย่างไรว่า นูรพาทจารย์ที่มรณภาพไปแล้ว สำเร็จเป็นพระ
อรหันต์ ดูจากอัฐิธาตุได้หรือไม่

ส. ดูจากอริยธาตุไม่ได้เลย เพราะเหตุว่าสามารถจะใส่สิ่งหนึ่งสิ่งใดลงไปแล้ว ทำให้อริยัตินั้นเป็นสี่ต่างๆ ได้ และการที่จะรู้ว่า บุคคลใดเป็นพระอรหันต์ ไม่ใช่ดูจากรูป แต่ต้องรู้ด้วยปัญญา แล้วถ้าบุคคลนั้นไม่มีปัญญา ไม่สามารถที่จะรู้ได้เลยว่าใคร เป็นพระอรหันต์ ต้องผู้ที่เป็นพระอรหันต์เท่านั้น จึงจะรู้ว่าใครเป็นพระอรหันต์ เช่นเดียวกับขณะนี้ ถ้าเป็นผู้ที่อบรมเจริญปัญญา จากการสนทนาก็จะรู้ว่าบุคคลใด เจริญปัญญา และบุคคลใดไม่ได้เจริญปัญญาเช่นในขณะนี้กำลังเห็น มรรคมงคล ๘ ประกอบด้วย สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ ตรีกหรือจรดในอารมณ์ที่ปรากฏ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ เกิดพร้อมกับจิตที่ระลึกได้ ที่จะรู้และค่อยๆ เข้าใจ จิตที่เห็น จิตที่ได้ยิน ในขณะนี้ จนกว่าปัญญาจะสมบูรณ์ นี่เป็นหนทางเดียว ที่จะทำให้อริยธรรมสามารถจะดับอกุศลได้ แต่ถ้าปัญญาไม่เกิด ไม่ต้องกล่าวถึงพระ อรหันต์เลย

ถ. ข้อ ๑. เคยได้ยินว่า น้ำเลี้ยงหัวใจที่อยู่ตรงกลางหัวใจ เป็นตัวแสดงจิต เช่น คนโทสะจิต จะเป็นสีน้ำล้างเนื้อ พุทธจิตจะมีสีขาว ถ้าเป็นเช่นนั้นคนที่ได้รับ การเปลี่ยนหัวใจ จะมีทำให้จิตเปลี่ยนไปหรือ

ส. รูปเกิดดับเร็วมาก ไม่ต้องห่วงรูปในขณะนี้ที่ดูเหมือนยังยืน หรือไม่ดับ เช่น โต๊ะตัวนี้ ดูเหมือนว่าจะอยู่ไปอีกหลายวันหลายเดือน หรือว่าเห็นภูเขา ก็คิดว่า คงจะอยู่ไปอีกหลายแสนปี แต่ความจริงแล้วทุกรูปกำลังเกิดดับโดยที่ไม่มีใครรู้ สำหรับผู้ที่เพียงกระทบแล้วรู้ว่าแจ้ง เพราะเหตุว่า การที่จะประจักษ์การเกิดดับ ของแจ้งในขณะนี้ ต้องเป็นปัญญาก่อนขั้นหนึ่ง ไม่ใช่ปัญญาขั้นเพียงระลึกแล้วว่า แจ้งเป็นแต่เพียงสภาพธรรมอย่างหนึ่งเท่านั้น ฉะนั้น เรื่องของน้ำเลี้ยงหัวใจซึ่งอยู่ กลางหัวใจแสดงจิต แล้วถ้าเปลี่ยนหัวใจจะทำให้จิตเปลี่ยนไปหรือไม่ ไม่เกี่ยวกับ เลย เพราะว่า จิตของบุคคลหนึ่งดับไป ก็เป็นปัจจัยให้จิตต่อไปของบุคคลนั้นเกิด ไม่ใช่เอาหัวใจมาเปลี่ยนแล้ว จะทำให้คนนั้นเปลี่ยนบุคคลิก หรือเปลี่ยนอริยาคัย ได้

ถ. ข้อ ๒. ได้ยินมาว่า การบรรลุธรรม คือการเอาสติไปควบคุมร่างกาย คือ ให้อารมณ์อยู่ใต้การควบคุมของสติ ไม่ใช่ให้อารมณ์ได้ควบคุมของธรรมชาติ เช่น

การกระพริบตาเมื่อมีวัตถุจะเข้าตา ที่ได้ยินมานั้นถูกต้องหรือไม่ ถ้าไม่ถูกต้องเป็นอย่างไร

ส. การบรรลุธรรม เป็นการอบรมเจริญปัญญา รู้แจ้งความจริงของสภาพธรรม ไม่ใช่การพยายามไปควบคุมร่างกาย เพราะว่าเรื่องของตัวตนที่จะควบคุมเป็นเรื่องปกติประจำวัน แต่เรื่องที่จะรู้สภาพธรรมที่เกิดเพราะเหตุปัจจัย ไม่มีตัวตนที่จะไปบังคับบัญชาหรือควบคุมได้ นั่นต้องเป็นเรื่องของปัญญา

ถ. ผู้ไม่รู้หนังสือ เมื่อปฏิบัติสมถกัมมัฐานและวิปัสสนากัมมัฐาน จะบรรลุธรรมขั้นสูง และขั้นต้นได้หรือไม่

ส. มีตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ และมีการฟังพระธรรม มีการพิจารณาเข้าใจสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ปัญญาย่อมสามารถค่อยๆ เจริญขึ้น จนกระทั่งประจักษ์แจ้งความจริงของสภาพธรรมได้ เพราะว่า จิตได้ยินไม่ใช่อยู่ในหนังสือ แต่ในขณะที่จิตกำลังได้ยิน ฉะนั้น ผู้ที่ฟังแล้วจะรู้ความต่างกันของปัญญาว่า ปัญญาขั้นฟังเป็นเพียงขั้นรู้เรื่องของธรรม

ปัญญาที่เข้าใจเรื่องของธรรมแล้วระลึกได้ในขณะที่กำลังเห็น แล้วสามารถจะเข้าใจสภาพธรรมจริงๆ ไม่ใช่เพียงแต่เข้าใจเรื่องของธรรมเท่านั้น นั่นเป็นปัญญาอีกขั้นหนึ่ง ซึ่งจะต้องอบรมจนกว่าจะรู้ทั่ว จนกระทั่งสามารถประจักษ์แจ้งลักษณะที่แท้จริงของสภาพธรรม แล้วการรู้แจ้งอริยสัจธรรม ก็เป็นปัญญาอีกขั้นหนึ่ง เพราะฉะนั้นปัญญามีหลายขั้น

ถ. ข้อ ๑. จิตนึกคิด จิตสำนึก จิตใต้สำนึก ต่างกันอย่างไร

ข้อ ๒. จิตคิดเรื่องการทำงาน เป็นอกุศลจิตได้อย่างไร

ข้อ ๓. อนัตตา ความไม่มีตัวตน สุญญตา ความว่าง มีความหมายอย่างเดียวกันหรือไม่ ถ้าไม่ เพราะเหตุไร

ส. จิตนึกคิด จิตสำนึก จิตใต้สำนึก จะเรียกอย่างไรก็ได้ทั้งหมด แต่ว่าเมื่อจิตเกิดขึ้นแล้ว จิตต้องทำกิจการงานอย่างหนึ่งอย่างใดใน ๑๔ กิจ เมื่อจิตเกิดขึ้นแล้วจะไม่ทำกิจการงานนั้นไม่มีเลย จิตขณะแรกที่ใช้คำว่า "ปฏิสนธิ" เพราะทำกิจสืบต่อจากจุติจิตของชาติก่อน นี่เป็นกิจขณะจิตแรกของจิตดวงแรก และเมื่อจิตนี้ดับไป

แล้ว "ภวังคจิต" เกิดต่อ ภวังคจิตคือจิตที่ดำรงภพชาติ ให้ดำรงความเป็นบุคคลนี้ ระหว่างที่ไม่เห็นไม่ได้ยิน ไม่ได้กลิ่น ไม่ได้ลิ้มรส ไม่ได้กระทบสัมผัส ไม่ได้คิดนึก ยัง จิตไม่ได้ ยังจากโลกนี้ไปไม่ได้ ยังตายไม่ได้ถ้าภวังคจิตยังเกิดดับสลับต่ออยู่ หลับสนิท ตื่นอีกเห็นอีก ได้ยินอีก เป็นภวังคอีก เห็นต่อไปอีก จนกว่าจะถึงจุติจิต ซึ่งพระคุณ เจ้าจะ ใช้คำว่าจิตนึกคิด จิตสำนึก หรือจิตใต้สำนึก หรือจิตอะไรอีกก็ได้ แต่ทั้งหมด จะต้องทำกิจหนึ่งกิจใดใน ๑๔ กิจ

ข้อ ๒. จิตคิดเรื่องการทำงานเป็นอกุศลจิตได้อย่างไร ขณะใดที่ไม่เป็นไปในทาน ไม่เป็นไปในศีล ไม่เป็นไปในความสงบจาก โลภะ โทสะ โมหะ ไม่เป็นไปในการ อบรมเจริญปัญญา ขณะนั้นเป็นอกุศลทั้งหมด

ข้อ ๓. อนัตตาคความไม่มีตัวตน สุกญญตาคความว่าง มีความหมายอย่าง เดียวกันหรือไม่ ถ้าไม่เพราะเหตุไร มีความหมายอย่างเดียวกัน เพราะว่า อนัตตาค ความหมายไม่มีตัวตน ไม่ใช่ตน ไม่เป็นตน สุกญญตาคว่าง กว้างจากตน ไม่ใช่ว่าง จากอย่างอื่น

ถ. คุณโยมเห็นความทุกข์ในการเวียนว่ายตายเกิดในโลกอย่างไร

ส. ถ้าหิวเป็นทุกข์ไหม ถ้าเจ็บเป็นทุกข์ไหม นี่เป็นเรื่องธรรมดาที่เมื่อเกิด มาแล้ว ที่จะมีใครบอกว่าไม่เห็นทุกข์ คงจะเป็นสิ่งที่เป็นไปได้

ถ. ข้อ ๑. อยากทราบว่า การที่มีวิญญูณของเจ้าภูมิหรือเจ้าที่ มาเข้าสู่ สู่ ตัวของคนคนหนึ่ง อยากจะทราบว่าจิตหรือวิญญูณของตัวผู้ที่ถูกสิงไปอยู่ที่ไหน หรือว่ารวมกันอยู่ในตัวคนนั้น

ข้อ ๒. การที่วิญญูณหรือการเกิดนี้อยากจะทราบว่า จะเข้าทางไหนของ มารดา เห็นพระบางรูปบอกว่าเข้าได้ทุกทาง ใช่หรือไม่

ส. ข้อ ๑. การที่วิญญูณของเจ้าภูมิหรือเจ้าที่เข้ามาสู่ตัวคนๆ หนึ่ง อยาก ทราบว่าจิตหรือวิญญูณของผู้ที่ถูกสิงไปอยู่ที่ไหน หรือว่ารวมกันอยู่ในตัวของผู้นั้น รวมไม่ได้แน่นอน จิตเป็นสภาพธรรมที่ไม่มีรูปร่างเลย เกิดขึ้นแล้วก็ดับไปทุกๆ ขณะ เพราะฉะนั้น การที่จิตของคนหนึ่งจะเข้าไปอยู่ในร่างกายของอีกคนหนึ่งนั้น เป็นไป

ไม่ได้ แต่เวลาที่ปรากฏอาการเหมือนกับเข้าทรง หรือว่าผีเข้า แสดงว่าบุคคลที่ถูกใช้
คำว่าผีเข้าขณะนั้นไม่รู้สีกตัว ขณะนี้ไม่มีผีเข้าใครเลย เพราะว่าทุกคนเป็นปกติ
แต่ถ้าไม่มีการรู้สึกตัวขณะใด เป็นสภาพของจิตที่ไม่รู้สึกตัว แล้วก็บุคคลอื่นสามารถ
ที่จะมีพลังจิต ที่จะทำให้เกิดรูปหรือเกิดเสียงจากรูปของบุคคลนั้นกระทบกันก็ได้ทำ
ให้เกิดเสียงต่างๆ ในขณะนั้นก็เป็นสิ่งที่เรายกกว่าผีเข้า จะใช้คำว่าเข้าทรงหรืออะไร
ก็แล้วแต่ แต่ถ้าเป็นจริงก็หมายความว่า จิตของบุคคลนั้นก็ยังอยู่ในสภาพที่ขาด
ความรู้สึก โดยที่จิตของอีกคนหนึ่งก็สามารถที่จะมีพลังจิตที่จะบังคับให้มีรูป การ
เคลื่อนไหว หรือทำให้เกิดเสียงได้

ข้อ ๒. อยากทราบว่าวิญญาณคือการเกิดนี้ จะเข้าทางไหนของมารดา

ส. ไม่มีการเป็นรูปที่จะเข้าไปได้เลย เรื่องของจิตเป็นนามธรรม ที่จะต้อง
เข้าใจให้ชัดเจน ก็คือว่า จิตไม่ใช่รูป เป็นสภาพรู้ธาตุรู้ ขณะนี้ทุกคนคิดนึก ไม่ใช่ตา
คิด ไม่ใช่หูคิด ไม่ใช่จมูกคิด ไม่ใช่ลิ้นคิด เพราะฉะนั้น เมื่อสภาพนี้มีปัจจัยเกิด ก็
เกิดขึ้นโดยที่ว่า ไม่ใช่รูปที่จะเข้าไปทางหนึ่งทางใดเลย

๑๓

ยังมีข้อสงสัยอะไรบ้างไหมคะ

ถ. มนุษย์เรามุ่งละกิเลส กิเลสหมด แล้วคนในโลกก็ไม่มีดี ไปนิพพานก็สูญกันหมด

ส. มนุษย์นี่คืออะไรคะ จิต เจตสิก รูป ไม่มีสาระเลย เกิดขึ้นแล้วก็ดับไป ๆ เท่านั้นเอง แล้วทำไมจะมาสอนให้หลงให้เพลิน ให้ยึดมั่นถือมั่นในสิ่งที่ไม่มีสาระ

ถ. ถ้าเราละกิเลสแล้วว่าเหว่ ละคะ

ส. ถ้าไม่มีกิเลสแล้วว่าเหว่ เข้าใจว่าที่ว่าเหว่เพราะกิเลส ผู้ไม่มีกิเลสแล้วไม่ว่าเหว่เลย คนว่าเหว่คือคนมีกิเลส ธรรมนี้ขาดการพึ่งไม่ได้เลย การพึ่งธรรมของพระผู้มีพระภาคนั้น เป็นสิ่งที่มีประโยชน์มาก เพราะว่าได้พึ่งสิ่งที่ไม่เคยพึ่ง พิจารณาติดตามต่อไปก็ย่อมจะได้ความเข้าใจ แล้วก็ได้เหตุผลชัดเจนยิ่งขึ้น ถ้าศึกษาพระธรรมวินัย ก็จะหวั่นกลัวต่อความเห็นผิด ความเข้าใจผิด กิเลสอกุศลทุกอย่างทุกประการไม่ว่าจะเล็กน้อย แม้ว่าจะเป็นการกล่าวคำไม่จริง เป็นสิ่งที่มีโทษมีภัย จะมากจะน้อยนั้นก็แล้วแต่ว่า ความเห็นผิดจะชักนำไปประพฤติดุจจริตร้ายแรงแค่ไหน ผลของกรรมก็ต้องมากมายแค่นั้นด้วย สำหรับเรื่องของการที่จะได้รับทุกขโทษภัยในวัฏฏะ สำหรับผู้ที่ยังไม่ได้เป็นพระอริยบุคคล ก็จะเห็นได้ว่า ไม่มีใครสามารถจะล่วงรู้ไปถึงว่า การได้รับผลของกรรมแต่ละขณะนั้น เกิดขึ้นมาจากการกระทำตั้งแต่ครั้งไหน เมื่อไร ยังไง เพื่อที่จะให้เห็นพระมหากรุณาคุณของพระผู้มีพระภาค ซึ่งทรงพระมหากรุณาแสดงอดีตกรรมของพระองค์เอง

ในขุททกนิกาย ในพุทธาปาทาน ชื่อ ปุพพกัมมปิไลติ ที่ ๑๐ จะไม่กล่าวถึงบุพกรรมของพระผู้มีพระภาคที่ทรงแสดงไว้ทั้งหมด จะกล่าวเพียงบางข้อบาง

ประการเท่านั้น ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคแวดล้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์เป็นอันมาก ตรัสชี้แจงบุญกรรมทั้งหลายของพระองค์ ณ ที่นั้นว่าดูกร ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย จงฟังกรรมที่เราทำแล้วของเรา กรรมแรกที่พระผู้มีพระภาคทรงปรารภนา การเป็น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นครั้งแรกนั้น ก็ในสมัยที่ชาติหนึ่ง ที่พระองค์ทรงเห็นภิกษุผู้ ถืออยู่ป่าเป็นวัตรรูปหนึ่ง แล้วได้ถวายผ้าเก่าพร้อมกันนั้นก็ปรารภนาเป็นพระ สัมมาสัมพุทธเจ้า ผลของกรรมอันนั้น ก็ได้อำนวยให้ได้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าใน ชาติสุดท้าย

อันนั้นเป็นความปรารภนาที่จะเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าครั้งแรกของ พระองค์ ในกาลก่อน พระองค์เป็นนายโคบาล ต้อนโคไปเลี้ยง เห็นแม่โคกำลังดื่มน้ำ ชุมนม จึงห้าม ด้วยวิบากแห่งกรรมนั้น ในภพหลังสุดนี้ แม้พระองค์จะกระหายน้ำ ก็ ไม่ได้ดื่มน้ำตามปรารภนา อันนี้เป็นเรื่องเล็กๆ น้อยๆ แม้แต่การห้ามแม่โคที่กำลังดื่มน้ำ ที่ชุมนม ก็สามารถที่จะเป็นเหตุเป็นปัจจัย ให้ได้รับผลของกรรมในชาติหลังๆ ได้ ฉะนั้น ภพชาติเป็นสิ่งที่น่ากลัวจริงๆ ตั้งแต่เกิดมา ถ้านึกย้อนถึงอดีตกรรม คนทำ อะไรคงทำยิ่งกว่านี้ ยิ่งกว่าห้ามโคที่กำลังดื่มน้ำชุมนม ฉะนั้น ก็แล้วแต่ว่ากรรมนั้น จะทำให้เกิดในภพไหน ภูมิไหน ก็เป็นเรื่องของวิภูฏะ

ในชาติอื่นในกาลก่อน เป็นนักแสดงชื่อ ปุณณานิ ได้กล่าวต่อพระปัจเจกพุทธเจ้า ชื่อว่า "สุรภี" ผู้ไม่ประทุษร้ายตอบ ด้วยวิบากนั้น ท่องเที่ยวอยู่ในนรกเป็นเวลานาน ด้วยผลกรรมอันเหลือนั้น ในภพหลังสุดนี้ พระองค์จึงได้รับคำกล่าวต่อเพราะเหตุแห่ง นางสุนทริกา เพราะฉะนั้น ถึงแม้จะบำเพ็ญบารมีพากเพียรนานนับไม่ถ้วนอย่างไรก็ตาม เมื่อยังมีเหตุปัจจัย คือภพชาติ ก็ย่อมจะได้รับผลของกรรมนั้น ในกาลก่อน เพราะการกล่าวต่อพระเถระนามว่า นันทะ

สาวกของพระผู้มีพระภาคในสมัยนั้น จึงท่องเที่ยวในนรกนานถึงหมื่นปี เป็น มนุษย์แล้วได้รับการกล่าวต่อเป็นอันมาก ด้วยผลกรรมที่เหลือ นางจิณฺจมาณวิกา กับ หมูชนได้กล่าวต่อพระผู้มีพระภาคด้วยถ้อยคำไม่จริง ในกาลก่อน พระผู้มีพระภาคฆ่า ฟัน้องชายต่างมารดา เพราะเหตุแห่งทรัพย์ จับใส่ลงในชอกเขาแล้วบดคือทับด้วย

หิน ด้วยวิบากแห่งกรรมนั้น พระเทวทัตจึงผลักร้อนหินลงมากะทบนิ้วหัวแม่เท้าจน
ห้อเลือด ในกาลก่อน เป็นเด็กเล่นอยู่ที่หนทางใหญ่ เห็นพระปัจเจกพุทธเจ้าแล้ว ใส่
ไฟเผาทั่วหนทาง ด้วยวิบากกรรมนั้น ในภพหลังสุดนี้ พระเทวทัตจึงชักชวนนายขมัง
ธนูผู้ฆ่าคนตายมาก เพื่อให้ฆ่าพระองค์

ที่ทรงแสดงอดีตกรรมของพระองค์ ก็เพราะว่า ในสมัยนั้นมีผู้รู้มีผู้เห็นการ
กระทำของนางสุนทรี ของนางจิณฺจมาณวิกา หรือว่าของพระเทวทัต ซึ่งเมื่อมี
เหตุการณ์ปรากฏอย่างนั้น พระผู้มีพระภาคผู้ทรงมีพระสัพพัญญุตญาณ ก็ทรง
แสดงให้เห็นถึงอดีตที่ผ่านมาว่า เป็นเพราะกรรมอะไร ในกาลก่อน พระผู้มีพระภาค
ได้บริภาษพระสาวกทั้งหลาย ในศาสนาของพระพุทธเจ้าพระนามว่า **พระปุสสะ** ว่า
ท่านทั้งหลายจงเคี้ยว จงกินแต่ข้าวแดง อย่ากิน ข้าวสาลีเลย ด้วยวิบากแห่งกรรม
นั้น พระองค์อันพรามหณ์นิมนต์แล้ว อยู่ในเมือง เวรัญชา บริโภคข้าวแดงตลอด ๓
เดือน

ครั้งหนึ่ง พระผู้มีพระภาคในชาติที่ชื่อว่า **โชติปาละ** ได้กล่าวกะพระสุคตเจ้า
พระนามว่า **กัสสปะ** ในกาลนั้นว่า จักมีโพธิมณฑลแต่ที่ไหน โพธิญาณท่านได้ยาก
อย่างยิ่ง ด้วยวิบากแห่งกรรมนั้น พระองค์ได้ประพฤติกกรรมอันทำได้ยากมาก คือทุก
กรกิริยา ที่ตำบลอุรุเวลาเสนานิคมตลอด ๖ ปี แต่นั้นจึงได้บรรลุโพธิญาณ แต่
พระองค์ก็มิได้บรรลุพระโพธิญาณอันสูงสุด ด้วยหนทางนี้ พระองค์อันบุพกรรม
ตกเดือนแล้ว จักพึง แสวงหาโพธิญาณโดยทางที่ผิด หมายความว่าถึงตอนที่ทรง
บำเพ็ญทุกกรกิริยา บัดนี้ พระองค์เป็นผู้สิ้นบาปและบุญ เว้นจากความเร่าร้อนทั้ง
ปวง ไม่มีความเศร้าโศก ไม่มีความคับแค้น เป็นผู้ไม่มีอาสวะ จักนิพพาน พระชินเจ้า
ทรงบรรลุกำลังแห่งอภิญญาทั้งปวงแล้ว ทรงพยากรณ์โดยหวังประโยชน์แก่ ภิกษุ
สงฆ์ด้วยประการฉะนี้ แล นี่เป็นเรื่องที่แสดงอดีตกรรม ก็จะได้ให้ท่านเห็นว่า ควร
จะต้องสำรวจกาย วาจา ใจ เจริญกุศลทุกประการ ไม่ให้เกิดความเห็นผิด ไม่ให้มี
การพุดผิด หรือว่าไม่ให้มีการประพฤติดิ เพราะเรื่องของการที่จะขัดเกลากิเลส

จนกว่าจะบรรลุความเป็นอริยบุคคลนั้น เป็นเรื่องที่จะต้องเจริญมากๆ บ่อยๆ เองๆ ด้วย มีท่านผู้ใดสงสัยบ้างไหมคะ

ถ.

ส. พระองค์คุณิมาน ก็ถูกเบียดเบียนมากไหมคะ เวลาที่ท่านไปบิณฑบาต

ถ.

ส. เวลาที่กระทบกาย แล้วก็บาดเจ็บ แล้วเวลาที่ถูกกล่าวดู อันไหนจะร้ายแรง กว่ากันคะ

ถ.

ส. เรื่องของกรรม และการรับผลของกรรม ดูทุกท่านอยากให้เป็นอย่างไหนไปตามใจของท่าน ไม่ใช่ให้เป็นอย่างไหนไปตามกรรม นี่ก็เป็นปัญหาที่ว่า ทำไมคนนี้ทำกรรมตั้งเยอะแยะมากมาย แล้วผลของ กรรมทำไมไม่สนองมากมายเช่นเดียวกัน ทำไมถึงอยากให้คนอื่นเขาได้รับทุกข์มากถึงอย่างนั้นนะคะ ควรมีจิตเมตตา กรุณา อนุเคราะห์ อย่าไปหวังต้องให้เขาได้รับตอบแทนให้พอใจกับกรรมที่เขาทำไป

ถ.

ส. อันนั้นให้ผลตามกาลด้วย เมื่อยังไม่ถึงกาลที่จะให้ผล ใครจะไปเร่งรัดว่าขอให้ผลวันนี้ พรุ่งนี้ เดี่ยวนี้ ก็เร่งรัดไม่ได้ และผู้ที่จะรู้ว่ากรรมใดจะให้ผล หรือว่าขณะนี้ เป็นผลของกรรมใด ไม่ใช่ผู้อื่นนอกจากพระผู้มีพระภาค เพราะฉะนั้นพระองค์จึงได้ทรงแสดงอดีตกรรมแม้ของพระองค์ได้ ถ้าพระองค์คุณิมานไม่ปรินิพพาน ก็คงจะได้มีวิบากกรรมที่จะทำให้ผู้อื่นหายสงสัย แต่ว่าควรจะสงสารมากกว่าอยากให้พระองค์คุณิมานได้รับกรรมให้เพียงพอ อีกประการหนึ่งเท่าที่ได้ฟัง รู้สึกว่าหลายท่านต้องการรับผลของกรรมใน ปัจจุบันชาติ ทำดีอยากได้ดีชาตินี้ ไม่ค่อยไว้ชาติหน้าหรือคะ

ถ. เข้าไป

ส. ขาติน้ำคอยไหวไหมคะ

ถ. เข้าไป ขาติน้ำจะได้รับผลหรือไม่ ก็ยังไม่รู้

ส. ยังไม่รู้กลัวไม่ได้ใช้ไหมคะ กลัวว่าทำไปแล้วจะไม่ได้ นี่อาจจะเป็นเหตุหนึ่งนะคะ ที่ทำให้โดยมากท่านที่ทำความดี ต้องการได้รับผลของกรรมดีชาตินี้ ทำกุศลในชาตินี้ และด้วยผลของบุญกุศลที่ทำในชาตินี้ ขาติน้ำเกิดบนสวรรค์ชั้นดุสิตบ้าง ดาวดึงส์บ้าง ยามาบ้าง หรือว่าอาจจะถึงนิมมานรดี ปรนิมิตวสวัตดี ดีกว่าโลกมนุษย์นี้ไหมคะ ชาตินี้ก็ปลอดภัยแล้วอยู่ในโลกมนุษย์ มีทางที่จะเจริญกุศลก็เจริญกุศลให้มากๆ ไม่ต้องคอยไปหวังว่า กรรมที่ทำไปแล้วอยากจะให้ได้รับผลในชาตินี้ กรรมนั้นให้ผลแน่

ถ.

ส. โดยมากเรื่องของธรรมนี้ บางท่านลืมนะคะ เป็นเรื่องของบุคคล แทนเรื่องของธรรม ซึ่งนี่ไม่ถูก ที่ทำให้เกิดความเข้าใจไขว้เขวอย่างนี้ ก็เป็นเพราะว่า ถ้าจะดูทั่วไปแล้ว เวลานี้ก็เป็นความสนใจในบุคคล มากกว่าความสนใจในธรรม ฉะนั้นผู้ที่ต้องการเข้าใจในธรรมจริงๆ ก็มีโอกาที่จะเลือกเฟ้นธรรมสาระจากใครก็ได้ที่พูดโดยไม่คำนึงถึงว่าบุคคลนั้นเป็นใคร และพร้อมกันนั้นก็ตรวจสอบเหตุผลกับพระธรรมวินัยด้วย เพราะว่า ไม่มีผู้หนึ่งผู้ใดสามารถจะเข้าใจทุกสิ่งทุกอย่างได้ละเอียดละเอียดยิ่งกว่าพระธรรมวินัยที่พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงไว้แล้วอย่างครบถ้วน ฉะนั้น เรื่องของเหตุการณ์สถานที่ต่างๆ ก็เป็นเรื่องที่ว่า เมื่อสิ่งใดที่ไม่เหมาะสมไม่ควร ก็ไม่ควรที่จะยึดถือหรือว่าสนใจเป็นแบบอย่าง แต่ก็ควรที่จะได้เลือกเฟ้นสิ่งที่เป็นประโยชน์ให้มากขึ้นต่อไปอีก และก็จะทิ้งสิ่งที่ไม่เป็นสาระนั้น เพราะว่า เป็นเรื่องของแต่ละบุคคล ซึ่งใครก็แก้ไขใครไม่ได้ มีใครคิดอยากจะเฝ้าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบ้างไหมคะ แทนที่จะเป็นบุคคลนั้นบุคคลนี้ คิดถึงพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ววิธีก็มีค่ะ พระธรรมวินัยก็ยังมีครบถ้วน ถ้าอยากจะฟังธรรมจากพระโอษฐ์ก็เปิดพระไตรปิฎก มีท่านผู้ใดสงสัยบ้างไหมคะ

ถ.

ส. ค่ะ พุถึงเหตุที่พระพุทเจ้าจะได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทเจ้า คือรู้แจ้งอริยสัจจ์ ๔ ใหม่คะ หมายความว่าทุกอย่างจะเกิดขึ้นนี้ต้องมีเหตุ ถ้าพระผู้มีพระภาคไม่ได้สะสมบารมีมาในอดีตอนันตชาติอย่างมากมายแล้วละก็ การที่จะรู้แจ้งสภาพของทุกข์ อย่างที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริงก็เกิดขึ้นไม่ได้เลย เพราะว่าเราเกิดมาแล้ว เราก็อยู่กับธรรม อยู่กับของจริง ๆ ที่ปรากฏให้รู้ได้ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจอยู่เรื่อย ๆ แต่ว่าไม่ได้รู้ลักษณะของสิ่งนั้นตามความเป็นจริง ผู้ที่จะเป็นพระสัมมาสัมพุทเจ้า ที่จะรู้สภาพธรรมที่ปรากฏโดยที่ไม่ได้ฟังจากคนอื่นนั้น ต้องอาศัยการอบรมบารมีอินทรีย์ในอดีตมามากทีเดียว ทั้งในเรื่องของการขัดเกลาจิตใจให้เบาบางจากจิตใจด้วยคุณธรรมนานาประการ เพื่อว่าขณะใดที่พระองค์พิจารณาสภาพของสิ่งที่กำลังปรากฏ พระองค์ก็สามารถที่จะแทงตลอด ในสภาพลักษณะของสิ่งที่ปรากฏตามความเป็นจริงได้

เวลานี้โลกกว้างใหญ่มากเป็นโลกทั้งโลก แล้วยังไกลออกไปนอกโลก เป็นดาวมากมายเต็มฟ้า เป็นคนนั้นคนนี้เยอะแยะ ทั้งรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ แต่ผู้รู้แจ้งอริยสัจจ์นั้น รู้ลักษณะของแต่ละสิ่งที่กำลังปรากฏในขณะนั้นตามความเป็นจริง ไม่ปนกันเป็นโลกที่กว้างใหญ่เลย ถ้ารู้พร้อมกันทีละหลายๆ อย่าง ไม่ได้รู้ชัดเลยสักอย่างเดียว

ถ.

ส. ท่านที่ยังไม่ได้เริ่มเจริญสติเลย จะไม่รู้ลักษณะของสติเป็นของที่แน่นอน ฉะนั้น ขอให้รู้ลักษณะของสติ ไม่ใช่สมาธิ สติกับสมาธิมันไม่เหมือนกัน สมาธิ จิตจะต้องรู้อยู่ที่อารมณ์ใดอารมณ์หนึ่งนานๆ ในตอนแรกๆ ความรู้สึกว่าเป็นตัวตนนี้จะต้องมีแน่นอน ฉะนั้น เมื่อสติยังไม่ได้เจริญขึ้นความรู้สึกว่าเป็นตัวตนยังต้องมีอยู่

ถ. คำถามว่า สำหรับผู้เจริญสติ เอานามเป็นรูป เอารูปเป็นนาม เข้าใจเข้าใจๆ เหวๆ ไปบ้าง เป็นประโยชน์ไหม

ส. แต่ผู้ที่เจริญสติปัฏฐาน เจริญเพื่อกุศล หรือเพื่อความเข้าใจที่ถูกต้อง เพื่อละความเห็นผิด ความไม่รู้ ความสงสัยในลักษณะของนามและรูป หรือว่าเพื่ออะไร ถ้าผู้นั้นเจริญสติปัฏฐานเพื่อละความไม่รู้ เพื่อละความสงสัย เพื่อละความเห็นผิดในลักษณะของนามและรูปแล้ว ผู้นั้นก็ต้องพิจารณา แล้วปัญญาก็ต้องรู้ ลักษณะของสิ่งที่ปรากฏได้ถูกต้องตามความเป็นจริง ถ้าหลงเข้าใจผิด ไม่ใช่การเจริญสติปัฏฐานเลย

ในสังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค ใน ปัคคัยสูตร ที่ ๑ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า เทวดาและมนุษย์เป็นผู้มีรูป เป็นที่มายินดี เป็นผู้ยินดีแล้วในรูป เป็นผู้ผลิตเพลินแล้วในรูป เพราะรูปแปรปรวน คลายไปและดับไป เทวดาและมนุษย์ย่อมอยู่ เป็นทุกข์ ต่อจากนั้น พระผู้มีพระภาคก็ได้ตรัสเรื่องเสียง เรื่องกลิ่น เรื่องรส เรื่องโณภูมัพพะ และเรื่องธรรมารมณ์ว่า เทวดาและมนุษย์นั้นก็เป็นผู้ที่มีความยินดี ผู้ยินดีแล้วในสิ่งเหล่านั้น ผลิตเพลินแล้วในสิ่งเหล่านั้น เพราะสิ่งเหล่านั้นแปรปรวน คลายไปดับไปย่อมอยู่เป็นทุกข์

อันนี้เพียงแต่พญานกในเบื้องต้น เราก็จะเห็นได้ว่าเป็นความจริง มีใครบ้างที่ไม่ยินดี ไม่พอใจในรูป รูปที่เห็นทางตาและเสียงที่ได้ยินทางหู กลิ่น รส โณภูมัพพะ ธรรมต่างๆ รวมทั้งธรรมารมณ์ที่รู้ได้ทางใจ ก็เป็นสิ่งที่บังเราอยู่ ทำให้เราติดทำให้เราเพลิน เวลาที่ติด เวลาที่เพลินมาก ก็ทำให้ไม่สามารถที่จะพิจารณารู้ลักษณะที่แท้จริงของรูป ของเสียง ของกลิ่น ของรส ของโณภูมัพพะ ที่ปรากฏ ที่กระทบอยู่ ตลอดทุกๆ วัน ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ฉะนั้น ก็ให้รับทราบความจริงอันนี้ด้วย ว่าก็ยังเป็นผู้ยินดีในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโณภูมัพพะ แล้วก็เมื่อสิ่งเหล่านั้นแปรปรวนไป ดับไป ก็ย่อมเป็นทุกข์ อันนี้สำหรับเทวดาและมนุษย์

ส่วนตถาคตผู้เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบ รู้แจ้งแล้วซึ่งความเกิด ขึ้น ความดับไป คุณโทษและอุปายเครื่องสลัดออก แห่งรูปทั้งหลายตามความเป็นจริง ไม่เป็นผู้มีรูปเป็นที่มายินดี ไม่เป็นผู้ยินดีแล้วในรูป ไม่เป็นผู้ผลิตเพลินแล้ว ในรูป เพราะรูปแปรปรวน คลายไปและดับไป ตถาคตย่อมอยู่เป็นสุข ผู้ที่ฉลาดและรู้แจ้ง

แล้วก็ไม่ได้ติดในสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วก็ดับไป เพราะฉะนั้นเวลาที่สิ่งใดเกิดขึ้นแล้วก็ดับไป ก็ไม่ทำให้ผู้นั้นเป็นทุกข์ ครั้นพระผู้มีพระภาคได้ตรัสไวยากรณ์ภาษิตนี้จบลงแล้ว จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไป มีข้อความว่า รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และ ธรรมารมณ์ทั้งสิ้นอันน่าปรารถนา น่าใคร่ เหล่านั้น ดับไปในที่ใด เทวดาและมนุษย์ เหล่านั้น สมมติว่าเป็นทุกข์คือว่า พอใจสิ่งที่น่าปรารถนาน่าพอนั้นดับไป เทวดาและมนุษย์เหล่านั้นสมมติว่าเป็นทุกข์ ส่วนพระอริยเจ้าทั้งหลาย เห็นการดับสัkkายะ (สัkkายะ ก็คือการประชุมรวมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อน ซึ่งได้แก่รูปารมณ์เป็นต้นที่บุคคลถือว่าเป็นของตน)

เมื่อพระอริยเจ้าทั้งหลาย เห็นการดับสัkkายะที่ดับไป เพราะเห็นว่า การดับสัkkายะที่ดับไปนั้นเป็นสุข การเห็นของพระอริยเจ้าทั้งหลาย ผู้เห็นอย่างนี้ย่อมเป็นข้าศึกกับชาวโลกทั้งปวง เธอจึงเห็นธรรมอันรู้ได้ยาก คนพาลผู้หลง ไม่รู้แจ้งในนิพพานนี้ ความมืดย่อมมีแก่บุคคลผู้ถูกนิรวณหุ้มห่อไว้ เหมือนความมืดมดลย่อมมีแก่บุคคลผู้ไม่เห็น นิพพานย่อมมีแก่สัตว์บุรุษ เหมือนแสงสว่างย่อมมีแก่บุคคลผู้เห็น ชนทั้งหลายผู้แสวงหา ไม่ฉลาดในธรรม ย่อมไม่รู้แจ้งนิพพาน อันมีในที่ใกล้

๑๔

ครั้นพระผู้มีพระภาคได้ตรัสไวยากรณ์ภาษิตนี้จบลงแล้ว จึงได้ตรัสคาถา ประพันธ์ต่อไปว่า รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะและธัมมามารมณ์ทั้งสิ้นอันน่าปรารถนาน่าใคร่เหล่านั้น ดับไปในที่ใด เทวดาและมนุษย์เหล่านั้น สมมติว่าเป็นทุกข์คือว่าพอสิ่งที่น่าปรารถนาน่าพอใจนั้นดับไป เทวดาและมนุษย์เหล่านั้นสมมติว่าเป็นทุกข์ ส่วนพระอริยเจ้าทั้งหลาย เห็นการดับสักกายะ (สักกายะก็คือการประชุม รวมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อน ซึ่งได้แก่รูปารมณ์เป็นต้นที่บุคคลถือว่าเป็นของตน) เมื่อพระอริยเจ้าทั้งหลาย เห็นการดับสักกายะที่ดับไป เพราะเห็นว่าการดับสักกายะที่ดับไปนั้นเป็นสุข

การเห็นของพระอริยเจ้าทั้งหลาย ผู้เห็นอย่างนี้ ย่อมเป็นข้าศึกกับชาวโลกทั้งปวง เธอจะเห็นธรรมอันรู้ได้ยาก คนพาลผู้หลง ไม่รู้แจ้งในนิพพานนี้ ความมีดีย่อมมีแก่บุคคลผู้ถูกนิรโทษให้หมดได้ เหมือนความมัวมล ย่อมมีแก่บุคคลผู้ไม่เห็นนิพพาน ย่อมมีแก่สัตว์บุรุษ เหมือนแสงสว่างย่อมมีแก่บุคคลผู้เห็น ชนทั้งหลายผู้แสวงหา ไม่ฉลาดในธรรม ย่อมไม่รู้แจ้งนิพพาน อันมีในที่ใกล้ธรรมนี้อันบุคคลผู้ถูกความกำหนดในภพครอบงำ ผู้แล่นไปตามกระแสตัณหาในภพ ผู้อันห่วงแห่งมารทวมทับ ไม่ตรัสรู้ได้ง่าย ใครหนอ เว้นจากพระอริยเจ้าทั้งหลายแล้ว ย่อมควรเพื่อจะตรัสรู้ นิพพานบทที่พระอริยเจ้าทั้งหลายรู้โดยชอบ เป็นผู้ไม่มีอาสวะ ปรินิพพาน ในตอนแรกก็จะเห็นได้ว่า ชนทั้งหลายผู้แสวงหา ไม่ฉลาดในธรรม ย่อมไม่รู้แจ้งนิพพาน อันมีในที่ใกล้ แล้วต่อไปว่า ใครหนอ เว้นจากพระอริยเจ้าทั้งหลายแล้ว ย่อมควรเพื่อจะตรัสรู้ นิพพานบทที่พระอริยเจ้าทั้งหลายรู้โดยชอบ เป็นผู้ไม่มีอาสวะ ปรินิพพาน

นิพพานนี้ใกล้หรือไกล ใกล้ตามพระสูตรนี้ ถ้าพระสูตรว่าอย่างนี้ ก็เป็นอย่างนี้ เมื่อพระสูตรบอกนิพพานใกล้ นิพพานก็เลยใกล้ แต่ว่าในที่อื่น แห่งอื่นพยัญชนะ

อื่น นิพพานไกล นิพพานใกล้สำหรับใคร ไกลสำหรับใคร ที่ว่านิพพานมีอยู่ที่ไหน เวลาไหนนิพพานอยู่ที่ไหน ที่ว่า

นิพพานมีอยู่ที่ไหน ที่ใกล้ก็คือในที่นี้เอง แล้วนิพพานอยู่ที่ไหนเวลานี้ ที่ใกล้ๆ มีอะไรบ้างดูซิว่า เป็นนิพพานหรือเปล่า ใกล้ในเวลานี้กำลังนั่งอยู่ที่นี้ เห็น ใกล้หรือไกล ถ้ากำลังได้กลิ่นๆ กำลังปรากฏ กลิ่นนั้นใกล้หรือไกล รส ขณะที่กำลังรับประทานอาหารแล้วก็รสปรากฏ กำลังปรากฏในขณะนั้น รสใกล้หรือไกล ใญ่ฐัพพะ เย็น ร้อน อ่อน แข็ง มีใครที่กำลังรู้สึกเย็น รู้สึกร้อนในขณะนี้บ้างไหม ถ้ามีสภาพเย็นที่กำลังปรากฏ เมื่อกำลังปรากฏ แล้วจะกล่าวว่าไกลได้อย่างไรเพราะเหตุว่ากำลังปรากฏ ไม่ใช่เย็นเมื่อวานนี้ หรือไม่ใช่เย็นพรุ่งนี้ แต่ว่ากำลังเย็นในขณะนี้ปรากฏเดี๋ยวนี้ จะกล่าวว่าไกลไม่ได้ ฉะนั้น เย็นที่กำลังปรากฏก็ใกล้ ก็มีตา มีหู มีจมูก มีลิ้น มีกาย มีใจ ที่รับกระทบสิ่งต่างๆ ถ้าไม่มีตาก็ไม่เห็นแน่ ตาใกล้หรือไกล ถ้าไม่มีหูก็ไม่ได้ยินแน่ แล้วเวลาที่มีเสียงมากกระทบหู มีการได้ยินเกิดขึ้น หูใกล้หรือไกล

ไม่ใช่อยู่ไกลเลยสักอย่างเดียว ใช่ไหม โลกนี้ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ที่เกิดขึ้นอยู่ทุกๆ ขณะ แล้วก็ถ้ารู้แจ้งความจริงของตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ของรูปที่เห็น ของเสียงที่ได้ยิน ของกลิ่นที่กำลังปรากฏ ของรสที่กำลังปรากฏ ของเย็น ร้อน อ่อน แข็งที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริง โดยที่ไม่มีอภิขณาโทมนัส ไม่มีความยินดี ยินร้าย ไม่มีการยึดถือสภาพลักษณะที่เกิดขึ้นนิดเดียวแล้วก็หมดไป เปลี่ยนไป เพราะว่า ทุกสิ่งทุกอย่างนี้ ถ้ากำลังมีสติแล้วละก็ สภาพลักษณะของนามและรูปจะปรากฏทีละอย่าง ฉะนั้น ก็จะเห็นได้ว่า ถ้าไม่มีเยื่อใย ไม่มีความติดข้องเพราะว่ารู้แจ้งในลักษณะของนามและรูปซึ่งกำลังปรากฏใกล้ๆ นี้ ในขณะนี้ทุกๆ ขณะตามความเป็นจริงแล้วละก็ ย่อมมีการละ เมื่อมีการละ ก็เป็นการดับต้นหาความที่ยินดีพอใจ เห็นผิด ยึดถือสิ่งต่างๆ เหล่านั้นว่าเป็นตัวตน ถ้าเป็นอย่างนั้นจริงๆ นิพพานก็ไม่ไกล เพราะไม่ได้มีอยู่ที่อื่น ไม่ใช่อยู่ที่ปากฟ้าปาหิมพानต์ ที่จะต้องเดินทางติดตามไปเพื่อแสวงหา แต่ไม่ว่าตัวจะอยู่ที่ไหนมีนามมีรูปเกิดดับอยู่ที่ไหน แล้วมีปัญญารู้

ลักษณะสภาพธรรมตามความเป็นจริง ก็ย่อมจะละคลาย แล้วก็เมื่อละคลายความ
ยินดี ตัดหาความพอใจ ความเห็นผิดที่เคยยึดถือนามรูปนั้นว่าเป็นตัวตนแล้ว ก็
ย่อมประจักษ์สภาพของนิพพาน จากสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วก็ปรากฏให้รู้ได้ ที่ใกล้ที่สุดคือ
ทุกข์ ขณะนี้เอง

ถ.

ส. ฉะนั้น การที่จะศึกษาพระธรรมวินัย การที่จะฟังพระธรรมที่พระผู้มีพระ
ภาคได้ทรงแสดงไว้ ยิ่งมากเท่าไร ก็ยิ่งเป็นประโยชน์และอนุเคราะห์ความเข้าใจให้
ถูกต้องมากขึ้น สำหรับในตอนนี้มีท่านผู้ใดสงสัยไหมคะ

ถ.

ส. ค่ะ เพราะความเข้าใจนั้นมีหลายชั้น คือว่า อันนี้ก็เป็นสิ่งที่มักจะเกิด
เสมอ สำหรับการฟัง ความเข้าใจก็รู้สึกว่าจะแจ่มแจ้ง แต่พอถึงเวลาจริงๆ สติเกิดขึ้น
เมื่อไร มีลักษณะอย่างไร รู้สึกว่าออกจะยาก สิ่งที่อยู่ใกล้และเป็นธรรมดาเป็นธรรม
ชาติเป็นปกติที่สุด แม้ผู้เจริญสติพยายามที่จะทำวิปัสสนา ก็เลยวุ่นวายเป็นการ
ใหญ่ นี่คือจุดที่สำคัญ พยายามที่จะรู้นามรูปอื่น พยายามที่จะบังคับ แทนที่จะ
พยายามเป็นปกติธรรมดา ไม่ว่าชีวิตตามปกติธรรมดานั้นจะเป็นอย่างไร ถ้ามีความ
เข้าใจที่ถูกต้อง ก็จะเข้าใจเรื่องของปัญญาที่สมบรูณ์ขึ้นเป็นลำดับขั้น ไม่ข้ามขั้น

ปัญญาขั้นที่ ๑ นามรูปปริจเฉทญาณ ยังไม่เกิดขึ้น เพราะว่าการพิจารณา รู้
ลักษณะของนามและรูปที่ต่างกันยังไม่สมบรูณ์ แต่ผู้เจริญสติพากเพียรที่จะไป รู้
ทุกข์ พากเพียรที่จะไปละ แต่ไม่พากเพียรที่ว่ากำลังได้ยินปกติธรรมดาอย่างนี้ ไม่
ต้องไปเปลี่ยนแปลงอะไรเลย ตรงตามสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ที่นี้ผู้ที่เจริญสติปัฏ
ฐานเพราะขาดความเข้าใจ ว่าจะต้องเป็นปกติธรรมดา ธรรมดา เพราะว่ามีสิ่งต่างๆ
เหล่านี้ก็เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย เป็นนามเป็นรูปทั้งนั้นเลยแต่ละคนนี้ แล้วก็
เหมือนกันไม่ได้ เพราะอะไร เพราะเหตุปัจจัยที่สะสมกันมานั้นต่างกัน ผู้ที่จะเป็น
พระอริยสาวกได้นั้น ต้องเป็นผู้ตรง ซึ่งถ้าไม่ได้ศึกษาก็จะไม่รู้ว่า พระสัพพัญญุต

ญาณนั้นทรงแสดงลักษณะประเภทของจิตมากมายแตกต่างกันประการใดบ้าง อย่างบางท่านเวลาฟังเรื่องจิต เจตสิก ก็มาพิจารณากับตัวเอง เป็นตัวเองทั้งนั้นเลย ไม่ผิดใช่ไหมคะ จิตเห็นก็มี จิตได้ยินก็มี โลภะก็มี โทสะก็มี มานะอิสสา มัจฉริยะ หรือเมตตากุณฺหา ก็แล้วแต่ว่าใครจะมีมากมีน้อย นั่นก็เป็นเรื่องของแต่ละคน แต่ถ้า ยิ่งอ่านในพระธรรมวินัยมาก เรื่องของความตรง พระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้มาก ที่เดียว

ใน อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต กกุณฺเฐสุตฺต

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคประทับ ณ โขนิชิตาราม ใกล้เมืองโกสัมพี สมัยนั้น บุตรเจ้าโกลิยะ นามว่า กกุณฺเฐ ผู้อุปฐากท่านพระมหาโมคคัลลานะ กระทำกาละไม่นาน (หมายความว่าสิ้นชีวิตไม่นาน) บังเกิดในหมู่เทพ อโนมะ หมู่ ๑ เป็นผู้ที่ได้ อตภาพใหญ่ (เทพพวกนั้นเป็นผู้ที่มีรูปร่างกายใหญ่) กกุณฺเฐบุตรได้เข้าไปหาท่าน พระมหาโมคคัลลานะถึงที่อยู่ อภิวัตแล้วยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วกล่าว เรื่องพระเทวทัตใครจะบริหารสงฆ์ และเสื่อมจากฤทธิ์ ท่าน พระมหาโมคคัลลานะก็ได้ไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคแล้ว ได้กราบทูลให้ทรงทราบ

พระผู้มีพระภาคทรงแสดงคือ ศาสดาบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มึศีลไม่บริสุทธิ์ ย่อมปฎิญาณว่าเป็นผู้มีศีลบริสุทธิ์ พวกสาวกรู้ แต่คิดว่าถ้าบอกคุณุหฺสฺส ศาสดาจะไม่พอใจสาวกไม่กล้าทำให้ศาสดาไม่พอใจ ก็ไม่กล่าว โดยที่พวกสาวกเหล่านั้นก็คิดว่า สาวกจะพึงกล่าวด้วยความไม่พอใจของท่านอย่างไรได้ อีกอย่างหนึ่งมหาชนก็ ยกย่อง ด้วยจิรวร ปิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานะปัจจัย เกสัช บริหาร ด้วยคิดว่า ศาสดานี้จะทำความใด เขาเองจะปรากฏด้วยกรรมนั้น ดังนี้พวกสาวกย่อมรักษาศาสดาเช่นนี้ โดยศีล และศาสดาเช่นนี้ย่อมหวังเฉพาะการรักษาจากพวกสาวก โดยศีล

ไม่ใช่พระผู้มีพระภาคจะรู้อถึงจิตใจของชาวโลก แม้แต่การที่จะแสดง ศาสดาผู้ที่ฝึกสอนผู้อื่น พระผู้มีพระภาคก็ทรงแสดงไว้ทั้งประเภทของศาสดาและสาวก เพราะเหตุว่า บางท่านถึงแม้ว่าจะรู้ว่าผู้ใดเป็นผู้มึศีลไม่บริสุทธิ์ แต่ก็คิดว่าถ้า

ผู้นั้นจะไม่พอใจ ก็ไม่กล้าทำให้ไม่พอใจ คือไม่กล่าวถึง ฉะนั้น สาวกก็ย่อมรักษา ศาสดาพวกนี้ด้วยศีล คือรักษาในที่นี้ หมายความว่าถึงรักษาไว้เป็นความลับไม่เปิดเผย ไม่กล่าว ไม่แสดง แต่ทั้งกาย ทั้งวาจา ใจของพระผู้มีพระภาคนั้น อันสาวก ไม่ต้องรักษาเลย คือไม่มีสิ่งใดที่พระองค์จะทำผิดหรือจะทำไม่เหมาะสมต่างๆ ซึ่งจะทำให้สาวกต้องช่วยกันรักษาหรือปิดบังนั้น ไม่มี พระผู้มีพระภาคก็ยังทรงแสดง ศาสดาต่อไปอีกว่า ศาสดาบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มีความชั่วจะไม่บริสุทธิ ย่อมปฎิญาณว่า เป็นผู้มีความชั่วบริสุทธิ ฯลฯ ดังนี้ พวกสาวกย่อมรักษาศาสดาเช่นนี้ โดย อาชีวะ และศาสดาเช่นนี้ย่อมหวังเฉพาะการรักษาจากพวกสาวก โดยอาชีวะ นี่คือการจำแนกโดยพระธรรมเทศนาในลักษณะต่างๆ

ประการที่ ๓ ศาสดาบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มีความชั่วจะไม่บริสุทธิ ย่อมปฎิญาณตนว่า เป็นผู้มีความชั่วบริสุทธิ พวกสาวกย่อมรักษาศาสดา เช่นนี้ โดย ธรรมเทศนา

ประการที่ ๔ ศาสดาบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มีความชั่วจะไม่บริสุทธิ (ข้อความต่อไปซ้ำฯ ฯลฯ) พวกสาวกย่อมรักษาศาสดาเช่นนี้ ด้วยไวยากรณ์

ประการที่ ๕ ศาสดาบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มีความชั่วจะไม่บริสุทธิ ย่อมปฎิญาณตนว่า เป็นผู้มีความชั่วบริสุทธิ พวกสาวกย่อมทราบ แต่ถ้าพวกสาวก ฟังบอกคุณทัสสก็ไม่มีฟังเป็นที่พอใจของศาสดา ก็พวกสาวกจะฟังกล่าวด้วยความไม่พอใจของศาสดานั้นอย่างไรได้ เพราะว่า มหาชนก็ยกย่องด้วยจิ๋ว บิณฑบาต เสนาสนะ เพราะฉะนั้น พวกสาวกย่อมรักษาศาสดาเช่นนั้น ด้วยญาณทัสสนะที่ไม่บริสุทธิ

สำหรับพระผู้มีพระภาคเองนั้น มีศีลบริสุทธิก็ย่อมปฎิญาณว่าศีลบริสุทธิ พวกสาวกก็ย่อมไม่รักษาพระผู้มีพระภาค โดยศีล และพระผู้มีพระภาคก็ไม่หวังเฉพาะการรักษาจากพวกสาวก โดยศีล โดยอาชีวะ โดยธรรมเทศนา โดยไวยากรณ์ โดยญาณทัสสนะนี้ก็เป็นเรื่องที่ว่าแต่ละท่านก็ควรที่จะให้เปรียบเทียบ ความตรง ของท่านเองกับพระธรรมเทศนา ที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดง แม้แต่ในเรื่องของการ

เจริญสติปัฏฐาน ท่านต้องการอะไร ถ้าท่านต้องการปัญญาจริงๆ รู้ลักษณะของนาม และรูปที่กำลังปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย และทางใจตามความเป็นจริง ไม่บังคับ ไม่เปลี่ยนแปลง ไม่แสวง ไม่สร้างสิ่งอื่นขึ้นมา รู้ในขณะนั้นก็เรียกว่าท่านเป็นผู้ที่ตรงต่อสภาพธรรมที่ปรากฏและเป็นผู้ที่จะละความเห็นผิด ความสงสัย ความไม่รู้ที่เคยยึดถือสภาพธรรมเหล่านั้นว่าเป็นตัวตนได้

เพราะฉะนั้น ผู้เจริญสติปัฏฐานเมื่อต้องการปัญญา จะต้องพิจารณาเหตุ แล้วจะต้องเจริญเหตุและผลที่เกิดขึ้นนั้น ก็จะต้องพิจารณาให้ตรงด้วยว่าผลที่เกิดขึ้นนี้ ตรงกับเหตุที่ท่านเจริญอยู่หรือไม่ ถ้าตอนนี้ไม่ตรงก็ไม่มีทางตรง

ในปฐมกุกกุฏารามสูตร กับทุติยกุกกุฏารามสูตร ที่ท่านพระอานนท์กับพระภิกษุอยู่ที่กุกกุฏาราม ใกล้นครปาฏลีบุตร แล้วท่านพระภิกษุก็ออกจากที่เรือนในเวลาเย็น เข้าไปหาท่านพระอานนท์ ปราศัยแล้วถามว่า ที่เรียกว่า "อพรหมจรรย์ อพรหมจรรย์" ดังนี้ อพรหมจรรย์เป็นไฉน" ถ้าไม่มีการที่จะเห็นผิดไปบ้าง หรือว่าคลาดเคลื่อนไปบ้าง ท่านพระภิกษุก็คงไม่ต้องไปถามท่านพระอานนท์ แต่ถึงท่านพระภิกษุ ท่านก็ยังถามท่านพระอานนท์ว่า "พรหมจรรย์เป็นไฉน" ซึ่งท่านพระอานนท์ก็ไม่ได้ตอบว่าเป็นอย่างอื่นเลย แต่ได้กล่าวว่า อพรหมจรรย์ นั่นคือ มิจฉามัคค์ อันประกอบไปด้วยองค์ ๘ คือ มิจฉาทิฏฐิ มิจฉาสังกัปปะ มิจฉาวาจา มิจฉาวายามะ มิจฉากัมมันตะ มิจฉาอาชีวะ มิจฉาสติ มิจฉาสมาธิ

และเวลาที่ท่านพระภิกษุถามถึง สัมมามัคค์ ไม่ใช่มิจฉามัคค์ ท่านพระอานนท์ก็กล่าวว่า อริยมัคค์ อันประกอบด้วยองค์ ๘ เป็นพรหมจรรย์ บุคคลผู้ประกอบด้วยมรรคมืดองค์ ๘ เรียกว่า พรหมจรรย์ ความสิ้นราคะ โทสะ โมหะเป็นที่สุดของพรหมจรรย์ และใน อสัปปริสสูตร ที่กล่าวว่า อสตับุรุษ เห็นผิด แล้วก็ดำริผิด ผิดไปหมด จนกระทั่งถึงมิจฉาสมาธิ และอสตับุรุษ ยิ่งกว่า อสตั บุรุษ นั่นก็คือ รู้ผิด พ้นผิด ส่วน สตับุรุษ นั้นเป็นผู้ที่เห็นชอบ และเป็นสัมมา มรรคมืดองค์อื่นจนกระทั่งถึงสัมมาสมาธิ และสตับุรุษยิ่งกว่าสตับุรุษ นั่นก็คือ ผู้ที่มีอริยมรรคมืดองค์ ๘ เป็นผู้ที่ยอมรับเป็นต้น จนถึงสัมมาสมาธิและรู้ชอบ พ้นชอบด้วย นี่ก็เป็นเรื่อง

ที่ว่ามีได้ ความเห็นผิดและความคลาดเคลื่อนต่างๆ ในเรื่องของการปฏิบัติ ซึ่งความเห็นผิดนั้น ไม่ใช่อยู่ที่คนอื่น อยู่ที่ตัวเอง เพราะฉะนั้น ตัวเองที่จะเป็นผู้ที่จะเจริญสติปัฏฐานนั้น ก็เป็นผู้ที่จะต้องรู้ว่า มีความเข้าใจผิด มีความคลาดเคลื่อนในเรื่องของการเจริญสติปัฏฐานบ้างหรือไม่ ไม่ใช่เรื่องของคนอื่น แต่ว่าเป็นเรื่องของตัวเองที่จะต้องพิจารณาเรื่องของข้อปฏิบัติให้ตรง เพื่อว่าเมื่อมีความเข้าใจถูกต้องแล้ว ก็สามารถที่จะเจริญปัญญายิ่งขึ้น

และใน **สังยุตตนิกาย มหาวารวรรค** มีข้อความว่า ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือน เดือยข้าวสาลี หรือเดือยข้าวยะวะ ที่บุคคลตั้งไว้ผิด มือหรือเท้าเหยียบแล้ว จักทำลายมือหรือเท้า หรือว่าจะให้ห่อ เลือด ข้อนี้มีใช้ฐานะจะมีได้ ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะเดือย บุคคลตั้งไว้ผิด ฉันทก็ดี ภิกษุ นั้นแล ก็ฉันทนั้นเหมือนกัน จักทำลายอวิชา จักยังวิชาให้เกิดขึ้น จักทำนิพพานให้แจ้ง ด้วยความเห็นที่ตั้งไว้ผิด ด้วยการเจริญมคค์ที่ตั้งไว้ผิด ข้อนี้มีใช้ฐานะจะมีได้ข้อนั้นเป็นเพราะเหตุไร เพราะความเห็นที่ตั้งไว้ผิด เป็นพระพุทธรูปที่เตือนพุทธบริษัท อาจจะมีมีความเข้าใจผิด การเจริญผิด การปฏิบัติผิด แต่ว่าถ้าได้พิจารณาและได้เหตุผล ได้รู้ทางที่ปฏิบัติที่ถูก ก็ย่อมจะมีโอกาสที่จะทำลายอวิชา แล้วก็ยังวิชาให้เกิดขึ้น เพราะว่าทุกท่านเป็น ผู้ตรงว่าสิ่งที่ท่านเคยปฏิบัติมานั้น ทำให้ปัญญาเกิดขึ้น หรือว่าไม่ได้ทำให้ปัญญา เกิดขึ้น เพราะว่า ถ้าไม่ได้ทำให้ปัญญาเกิดขึ้น ก็เหมือนการตั้งเดือยข้าวไว้ผิด เพราะฉะนั้น ถึงแม้เท้าจะเหยียบย่ำลงไปก็ไม่บาด หรือว่าไม่ทำให้ห่อเลือดขึ้นได้ฉันท ข้อปฏิบัติผิดนั้น ก็ไม่ยังวิชาให้เกิดขึ้น แล้วก็ไม่ได้ให้อวิชาหมดไปด้วย นี่ก็เป็นเรื่องของเหตุผล ที่ท่านจะต้องเป็นผู้ตรงต่อตัวของท่านเอง มีข้อสงสัยอะไรบ้างไหม

ถ

ส. คือเวลาที่ท่านเริ่มเจริญสติปัฏฐาน มีการรู้ว่าผิดไปอย่างโน้นบ้างอย่างนี้บ้างเป็นประโยชน์ ถ้าไม่รู้จักจะเป็นอย่างไร ก็เจริญผิดไปเรื่อยๆ โดยที่ไม่กลับมารู้ทางที่ถูกเลย

ถ. ในการที่พยายามปฏิบัตินี้ ขณะที่เดินอยู่นี้ ในขั้นต้นก็รู้สึกว่าการที่เรา
ถอยไปแล้ว เดินไปประเดี๋ยวหนึ่งก็รู้สึกว่า เอ นี่มันไม่ถูกนี่ ทำไมเรารู้สึกเฉพาะ
การเดินนี้ทางเดียว ทางตาเราก็เห็น ทางหูเราก็ได้ยิน เอาสติไปทิ้งเสียที่ไหน จึงไม่
ปรากฏ

ส. ความจริงเรื่องเจริญสติปัฏฐาน รู้ที่ลักษณะของนามและรูป ชนิดหนึ่ง
ชนิดใดก็ได้ที่ปรากฏแล้ว คือที่เกิดขึ้นแล้วปรากฏในขณะนั้น ไม่ใช่สิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้น
ขณะนั้น เวลาที่กำลังเดินอยู่ แล้วก็มี การรู้ที่ส่วนหนึ่งส่วนใด ของรูปที่กำลังก้าว หรือ
กำลังไหว ในขณะนั้นถ้ารู้ลักษณะ ก็เป็นความรู้ที่ถูกต้อง ไม่ใช่ความรู้ที่ผิด แต่ส่วนการที่
นึกขึ้นมา นั้นเป็นนามอีกชนิดหนึ่ง

ถ. รู้สึกว่าเวลาเดิน รู้สึกขึ้นมา

ส. คือ เวลาที่กำลังพิจารณานามและรูปชนิดหนึ่งชนิดใดนาน รู้ว่าเป็นการ
จดจ้อง ที่ถูกแล้วในขณะที่กำลังพิจารณานามและรูปในขณะนั้น ควรจะได้
พิจารณาถึงลักษณะของนามและรูป เพราะว่า ขณะนั้นปัญญาจะเพิ่มความรู้
ลักษณะของนามและรูปขึ้น

๑๕

ส. คือ เวลาที่กำลังพิจารณานามและรูปชนิดหนึ่งชนิดใดนาน รู้ว่าเป็นการจดจำ ที่ถูกแล้ว ในขณะที่กำลังพิจารณานามและรูปในขณะนั้น ควรที่จะได้พิจารณาถึงลักษณะของนามและรูป เพราะว่าขณะนั้นปัญญาจะเพิ่มความรู้ลักษณะของนามและรูปขึ้นว่ารู้นามนั้นชัดเจน หมายความว่าไม่สงสัย ไม่เห็นผิด หรือยัง รู้นั้นถูกต้องในขณะที่กำลังปรากฏนั้นแล้วหรือยัง เท่านั้นเอง ยังไม่ต้องคำนึงถึงว่าจะนานมากจะนานน้อย แต่หมายความว่า การเจริญสติปัญญานั้นเพื่อปัญญา เพื่อความรู้ เพราะว่าบางคนแทนที่จะเจริญสติ ก็ไปเสียตายว่าวันนี้สติไม่เกิด หรือว่าไม่ได้เจริญสติ การคิดอย่างนั้นก็เป็นนามชนิดหนึ่ง ความรู้สึกเสียตายก็เป็นนามอีกชนิดหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตามยังไม่พิจารณาถึงนามและรูปที่กำลังปรากฏ โดยความรู้สึกว่าเป็นตัวตนที่กำลังเสียตาย กำลังเสียตายนั้น ต้องเป็นตัวตนแน่ เพราะอะไร? เพราะไม่รู้ลักษณะของนามหรือรูป ที่กำลังปรากฏทางหนึ่งทางใดในขณะนั้น ฉะนั้นถ้ากำลังมีสติคือการรู้สึกตัว รู้ที่ลักษณะของนามหรือรูปชนิดหนึ่งชนิดใด ปัญญารู้ลักษณะของนามและรูปนั้น หหมดความสงสัยในลักษณะของนามและรูปนั้นหรือยัง เพราะว่า ความจริงนามนั้นก็ได้เกิดขึ้นเพราะความต้องการ รูปนั้นก็ไม่ได้เกิดขึ้นเพราะความต้องการ แต่ทั้งนามและรูปนั้นเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ผู้ใดไม่รู้ ผู้นั้นก็คิดว่ามีตัวตนที่ทำให้นามและรูปนั้นเกิดขึ้นทุกๆ ขณะที่กำลังได้ยิน ใส่ใจว่าสภาพนั้นเป็นสภาพรู้ และการได้ยินจะเกิดบ่อยจะเกิดติดต่อกันนานๆ มากสักเท่าไร ก็ไม่ได้อยู่ในอำนาจ บังคับบัญชา แม้สติที่ใส่ใจในสภาพที่ได้ยิน ก็มีปัจจัยให้สติใส่ใจในสภาพที่ได้ยิน เพราะว่า การได้ยินมีตั้งหลายครั้ง แต่บางครั้งสติไม่ได้รู้ที่ลักษณะที่ได้ยิน เพราะฉะนั้น ในขณะใด ที่สติรู้ที่ลักษณะที่ได้ยิน ปัญญาก็พิจารณาเห็นว่าสภาพนี้เป็นสภาพรู้ เหนือๆ บ่อยๆ จะมากจะน้อยนั้นก็เรื่องของสติ

ณ.

ส. ดิฉันไม่อยากจะใช้คำว่า ดู เพราะรู้สึกว่าจะทำให้รู้สึกว่ามีตัวตนอยู่ที่กำลัง ดู หมายความว่าสติจะเกิดขึ้นแล้วแต่ว่าลักษณะของนามใดรูปใดจะปรากฏ แล้วสติรู้ที่ลักษณะของนามรูป ไม่มีการเจาะจง ไม่มีการเตรียม ไม่มีการตั้งใจจจว่าจะดูนั้นดูนี้ ถ้าสติไม่เกิด ไม่พิจารณาสภาพนั้น ปัญญาไม่เกิด จะถึงความสมบูรณ์ของปัญญาเป็นขั้นๆ ได้อย่างไร แต่ว่าถ้าผู้ใดเจริญสติ ผู้นั้นไม่มีความหวั่นไหวเลย ไม่ผิปกติ ไม่ต้องจำกัดสถานที่ด้วย ถ้ายังจำกัดสถานที่ หมายความว่า ยังรู้ไม่ทั่ว เพราะเหตุว่าเป็นสังขารธรรมทั้งนั้น เกิดขึ้นแล้วก็ดับไปเหมือนกันหมด ถ้ายังมีความคิดความเข้าใจว่าต้องอยู่ในที่จำกัด ยังรู้ไม่ทั่วเลย เพราะถ้าทั่วแล้วตลอดชีวิตเป็นสังขารธรรม ที่เกิดดับทั้งนั้น และการละคลายก็ต้องละคลายด้วยความรู้ เพราะถ้าไม่รู้แล้วละไม่ได้เลย ในสัพพสูตร พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงสิ่งทั้งปวงแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟังข้อนี้ ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ก็อะไรเป็นสิ่งทั้งปวง จักขุกับรูป หูกับเสียง จมูกกับกลิ่น ลิ้นกับรส กายกับโณสุพพารมณฺ ใจกับธรรมารมณฺ อันนี้ เรากล่าวว่า สิ่งทั้งปวง ก็คงจะไม่มีข้อสงสัยเลย ว่าจะต้องรู้อะไร จะต้องพิจารณาอะไร เพราะว่าความคิดนี้ ก็เป็นสภาพของนาม ของจริงชนิดหนึ่ง ที่ผู้เจริญสติจะต้องรู้ สภาพที่คิดนั้นก็ เป็นสภาพที่รู้ รู้เรื่องที่คิดนั้นแล้วก็ดับไป แล้วก็คิดเรื่องอื่นต่อไป ไม่ว่าจะเป็นสุขเป็นทุกข์ ใดๆ ก็เป็นเรื่องของตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ทั้งนั้น

ณ.

ส. การที่จะประจักษ์ความไม่เที่ยงของเสียง ไม่ใช่ให้คิดว่าเสียงไม่เที่ยง ด้วยเหตุนี้ ความสมบูรณ์ของปัญญาที่เป็นวิปัสสนาญาณจึงเป็นขั้นๆ ขั้นที่ ๑ ไม่ใช่อุทัพพญาณ ไม่ใช่การรู้การเกิดดับ นั้นเป็นมหาวิปัสสนา หมายความว่าผู้ นั้นจะต้องรู้ลักษณะที่ต่างกันของนามรูป หลังจากการที่ได้เจริญสติพิจารณาสภาพที่ต่างกันของนามรูปแล้ว รู้ปัจจัยรู้การเกิดดับที่สืบต่อกัน แล้วก็พิจารณานามรูปทั้งปวงโดยที่ไม่มีความเห็นผิด โดยที่ไม่มีความสงสัยว่าจะต้องเฉพาะสถานที่นั้น นาม นั้นรูปนั้นจึงจะเป็นมหาวิปัสสนา

เมื่อละคลายมากขึ้นแล้ว สภาพการเกิดดับของนามรูปจึงปรากฏ ใครรู้ไม่ใช่ตัวตนเลย ไม่ใช่อัตตา เป็นปัญญาที่เจริญขึ้นเป็นขั้นๆ จนกระทั่งถึงขั้นนั้นเมื่อปัญญาเจริญขึ้น อยู่ที่ไหนก็ต้องรู้ ฉะนั้น การที่ผู้หนึ่งผู้ใดเจริญสติปัฏฐานปัญญาขั้นไหนจะสมบูรณ์ ก็อยู่ที่เหตุ ไม่ใช่อยู่ที่ความปรารถนา ไม่ใช่อยู่ที่ความต้องการ ไม่ใช่อยู่ที่กาลเวลาว่าเจริญสติปัฏฐานมา ๗ วันแล้ว ๗ เดือนแล้ว หรือว่า ๗ ปีแล้ว ถ้าเหตุไม่สมควรแก่ผล เจริญ ๒๕ ปี ๕๕ ปี ความสมบูรณ์ ของปัญญาสักขั้นหนึ่งก็เกิดไม่ได้ แล้วถ้าความสมบูรณ์ของปัญญาเกิดขึ้นเป็นขั้นๆ แล้ว จะสมบูรณ์เมื่อไร ที่ไหน ก็ไม่มีใครจะเป็นอัตรابطังคับได้ ว่าจะต้องสมบูรณ์ในปี หรือว่าสมบูรณ์ในบ้าน สมบูรณ์ในขณะกล่าวธรรมเทศนา ก็ไม่มีใครกำหนดได้เลย สภาพธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา แล้วแต่เหตุ แล้วแต่ปัจจัย การบรรลุธรรมก็ต้องแล้วแต่เหตุ แล้วแต่ปัจจัยด้วย

ใน ขุททกนิกาย เถาะคาถา จตุนิบาต นาคสมาลเถระคาถา มีข้อความที่ท่านพระนาคสมาระเถระ ท่านได้กล่าวถึงการบรรลุธรรมของท่าน ว่าท่านบรรลุธรรมในขณะไหน ท่านกล่าวว่าท่านเดินเข้าไปบิณฑบาตในพระนคร เห็นหญิงพื่อนรำคนหนึ่ง ตบแต่งกายด้วยเครื่องอาภรณ์ นุ่งห่มผ้าสวย ทัดทรงดอกไม้ лубไล้ด้วยกระแจะจันทน์ พื่อนรำอยู่ในวงดนตรี ที่ถนนหลวงท่ามกลางพระนคร ไม่ใช่ที่ท่านเห็นแล้วท่านไม่รู้อะไรเลย ท่านเห็นว่าเป็นหญิงพื่อนรำ ท่านเห็นว่าตบแต่งกายด้วยเครื่องอาภรณ์ นุ่งห่มผ้าสวยงาม ท่านเห็นทัดทรงดอกไม้ лубไล้ด้วยกระแจะจันทน์ เห็นพื่อนรำอยู่ในวงดนตรี ที่ถนนหลวงท่ามกลางพระนครด้วย ไม่ใช่เห็นแล้วไม่รู้เรื่อง ไม่รู้อะไร ไม่ใช่อย่างนั้น เพราะเหตุว่า ท่าน พิจารณานามและรูปทุกประเภทสังขารธรรมทั้งหมด ตั้งแต่เกิดจนตาย ไม่ว่าจะเป็นการรู้เรื่องเกิดขึ้นแล้วก็ดับไป การเห็น การรู้ความหมาย ก็เป็นนามแต่ละชนิดเกิดขึ้นแล้วก็ดับไป

เวลาที่ท่านเห็นหญิงพื่อนรำคนนั้น เป็นจุดบ่วงแห่งมัจจุราช อன்றมชาติมาดักไว้ แทนที่ท่านจะมีความพอใจหรือมีความยินดี สติปัฏฐานที่ได้เจริญการที่ท่านพิจารณานามและรูปเนื่องๆ บ่อยๆ ในขณะนั้นแทนที่จะมีความยินดีพอใจ ปัญญาเห็นเป็นจุดบ่วงแห่งมัจจุราชอன்றมชาติมาดักไว้ ท่านเกิดมนสิการ คือการ

พิจารณาด้วยความแยบคาย อาทิวนโหชปรากฏ ความเบื่อหน่ายตั้งลงมั่น ลำดับนั้น จิตก็หลุดพ้นจากสรวกิลเลส ขอต่านจงดูความที่แห่งธรรมเป็นธรรมอันดีเลิศ

คือการเจริญสติปัฏฐาน เมื่อได้เจริญแล้วก็ป็นธรรมอันดีเลิศ ไม่ว่าจะประสบ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะใดๆ ธรรมที่ได้เจริญแล้วนั้น ก็ย่อมจะทำให้มนสิการด้วยความแยบคาย และเมื่อมนสิการโดยแยบคายแล้ว ขอให้ดูพยัญชนะที่ว่า อาทิวนโหชปรากฏ เห็นโทษของสังขาร อันนี้ก็เป็นวิปัสสนาญาณชั้น ๑ ไม่ใช่ที่ท่านนาคสามารถไม่เคยเจริญสติปัฏฐานเลย แล้ววิปัสสนาญาณก็เกิดสมบุรณ์ขึ้นมาในขณะนั้น แต่พระภิกษุทั้งหลายท่านเจริญสติปัฏฐาน เป็นการศึกษาของท่าน ศีลสิกขา สมาธิสิกขา ปัญญาสิกขา รวมอยู่ในมรรคมรรค ๘ แต่ว่าอินทรีย์จะสมบุรณ์เมื่อไร ใครบอกได้ ท่านกำลังไปบิณฑบาตที่ถนนหลวงท่าม กลางพระนครด้วย และสิ่งที่เห็นก็เป็นอย่างนี้ แต่ว่าสติปัฏฐานที่ได้เจริญมาก็มี อาทิวนโหชปรากฏ อาทิวนโหชเห็นโทษ เห็นความเกิดขึ้นและดับไป ใครบังคับได้บ้างว่าสติปัฏฐานที่เจริญมาเรื่อยๆ บ่อยๆ จะสมบุรณ์เป็นนามรูปปริจเฉทญาณเมื่อไร ปัจจัยปริคชญาณเมื่อไร สมสนญาณเมื่อไร อุทยัพพญาณเมื่อไร หรือว่าจะเห็นโทษภัยของสังขารที่เกิดดับนั้นเมื่อไร

เพราะฉะนั้น ในขณะนั้น อาทิวนโหชปรากฏ ท่านที่เคยสงสัยว่า ท่านเจริญสติปัฏฐานกันอย่างไร หรือว่าท่านสะสมอบรมบารมีมาในอดีตอย่างไร พังกรรมเทศนาแล้วก็บรรลुบ้าง หรือกำลังทำกิจอย่างโน้นอย่างนี้ก็บรรลुบ้าง เพียงฟังพระคาถาบาทเดียวบทเดียวกับบรรลุบ้าง นี่คะ คือความสมบุรณ์ของผลที่มีเหตุ คือการเจริญอินทรีย์ของท่านมาในอดีต แม้ในขณะที่ท่านเห็นหญิงพื่อนรำ การเกิดดับก็ปรากฏ อาทิวนโหชปรากฏ ความเบื่อหน่ายตั้งลงมั่น ความเบื่อหน่ายนี้ก็เป็นวิปัสสนาญาณชั้นหนึ่ง นิพพิทาญาณหลังจากที่เห็นการเกิดดับ เห็นความเป็นโทษเป็นภัยของการเกิดดับแล้ว ก็เกิดความเบื่อหน่าย คือการคลายความติดที่ยินดีถือถือสังขารนั้นว่าเป็นตัวตนนั่นเอง

ฉะนั้น ความเบื่อหน่ายในที่นี้ ไม่ใช่ความเบื่อหน่ายของคนธรรมดาที่ไม่ได้เจริญสติปัฏฐาน ก็มาพิจารณาว่าเกิดมาลำบากนัก ก็ถูกไม่ผิดถ้าพิจารณาอย่างนั้น

ก็จริง เห็นทุกข์ เห็นโทษ เห็นภัยของการเกิด นี่ก็ดี แต่ไม่ตั้งมั่น เพราะลักษณะของนามและรูปนั้นไม่ได้ปรากฏตามความเป็นจริง ผู้ที่จะมีความเบื่อหน่ายตั้งมั่นได้นั้น ผู้นั้นจะต้องมีลักษณะของนามและรูปปรากฏตามความเป็นจริง จึงจะละคลายความที่เคยพอใจยึดถือได้ และลำดับนั้น จิตของท่านก็หลุดพ้นจากสรวกิลเลส และท่านก็กล่าวคำว่า ขอท่านจงดูความที่แห่งธรรมเป็นธรรม อันดีเลิศ นี่ก็เป็นเรื่องหนึ่ง ซึ่งถ้าเป็นเรื่องของการปฏิบัติลำบากๆ ในที่ต่างๆ ท่าน ก็จะเห็นด้วยทันทีที่ไม่มีข้อสงสัยเลย แต่เรื่องอินทรีย์จะสมบูรณ์ หรือจะมีปัญญาละคลายกิเลสในสภาพธรรมดาในชีวิตประจำวัน ท่านไม่เคยคิด แต่ก็มีในพระไตรปิฎกและก็เป็นตัวอย่างของพระสาวกในครั้งนั้นด้วย

อีกตัวอย่างหนึ่งใน **ขุททกนิกาย เถรคาถา สัตตกนิบาต สุนทรสมุทระ เถรคาถา** คือที่จะกล่าวในที่นี้ ก็เพื่อแสดงให้ท่านเห็นชัดว่า ไม่ใช่ที่ท่านเห็นแล้ว ท่านไม่รู้อะไร แต่การเจริญสติของท่านนั้นรู้ชัดในสังขารใดๆ ไม่ว่าจะเป็นนาม ชนิดใด รูปชนิดใด ก็ไม่ทำให้ท่านหวั่นไหวคลอนแคลน ว่าจะต้องเป็นนามชนิดนั้นเท่านั้น เป็นรูปชนิดนั้นเท่านั้น ปัญญาจึงจะเจริญได้ ท่านสุนทรสมุทระเถระ ท่านได้กล่าวถึงสมัยที่ท่านจะหมดสิ้นกิเลสบรรลุความเป็นพระอรหันต์ไว้ว่า หญิงแพศยาผู้ประดับประดาร่างกาย นุ่งห่มผ้าไหมอันงาม ทัดทรงดอกไม้ ถูบไล้ด้วยเครื่องหอม ทำย้อมด้วยสีแดง สวมรองเท้าทอง นางถอดรองเท้า ยืนประคองอัญชliesอยู่ข้างหน้า กล่าวเล่าโลมด้วยถ้อยคำอันอ่อนหวานว่า ท่านเป็นบรรพชิตหนุ่ม ขอจงเชื่อฟังคำของดิฉัน ขอเชิญท่านจงสีกออกมาบริโภคมกามอันเป็นของมนุษย์เกิด ดิฉันจะมอบทรัพย์สมบัติอันให้เกิดความปลื้มใจแก่ท่าน ดิฉันขอให้สัตย์ปฏิญาณแก่ท่านว่า ดิฉันจะเป็นภรรยาปฏิบัติท่านเหมือนพราหมณ์บูชาไฟ ฉะนั้น เมื่อใดเราทั้งสองแก่เฒ่าจนถือไม้เท้า เมื่อนั้นเราทั้งสองจึงค่อยบวช เราทั้งสองถือเอาชัยในโลกทั้งสองก่อนเกิด เราเห็นหญิงแพศยาคนนั้น ผู้ตกแต่งร่างกายนุ่งห่มผ้าไหมอันงามดี มาประคองอัญชliesพูดจาเล่าโลมเรา เหมือนกับบ่วงมัจจุราชอันธรรมชาติมาดักไว้ ลำดับนั้น โยนิโสมนสิการบังเกิดขึ้นแก่เรา เราได้เห็นโทษของสังขารแล้ว เกิดความเบื่อหน่าย ลำดับนั้น จิตก็หลุดพ้นจากกิเลส ของท่านจงเห็นคุณวิเศษของธรรมอย่างนี้เกิด

เห็นก็เห็นได้ ยินก็ยินได้ ยินถ้อยคำทั้งหมด และก็รู้ความหมายด้วย แต่การเจริญสติปัฏฐานที่ท่านมี แล้วอาทินวโทษปรากฏ ก็เหมือนกันกับที่ว่าทุกท่านที่จะรู้แจ้ง อริยสัจ ก็จะต้องรู้การเกิดดับของสังขารใดๆ ไม่ใช่เว้นว่าจะต้องเป็นประเภทนั้น ประเภทนี้ ฉะนั้น นี่ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ยกตัวอย่างให้เห็นว่า เมื่ออินทรีย์ของผู้ใด พร้อมในขณะใด ก็สามารถที่จะรู้แจ้งสภาพของสังขาร และปัญญาก็แทงตลอดในสภาพของธรรม แล้วก็หลุดพ้นจากกิเลสได้ เมื่อหลุดพ้นท่านก็กล่าวสรรเสริญคุณอันวิเศษของธรรม ไม่ว่าท่านจะอยู่ที่ไหน ชีวิตปกติธรรมดาของท่านจะเป็นการบิณฑบาต จะเป็นการเห็นอะไรก็ตาม คุณวิเศษของธรรมที่ท่านเจริญก็สามารถที่จะทำให้ท่านแทงตลอดในสภาพของธรรมนั้นได้ แต่เพื่อที่จะให้ท่านผู้ฟังได้รู้ว่า ท่านพระสุนทรสมุทรเถระท่านบรรลุในสถานที่ใด ก็จะขอเล่าเรื่องของท่านพระสุนทรสมุทรเถระ

ก่อนที่ท่านจะบรรพชาอุปสมบทเป็นพระภิกษุ นั้น ท่านเป็นชาวเมืองสาวัตถิ และท่านก็เห็นมหาชนไปสู่พระวิหารเชตวัน เพื่อจะฟังธรรมเป็นจำนวนมาก ฉะนั้น ท่านก็มีความสนใจ แล้วก็ได้ไปฟังธรรมที่พระวิหารเชตวันด้วย ซึ่งพระผู้มีพระภาคก็ได้ทรงแสดงอนุปพุทติกถาเรื่องของท่าน ศีล สวรรค์ โทษของกามและอนิสงส์ของการที่จะออกจากกาม ท่านก็เกิดศรัทธาเลื่อมใสอย่างมากทีเดียว ทูลขอบรรพชาอุปสมบท ซึ่งพระผู้มีพระภาคก็ได้ตรัสให้ท่านไปขออนุญาตมารดาบิดาของท่านก่อน ซึ่งท่านก็ต้องอ้อนวอนเป็นอันมากทีเดียว เช่นเดียวกับท่านพระรัฐपाल เพราะวามารดาบิดาของท่านนั้นไม่ยอมให้ท่านอุปสมบท แต่ในที่สุดก็เห็นว่าท่านมีศรัทธาจริงๆ มารดาบิดาก็ได้อนุญาตให้ท่านอุปสมบท แต่เวลาที่มารดาบิดาเห็นสหายของท่านได้บริโภคทรัพย์สมบัติ ได้ใช้ทรัพย์สมบัติด้วยความสุขความสำราญต่างๆ มารดาบิดาของท่านก็เสียใจมากที่ลูกชายนั้นไม่สามารถที่จะได้บริโภคทรัพย์ ใช้ทรัพย์ในทางที่สมควรอย่างสหายของเขา

หญิงแพศยาคนหนึ่ง ไปหามารดาบิดาของท่านพระสุนทรสมุทรเถระ ก็เห็นว่ามารดาบิดาของท่านนั้นมีความเศร้าโศกเสียใจมาก ก็ถามว่าเนื่องจากเหตุอะไร มารดาบิดาก็เล่าให้ฟังถึงเรื่องของท่านพระสุนทรสมุทรว่า ไม่ยอมให้ท่านบวชมี

ชีวิตอย่างบรรพชิตเลย หญิงแพศยาคนนั้นก็รับอาสาที่จะไปทำให้ท่านลาสิกขาบท แล้วก็ได้อาถามารดาบิดาของท่านว่า ถ้าทำสำเร็จจะให้อะไรเป็นเครื่องตอบแทน มารดาบิดาก็บอกว่าจะให้ทรัพย์สมบัติที่มีอยู่ ท่านพระสุนทรสมุทรเถระท่านเป็นชาวเมืองสาวัตถี ท่านบวชที่เมืองสาวัตถี แต่ท่านมีญาติพี่น้องเพื่อนฝูงเครื่องผูกพัน พัวพันที่รู้ว่าไม่ต้องการให้ท่านเป็นบรรพชิต ฉะนั้น ท่านก็ไม่อยู่ที่พระนครสาวัตถีแต่ท่านไปอยู่พระนครราชคฤห์ เมื่อหญิงแพศยาคนนี้ทราบ ก็ได้เดินทางไปที่พระนครราชคฤห์ แล้วก็สังเกตสังกาว่า ท่านพระเถระบิณฑบาต ณ ที่ใด ก็ได้ถวายอาหารบิณฑบาตท่านเป็นประจำ ๒- ๓ วัน

เมื่อถวายอาหารบิณฑบาตเป็นประจำ ๒-๓ วันแล้ว ในวันต่อมาก็ได้ นิมนต์ให้ท่านนั่งฉันที่ระเบียงอีก ๒-๓ วัน และพร้อมกันนั้นก็ได้ว่าจ้างเด็กมาทำเสียงอีกทีก ในขณะที่พระเถระท่านฉัน พอเวลาที่ท่านพระเถระนั่งฉันที่ระเบียงได้ ๒-๓ วัน เด็กพวกนั้นก็ได้ทำเสียงอีกทีก หญิงแพศยานั้นก็ได้นิมนต์ท่านเข้าไปนั่งฉันภัตตาหารในเรือน ๒-๓ วัน นี่ก็เป็นเรื่องของกิเลส เป็นเรื่องของปฏุชน เป็นเรื่องของจิตใจที่ยังเต็มไปด้วย โลภะ โทสะ โมหะ แม้คนในสมัยนั้นหรือว่าคนในสมัยนี้ก็ตาม ที่ยกตัวอย่างนี้ก็เพื่อให้ท่านเห็นว่า เป็นชีวิตปกติธรรมดาจริงๆ ที่ว่าการบรรลุหมัคค์ ผลนั้น ก็ต้องบรรลุหมัคค์ผลตามปกติของชีวิตธรรมดาที่ท่านได้เจริญสติท่านพระเถระก็ได้เข้าไปนั่งฉันภัตตาหารในเรือน ๒-๓ วัน หญิงแพศยาคนนั้นก็ให้เด็กทำเสียงเอะอะ เกรียวกราวอีก แล้วได้นิมนต์ท่านขึ้นไปในปราสาทข้างบนแล้วปิดประตู แล้วก็กล่าวคำเล้าโลมท่าน

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคประทับ ณ พระวิหารเชตวัน ซึ่งไกลจากพระนครราชคฤห์ พระองค์ทรงเห็นเหตุนี้แล้วทรงทำความยั้มแย้มให้ปรากฏท่านพระอานนท์ก็ทูลถามว่า พระเจ้าข้า อะไรหนอแลเป็นเหตุ อะไรเป็นปัจจัยแห่งการทรงทำความยั้มแย้มให้ปรากฏ พระผู้มีพระภาคก็ตรัสกับพระอานนท์ว่า ขณะนี้สงครามของภิกษุชื่อ สุนทรสมุทรรกับสงครามของหญิงแพศยา กำลังเป็นไปอยู่ ณ บนพื้นปราสาท ๗ ชั้น ในกรุงราชคฤห์ ท่านพระอานนท์ก็กราบทูลว่า สงครามครั้งนี้ใครเป็นผู้ชนะ พระ

ผู้มี พระภาคก็ตรัสว่า ท่านพระสุนทรสมุทฺธเถระเป็นผู้ชนะ เพราะว่าท่านได้ฟังคำ
เล่าโลมของหญิงแพศยานั้นแล้วท่านก็เกิดความสลดใจ

นี่ก็เป็นเรื่องที่ทำให้เห็นเรื่องของการบรรลุมีคัมภีร์ผล ว่าการบรรลุของผู้ที่เจริญ
อินทรีย์แล้วนั้น ไม่จำเป็นต้องกลัวหรือหวั่นเกรงว่า ถ้าไม่อยู่ในสถานที่นั้นและสถานที่
ที่นี่แล้วจะไม่บรรลุ สำหรับในเถรีคาถาที่จะยกมากล่าวถึงในที่นี้คือ **สุภากัมมารี
ตาเถรีคาถา** (บาลีเป็น สุภากัมมาริตา)

๑๖

สำหรับในกรณีที่เราจะยกมากล่าวถึงในที่นี้ คือ **สุภากัมมารธิตาเถรีคาถา** เป็นเรื่องของพระสุภากิกษุณีซึ่งเป็นธิดาของนายช่างทอง เป็นผู้พี่พระอุบลวันณาเถรีแนะนำแล้วได้บรรลุวิชา ๓ ในวันที่ ๘ นับตั้งแต่วันที่บวช ซึ่งในขณะที่บรรลุนั้นก็ได้นั่งเข้าฌานอยู่ที่โคนต้นไม้แห่งหนึ่ง แล้วพระผู้มีพระภาคก็ได้กล่าวสรรเสริญสำหรับท่านพระสุภากัมมารธิตาเถรี ท่านก็ได้กล่าววาทะของท้าวซึ่งชักชวนให้ท่านสึก มีข้อความว่า ท่านทั้งหลายเป็นญาติของเรา แต่ไหนจึงมาทำเป็นเหมือนศัตรู ชักชวนเราในกามทั้งหลายเล่า คนที่เป็นญาติก็ต้องหวังดีต่อกัน ในเมื่อเป็นญาติก็ควรที่จะพอใจสนับสนุน ในเรื่องของความเจริญในทางธรรม ในเรื่องของการที่จะพ้นทุกข์ต่างๆ แต่ญาติเหล่านั้นมาชักชวนให้สึก เป็นญาติแต่กลับทำตนเหมือนกับศัตรู และท่านกล่าวต่อไปว่า

อาสวะทั้งหลายย่อมไม่สิ้นไปเพราะเงินและทอง และท่านกล่าวถึงเมื่อครั้งยังเป็นสาวนุ่งห่มผ้าสาธิต ได้ฟังธรรมในสำนักของพระศาสดา แล้วท่านก็ได้รู้แจ้ง อริยสัจจ์เป็นผู้ที่ไม่ประมาท เมื่อท่านรู้แจ้งอริยสัจจ์เป็นผู้ไม่ประมาทท่าน ก็จะความยินดีอันแรงกล้าในกามทั้งปวง เห็นภัยในกายของตน จึงปรารณานิพพานเครื่องออกจากกิเลส จะเห็นได้ว่า ผู้ที่บรรลุธรรมเป็นฆราวาสบางคนก็ยังคงเป็นฆราวาสอยู่ แต่ว่าบางคนไม่มีอริยาคัยที่จะเป็นฆราวาสต่อไป อย่างพระสุภากิกษุณีนี้นี้เป็นต้น เมื่อท่านบรรลุธรรมแล้ว ท่านก็จะความยินดีอันแรงกล้าในกามทั้งปวง เห็นภัยในกายของตนคือในอุปทานขันธ ๕ ปรารณานิพพานเครื่องออกจากกิเลส ท่านละหมู่ญาติ ทาส กรรมกร บ้าน ไร่นาเป็นอันมาก อันเป็นเครื่องรบกวนจิตใจและทรัพย์สมบัติมิใช่น้อย ออกบวช ท่านกล่าวว่า ก็การที่เราออกบวชในพระสัทธรรมอันพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงประกาศดีแล้วด้วยสัทธาอย่างนั้น จะกลับมาสู่กามทั้งหลายอันเราตัดได้แล้วนั้น ไม่สมควรเลย เพราะเราปรารถนาความเป็นผู้ไม่มี

ห่วงใย ผู้ใดละทองคำและเงินแล้วยังกลับมาจับทองคำและเงินนั้นอีก ใครผู้นั้นจะ
เงยหน้าในระหว่างบัณฑิตทั้งหลายได้เล่า เพราะเงินและทองย่อมไม่มีเพื่อความ
สงบใจ แม้แก่บุคคลนั้น

เงินและทองคำนั้น เป็นของไม่สมควรแก่สมณะ ไม่เป็นอริยทรัพย์แท้จริง
ทองคำและเงินนี้เป็นเหตุให้เกิดความโลภ นำมาซึ่งความมัวเมาให้เกิดความลุ่มหลง
ความคับแค้นเป็นอันมาก ไม่มีความยั่งยืนมั่นคง ทำให้บาดหมางทะเลาะวิวาท ฆ่า
กัน ถูกจำจอง ถูกลงโทษ ความเสื่อมเสียความโคกเศร้าย่อมปรากฏแก่บุคคล ผู้ติด
อยู่ในกามทั้งหลาย อันนี้คือผู้ที่เจริญอินทรีย์แล้ว การเห็น การคิด การดำริ การตรึก
ในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ไม่ว่าจะอยู่ในที่ใดๆ ไม่ว่าคำพูดนั้นจะเป็นคำพูดที่
ชักชวนอย่างไรก็ตาม ท่านก็มนสิการ แล้วก็สามารถที่จะภาษิตให้คนอื่นได้เห็น
อริยาคัยของท่าน ที่ท่านสะสมอบรมมา

อันนี้ก็เป็นเรื่องที่จะเห็นได้ว่าการเจริญสติปัฏฐานนั้น จะต้องรู้สังขารใดๆ ใน
ชีวิตประจำวัน มีอะไรบ้างไหมที่ไม่ใช่สังขารในชีวิตประจำวันนี้ เลือกลงได้ไหม เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัยหรือว่าเกิดขึ้นเพราะตัวตนบังคับให้เกิด ถ้าใครคิดว่าบังคับก็
หมายความว่าผู้นั้นไม่รู้เหตุปัจจัยของสังขารนั้น การคิดนี้ก็ดี สติก็ดี โลภะ โทสะ
โมหะก็ดี การจำก็ดี การรู้เรื่องของสิ่งต่างๆ ก็ดี เป็นอะไร? เป็นสิ่งที่เกิด ขึ้นแล้วก็ดับ
ไป เป็นสิ่งที่จะต้องรู้ยิ่งจึงจะละจึงจะคลายได้ และเมื่อเจริญเหตุสมควรแก่ผลแล้ว
ผลเกิดเมื่อไรบังคับได้ไหม? ก็ไม่ได้ เกิดในขณะไหนบังคับได้ไหม? จะให้เกิดเฉพาะ
ในขณะที่พึงธรรม พังอย่างอื่นแล้วไม่เกิดได้ไหม? ถ้าเจริญอินทรีย์มาสมบูรณ์แล้ว ก็
เป็นอนัตตาทั้งหมด ฉะนั้นก็ไม่ควรที่จะละเลยสังขารใดๆ ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนก็ตาม ก็
ควรที่จะรู้ลักษณะของสภาพธรรมนั้น เพื่อว่าไม่ว่าจะเห็นอะไร ได้ยินคำชักชวนอะไร
ได้กลิ่น ลิ้มรส หรืออะไรก็ตาม ก็จะได้มนสิการในทางที่แยบคายเพื่อที่จะให้โทษของ
สังขารนั้นปรากฏ และความเบื่อหน่ายจะได้ตั้งมั่นแล้วก็จะได้หมดสิ้นกิเลส

ยากหรือไม่ยาก ถ้าเข้าใจแล้วความยากนี้ก็ลดลง เพราะว่าไม่มีอวิชชา ไม่มี
ตัณหาที่จะมาทำให้ไขว่เขวไป ในเรื่องของความต้องการของสิ่งที่ยังไม่ปรากฏบ้าง
หรือว่าเข้าใจผิดว่าจะต้องเป็นเฉพาะนามนั้นบ้างรูปนี้บ้าง หรือเข้าใจผิดว่าจะต้อง

เป็นเฉพาะสถานที่นั้นบ้างสถานที่นี้บ้าง เพราะฉะนั้น การเจริญสติปัฏฐานจึงไม่สามารถที่จะวางระเบียบหรือว่ากำหนดกฎเกณฑ์ได้ นอกจากพระผู้มีพระภาคซึ่งเป็นผู้รู้ธัมมัตถ์ของสัตว์โลกโดยละเอียด ว่าท่านผู้นั้นได้รับกรรมเทศนาอย่างไร แล้วสามารถที่จะเกิดความสุขหรือ สามารถละความยินดีในนามรูปในสิ่งที่กำลังปรากฏได้ ด้วยนัยของการเทศนาอย่างไร แต่ไม่ใช่วิสัยของบุคคลอื่นที่จะรู้ในธัมมัตถ์ของผู้เป็นอย่างละเอียดได้

ฉะนั้น จึงไม่สามารถตั้งให้เป็นกฎว่าในวันแรกให้นั่งหรือว่าให้นอน หรือ ให้ยืน หรือให้เดิน หรือว่าให้รู้ทางกายก่อนและให้รู้ทางตาทีหลัง หรือว่าให้รู้ทางหูก่อนและให้รู้ทางใจทีหลัง แต่เป็นเรื่องที่ว่าไม่ว่าในสมัยไหนก็ตาม ก็จะต้องฟังพระธรรมพิจารณาเหตุผลใคร่ครวญอย่างดี เพื่อที่จะอุปการะให้สติเกิด ขึ้น เพราะวาสติก็เหมือนกับกรรมทั้งหลายที่เป็นอนัตตา บังคับบัญชาไม่ได้เลย เมื่อบังคับบัญชาไม่ได้แล้วใครไปนั่งบังคับ คนนั้นก็ไม่สามารถจะรู้ว่ากรรมทั้งหลายนั้นเป็นอนัตตาได้เลย

นี่ก็เป็นเรื่องของความเข้าใจจริงๆ ซึ่งสำคัญที่สุด ถ้าเข้าใจไม่ถูกมีความเห็นไม่ถูกทุกอย่างก็ต้องผิดตามไปหมด ฉะนั้น สำหรับเรื่องของธัมมัตถ์ก็ใครจะให้ท่านผู้ฟังได้ศึกษาด้วยตัวของท่านเองจากพระไตรปิฎก แล้วจะเห็นแต่ละ ชีวิตในพระไตรปิฎกที่มีธัมมัตถ์ต่างกัน การเจริญสติปัฏฐานในเพศของบรรพชิตและฆราวาสแต่ละคนก็ต่างกัน ไม่ใช่ทุกคนจะต้องเปลี่ยนไปทำสิ่งที่เหมือนกันทั้งหมด เพราะว่าบางทีบางท่านก็อาจจะเคยคิดเคยเข้าใจว่าสภาพของอกุศลนั้น ไม่สามารถที่จะเป็นอารมณ์ของการเจริญสติปัฏฐานได้ เพราะว่ากำลังมีความพอใจในสิ่งหนึ่งสิ่งใดอยู่ ฟังเดินๆ ก็รู้สึกว่าจะมีความโน้มเอียงว่า อาจจะเป็นเช่นนั้น แต่ถ้าท่านเคยคิดอย่างนั้น ไม่ได้ศึกษา หรือยังไม่ได้ค้นคว้าพิจารณาเหตุผล ในมหาสติปัฏฐานสูตร โลกะ โทสะ เป็นสติปัฏฐานหรือเปล่า เมื่อสิ่งนั้นอาศัยเหตุปัจจัยเกิดขึ้นแล้วทำไม่สติจึงจะไม่สามารถรู้ลักษณะของสิ่งที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยนั้น

สติย่อมสามารถจะรู้ลักษณะของๆ จริงที่กำลังปรากฏถ้าผู้นั้นเจริญสติ แต่ถ้าผู้นั้นไม่เจริญสติก็ไม่สามารถที่จะรู้ลักษณะของนามรูปใดๆ ได้ ฉะนั้น ไม่ว่าจะ เป็นนามเป็นรูป เป็นโลกะ เป็นโทสะ เป็นเห็น เป็นได้ยิน เป็นคิดนึก เป็นสุข เป็น

ทุกข์ สบายต่างๆ เหล่านี้ ผู้เจริญสติรู้สภาพลักษณะของธรรมนั้นตาม ความเป็นจริง ว่าลักษณะแต่ละชนิดต่างกัน ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ บุคคล ไม่พึงยึดถือว่าเป็นตัวตน เลย แล้วก็วางกฎเกณฑ์ให้ไม่ได้ด้วย ท่านผู้ฟังที่นี่มีหลายท่าน ทุกท่านจะใช้แบบเดียวกันก็ไม่ได้ จะบังคับให้สติเกิดขึ้นพร้อมๆ กันก็ไม่ได้ แล้วสติของแต่ละคนจะไม่เหมือนกันว่าในขณะนี้ให้สติรู้สภาพที่กำลังเห็น หรือว่าสภาพเย็น หรือสภาพที่ได้ยิน หรือสภาพเสียงที่ปรากฏให้รู้ได้ทางหู ก็เป็นสิ่งที่บังคับไม่ได้ ธรรมนี้เป็นเรื่องที่จะต้องพิจารณาแล้วให้ตรงต่อเหตุผล เพราะว่าถ้าเหตุไม่ตรงผลก็เกิดขึ้นไม่ได้

ใน มัชฌิมนิกาย มูลปัณณาสถ จุฬโคสิงคสาฬหสูตร

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ที่พักซึ่งสร้างด้วยอิฐในนาทิกคาม ก็สมัยนั้นท่านพระอนุรุทธะ ท่านพระนันทิยะ ท่านพระกิมิละอยู่ที่ป่าโคสิงคสาฬหวัน ครั้นนั้นเวลาเย็นพระผู้มีพระภาคเสด็จออกจากที่ประทับพักผ่อนแล้ว เสด็จเข้าไป ยังป่าโคสิงคสาฬหวัน นายทายบาล (ผู้รักษาป่า) ได้ห้ามพระผู้มีพระภาคว่า ท่าน อย่าเข้าไปยังป่านี้เลย ในที่นี้มีกุลบุตร ๓ ท่านซึ่งเป็นผู้ที่ใคร่ประโยชน์ตนเป็นสภาพอยู่ ท่านอย่าได้กระทำความไม่ผาสุกแก่ท่านทั้ง ๓ นั้นเลย

ท่านพระอนุรุทธะได้ยินนายทายบาลกล่าวห้ามพระผู้มีพระภาค ดังนั้น ก็บอกกับนายทายบาลว่า อย่าห้ามพระผู้มีพระภาคเลย เพราะพระผู้มีพระภาคผู้เป็นศาสดาของท่านเสด็จมาแล้ว แล้วท่านพระอนุรุทธะก็ไปหาท่านพระนันทิยะและท่านพระกิมิละถึงที่อยู่ บอกให้รีบไปต้อนรับพระผู้มีพระภาคองค์หนึ่งปูอาสนะ องค์หนึ่งตั้งน้ำล้างพระบาท พระผู้มีพระภาคทรงล้างพระบาท ประทับบนอาสนะที่ปูถวาย ท่านผู้มีอายุเหล่านั้นก็ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค แล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง

พระผู้มีพระภาคตรัสถามถึงชีวิตในป่าว่า อุดทนได้ไหม บิณฑบาตลำบากไหม แล้วต่อจากนั้นพระผู้มีพระภาคก็ตรัสถามต่อไปว่า ยังพร้อมเพรียงกันขึ้นบานต่อกัน ไม่วิวาทกัน ยังเป็นเหมือนน้ำมันกับน้ำ แลดูกันและกันด้วยจักขุอันเป็นที่รักอยู่หรือ ต่างรูปต่างก็สรรเสริญกันแล้วก็กราบทูลว่า กายของพวกข้าพระองค์ต่างกันจริงแต่ว่าจิตดูเหมือนเป็นอันเดียวกัน อธิษฐานอย่างเดียวกันถึงจะเข้ากันได้แบบนี้

เหมือนน้ำนมกับน้ำ ถ้าเกิดมีคนที่ย่างพุดข้างเจรจาแล้วไม่ชอบที่จะอยู่โดยการไม่พุดไม่คุยไม่สนทนา ก็คงจะไม่พร้อมเพรียงกันอย่างนี้

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า พวกเธอเป็นผู้ไม่ประมาทมีความเพียรส่งตนไปแล้วอยู่หรือ ท่านพระอนุรุธะก็กราบทูลว่า ผู้ใดกลับจากบิณฑบาตแต่บ้าน ก่อน ผู้นั้นย่อมปลาดอาสนะ ตั้งน้ำฉันน้ำใช้ไว้ ตั้งถาดสำหรับไว้ ท่านผู้ใดกลับจากบิณฑบาตทีหลัง ถ้ามีบิณฑบาตที่เหลือจากฉันหากประสงค์ก็ฉัน ถ้าไม่ประสงค์ก็ทิ้งเสียในที่ปราศจากของเขียว หรือเทลงในน้ำที่ไม่มีตัวสัตว์ ท่านผู้นั้นก็เก็บอาสนะ เก็บน้ำใช้ เก็บถาดสำหรับ กวาดโรงภัตตาคาร ท่านผู้ใดเห็นหมอน้ำฉันน้ำใช้หรือหมอน้ำชำระล้างเปื้อน ท่านผู้นั้นก็เข้าไปตั้งไว้ ถ้าเหลือวิสัยของท่านก็กวักมือเรียกรูปที่สงแล้วช่วยกันยกเข้าไปตั้งไว้ พวกข้าพระองค์ไม่เปล่งวาจาเพราะข้อนี้เป็นปัจจัย เรื่องอย่างนี้ไม่พุดก็ได้เลย ไม่จำเป็นจะต้องบ่นหรือว่าเดือดร้อนโวยวาย ฉะนั้น เรื่องของอภยาศัย เรื่องของอินทรีย์จะเห็นได้ทีเดียวว่า พระผู้มีพระภาคขัดเกลามาก ขัดเกลามาเพื่อให้วันหนึ่งพุทธบริษัททั้งหลายสามารถที่จะบรรลุคุณธรรมเป็นพระอรหันต์

และท่านพระอนุรุธะก็ได้กราบทูลต่อไปว่า และทุกๆ วันที่ ๕ พวกข้าพระองค์นั่งสนทนาธรรมกถาตลอดคืนยังรุ่งพระพุทธานุญาตว่า พวกข้าพระองค์เป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียรส่งตนไปแล้วอยู่ด้วยประการฉะนี้แล นี่คือการที่มีอภยาศัยอย่างเดียวกัน แล้วถ้าใครยังไม่เป็นอย่างท่านพระอนุรุธะ ท่านพระนันทิยะ ท่านพระกิมิละ แล้วก็เข้าใจผิดพยายามไม่พุดแทนที่จะเจริญสติรู้ลักษณะของนามและรูปมากขึ้น เวลาที่มีสติ วิจิตุจริตไม่เกิด เกิดไม่ได้เพราะสติวิริติ เพียงแค่ที่สติวิริติ จิตกรรมก็เป็นประโยชน์มากแล้วที่ทำให้ไม่กล่าวววจิตุจริต แต่ในขณะที่วิริตินั้นมีสติรู้ลักษณะของนามและรูปด้วย แม้แต่ขณะที่วิริตินั้นก็เป็นสภาพของนามธรรมชนิดหนึ่ง ไม่ใช่ตัวตน ก็เป็นสิ่งที่ต้องค่อยๆ เกิดขึ้น แต่ไม่ใช่บังคับ เพราะว่าบางคนพอไปในที่จำกัดไม่พุดเลย กลับมาพุดใหญ่ทุกเรื่องเลย เรื่องที่ไม่ควรพุดก็พุด วาจาที่ไม่เหมาะสมก็พุด เรื่องที่ไม่เป็นประโยชน์ก็พุด

ใน **สังยุตตนิกาย สคาถวรรค สักกสูตร ที่ ๒** สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่บนภูเขาคิชฌกูฏ เขตกรุงราชคฤห์ ครั้นนั้นยักษมีชื่อว่า สักกะ เข้าไปเฝ้าพระ

ผู้มีพระภาคถึงที่ประทับแล้วได้กราบทูลด้วยคาถาว่า การสั่งสอนคนอื่นนั้น ไม่เหมาะกับสมณะเช่นท่านผู้ละกิเลสได้ทั้งหมด ผู้พ้นจากไตรภพ นี่คือการเห็นของ ยักซ์ คนหมดกิเลสแล้วทำไมมานั่งสั่งสอนผู้อื่น ต้องสงบๆ ต้องไปอยู่คนเดียว นี่ก็เป็นความคิดของยักซ์คิดว่าเป็นพระอรหันต์เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว ก็ไม่ควรที่จะมาทำกิจอย่างนี้

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกร สักกะ ธรรมเครื่องอยู่ร่วมกันย่อมเกิดด้วยเหตุอย่างใดอย่างหนึ่ง คนที่มีปัญญาไม่ควรจะไหวตามเหตุนั้นด้วยใจ ถ้าคนมีใจผ่องใส สั่งสอนคนอื่น บุคคลนั้น ย่อมไม่เป็นผู้พัวพันด้วยเหตุนั้น นอกจากจะอนุเคราะห์เอ็นดู ไม่ได้รู้เลยถึงพระผู้มีพระภาคผู้ทรงหมดกิเลสและรู้แจ้งทุกสิ่งทุกอย่าง ทรงเทศนาโปรดตามอัธยาศัยของผู้ฟังจนผู้ฟังสามารถจะรู้แจ้งสภาพธรรมต่างๆ ได้ แต่คนอื่นก็ยังมาเปรียบมาเทียบเอาตามความคิดเห็นว่า การสั่งสอนผู้อื่นนั้นไม่ควรกับ ผู้เป็นสมณะ

ใน **สังยุตตนิกาย สคาถวรรค สุจิโณมสูตร ที่ ๓** สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับบนเตียงชนิดมีเท้าตรึงติดกับแม่แคร่ อันเป็นที่ครอบครองของสุจิโณม ยักซ์ เขตบ้านคยา สมัยนั้น ยักซ์ชื่อ ฆระ และยักซ์ชื่อ สุจิโณมะ เดินผ่านเข้าไปไม่ไกลพระผู้มีพระภาค ยักซ์ชื่อฆระได้พูดกับสุจิโณมยักซ์ว่า "นั่นสมณะ " สุจิโณมยักซ์ตอบว่า " นั่นไม่ใช่สมณะ เป็นสมณะน้อย แต่จะเป็นสมณะหรือสมณะน้อย เราพอจะรู้ได้ " แล้วสุจิโณมยักซ์ก็เข้าไปใกล้พระผู้มีพระภาค ได้เข้าไปเหนี่ยวพระกายของพระองค์ พระผู้มีพระภาคทรงกระเถิบถอยพระกายไปเล็กน้อย สุจิโณมยักซ์ได้ถามพระผู้มีพระภาคว่า "ท่านกลัวเราไหม สมณะ" นี่คือนั่นที่ไม่รู้จักผู้ที่อบรมอัธยาศัย อินทรีย์ ปัญญา วิธีที่จะเจริญสติ ก็คาดคะเนปรากฏการณ์ภายนอกอกาภิการภายนอก ตามความคิดหรือความเข้าใจของตน ฉะนั้น สุจิโณมยักซ์ก็คิดว่าจะรู้ได้ว่า ผู้นี้เป็นสมณะหรือเป็นสมณะน้อยโดยวิธีที่ว่าเข้าไปใกล้แล้วก็เหนี่ยวพระวรกายของพระองค์

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "อาวุโส เราไม่กลัวท่านเลย แต่สัมผัสของท่านเลวทราม" ที่ถอยพระกายออกไปเล็กน้อยนั้น ไม่ใช่เพราะกลัว แต่เพราะว่าสัมผัสของสุจิ

โสมยกษ์เลวทราม สุจิตโสมยกษ์ก็กล่าวว่า "สมณะ เราจะถามปัญหาจะท่าน ถ้าท่านไม่กล่าวแก่เรา เราจะทำจิตของท่านให้พลุ่งพล่าน หรือจักฉีกหัวใจของท่าน หรือจักจับที่เท้าแล้วเหวี่ยงไปฝั่งโน้นแห่งแม่น้ำคงคา" นี่ก็เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นน้ำจิตน้ำใจของสุจิตโสมยกษ์ พระผู้มีพระภาคก็ตรัสว่า "เราไม่เห็นใครเลยในโลก ทั้งเทวดามาร พรหม ในหมู่สัตว์ พร้อมทั้งสมณะ เทวดาและมนุษย์ที่จะพึงทำจิตของเราให้พลุ่งพล่าน หรือจักฉีกหัวใจของเราได้ หรือจักจับที่เท้าแล้วเหวี่ยงไปฝั่งโน้นแห่งแม่น้ำคงคา"

ไม่มีผู้ใดสามารถจะทำอย่างนั้นกับพระผู้มีพระภาคได้เลยเป็นของที่แน่นอน ด้วยพระมหากรุณาพระผู้มีพระภาค ทั้งๆ ที่สุจิตโสมยกษ์กระทำอย่างนั้นกล่าวอย่างนั้น แต่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "อาวุโส เอาเถอะท่านจงถามตามที่ท่านจำนงเถิด" สุจิตโสมยกษ์ถามว่า "ราคะและโทสะ มีอะไรเป็นเหตุ ความไม่ยินดี ความยินดี และความสยดสยองเกิดแต่อะไร ความตริกแก่ใจเกิดแต่อะไร แล้วดับจิตไว้ได้เหมือนพวกเด็กดักก้า ฉะนั้น" ก็เป็นผู้ที่สนใจในเรื่องของธรรม เพราะว่าถามถึงเรื่องของความโกรธและความติดข้อง คือเรื่องของความไม่ยินดี และความยินดี พระผู้มีพระภาค ตรัสตอบว่า ราคะและโทสะมีอัสสัฏฐภาพนี้เป็นเหตุ ความไม่ยินดี ความยินดีและความสยดสยองเกิดแต่อัสสัฏฐภาพนี้ ความตริกในใจเกิดแต่อัสสัฏฐภาพนี้แล้ว ดับจิตไว้ได้เหมือนพวกเด็กดักก้า ฉะนั้น อกุศลวิตกเป็นอันมากเกิดจากความเยื่อใย คือตัณหาเกิดขึ้นในตน แล้วแผ่ซ่านไปในวัตถุทุกามทั้งหลาย เหมือนย่านไทรเกิดแต่ลำต้นไทร แล้วแผ่ซ่านไปในป่า ฉะนั้น ชนเหล่าใดย่อมรู้จักอัสสัฏฐภาพนั้นว่าเกิดแต่สิ่งใด ชนเหล่านั้นย่อมบรรเทาเหตุเกิดนั้นเสียได้ ดูกร ยักษ์ ท่านจงฟังชนเหล่านั้น ย่อมข้ามห้วงกิเลสนี้ ซึ่งข้ามได้ยากและไม่เคยข้ามเพื่อความไม่มีภพอีกต่อไป

๑๗

ด้วยพระมหากุรุธาพระผู้มีพระภาค ทั้งๆ ที่สุจิตมยักระทำอย่างนั้น กล่าวอย่างนั้น แต่พระผู้มีพระภาคก็ตรัสว่า "อาวุโส เอาเถอะท่านจงถามตามที่ท่าน จ्ञานงเถิด" สุจิตมยักระจึงถามว่า "ราคะและโทสะ มีอะไรเป็นเหตุ ความไม่ยินดี ความยินดี และความสยดสยองเกิดแต่อะไร ความตริกในใจเกิดแต่อะไร แล้วดักจิต ไว้ได้ เหมือนพวกเด็กดักกา ฉะนั้นก็เป็นผู้ที่สนใจในเรื่องของธรรม เพราะว่าถามถึง เรื่องของความโกรธและความติดข้อง คือในเรื่องของความไม่ยินดีและความยินดี พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "ราคะและโทสะ มีอตัตภาพนี้เป็นเหตุ ความไม่ยินดี ความ ยินดีและความสยดสยอง เกิดแต่อตัตภาพนี้ ความตริกในใจเกิดแต่อตัตภาพนี้แล้ว ดักจิตไว้ได้ เหมือนพวกเด็กดักกา ฉะนั้น"

อกุศลวิตกเป็นอันมากเกิดจากความเยื่อใย คือตัณหา เกิดขึ้นในตน แล้ว แผล่ซ่านไปในวัตถุทุกสิ่งทุกอย่าง เหมือนย่านไทร เกิดแต่ลำต้นไทร แล้วแผล่ซ่านไปในป่า ฉะนั้น ชนเหล่าใดย่อมรู้อตัตภาพนั้น ว่าเกิดแต่สิ่งใด ชนเหล่านั้น ย่อมบรรเทาเหตุ เกิดนั้นเสียได้ดูกรยักระ ท่านจงฟังชนเหล่านั้น ย่อมข้ามห้วงกิเลสนี้ ซึ่งข้ามได้ยาก และไม่เคยข้าม เพื่อความไม่มีภพอีกต่อไป ถ้าไม่ใช่ยักระที่ฟังบรรลุดุคณธรรมรู้แจ้ง อริยสัจจได้จากปัญญชนะนี้เอง แต่เพราะว่าเป็นยักระและไม่ได้สะสมอินทรีย์บารมี มา เพราะฉะนั้นก็รู้แจ้ง และโดยเฉพาะถ้าท่านจะพิจารณาเนื้อความท่านก็จะเห็น ได้ว่า การที่ยังมีความยินดีไม่ยินดีต่างๆ ที่จะต้องละนั้น ก็คือความที่ยังยินดียึดถือ ในสักกายะคือตัวตน คนที่ไม่รู้ว่าอตัตภาพคือนามรูปนี้เกิดแต่สิ่งใด ก็ย่อมไม่ สามารถจะละ อตัตภาพนั้นได้ แต่ผู้ที่รู้ก็ย่อมสามารถบรรเทาเหตุเกิดนั้นเสียได้

นามรูปนี้เกิดจากอะไร อกุศลวิตกเป็นอันมากเกิดจากความเยื่อใยคือตัณหา ปัญญชนะสั้นๆ อย่างนี้ ก็เวลานี้ถ้าเราเจริญสติปัฏฐานมากพอสมควร แล้วเวลาที่สิ่ง หนึ่งสิ่งใดปรากฏรู้ได้ทันทีใหม่กว่า ที่ปรากฏนี้เพราะเกิดขึ้น ถ้าไม่เกิดก็ไม่ปรากฏ เป็น

สิ่งที่ปรากฏเพราะเกิดขึ้น มีเหตุปัจจัยทำให้เกิดขึ้นเท่านั้นเอง แล้วก็ดับหมดไป ฉะนั้นการที่จะละได้ก็ต้องเข้าใจถูกต้องชัดเจน ถ้าเจริญสติปัฏฐานแบบที่จำกัด อารมณ์ จำกัดเวลาหรือว่าจำกัดสถานที่ พอนอกสถานที่นอกเวลาหรือพ้น จากอารมณ์ที่ท่านเจริญสติปัฏฐานแล้ว ความสงสัยจะมีในอารมณ์อื่นทันทีว่าอารมณ์นี้เป็นนามหรือเป็นรูป ในวันหนึ่งๆ ตามปริยัติที่ได้ศึกษามากก็ทราบว่ามีอะไร นอกจากนามและรูป ไม่มีตัวตนไม่มีสัตว์บุคคล ทุกสิ่งทุกอย่างเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย แต่เวลาใดที่ขาดสติหลงลืมสติ ไม่ได้พิจารณารู้ลักษณะของนามและรูปนั้น ความสงสัยจะมีในนามและรูปที่ไม่ได้พิจารณา วันนี้ข้อสงสัยอะไร บ้างไหมคะ?

ที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมเรื่องของการไม่คลุกคลี เพราะว่าการคลุกคลีกันนั้นจะทำให้เกิดอกุศลโลภะบ้าง โทสะบ้าง พระผู้มีพระภาคมิได้ทรงบังคับ แต่ทรงแสดงอานิสงส์ทรงแสดงประโยชน์ ซึ่งเราเองถ้าเราเจริญสติมาก ขึ้นบ่อยๆ เองๆ เราย่อยก็จะเว้นตั้งหลายอย่าง แล้วก็ไม่ได้คลุกคลีกับสิ่งที่จะทำให้เกิดอกุศลที่เราเห็นว่าเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจมากขึ้นด้วย

ฉะนั้น พระอริยบุคคลท่านก็เว้นเป็นลำดับขั้น อย่างเว้นทุจริตพระโสดาบัน ท่านเว้นไม่ล่วงละเมิดศีล ๕ เลย นั่นก็เป็นคุณธรรมของท่าน แต่ว่าผู้ที่เจริญสติอยู่ หรือผู้ที่ยังไม่บรรลุคุณธรรมขั้นนั้นก็แล้วแต่ แต่ว่าไม่ได้ห้ามเลย หมายความว่าทรงแสดงประโยชน์ และผู้ใดเห็นประโยชน์ก็ค่อยๆ ประพฤติปฏิบัติไป แต่โดยมากเราไม่เข้าใจอย่างนี้ พอเห็นสักข้อความหนึ่งก็คิดว่าจะทำตามอย่างนั้น อย่างนี้ แต่เป็นชีวิตจริง ๆ ของเราหรือเปล่า เป็นหนทางที่จะทำให้รู้ว่าธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา ไม่ใช่ตัวตนหรือเปล่า หรือว่าเป็นตัวตนที่บังคับให้ทำอย่างนั้น ต้องการอย่างนั้น อย่างเรื่องของการอยู่ป่าที่พระผู้มีพระภาคทรงสรรเสริญ ป่าจริงๆ ได้หรือไม่ในถ้าชอกเขาอยู่ได้ไหมคะ? อยู่จริงๆ คงอยู่ไม่ได้แต่ให้อยู่เพื่อเจริญสติปัฏฐาน อาจจะอยู่ได้ใช่ไหม ฉะนั้นมีความหวังเกิดขึ้นว่าถ้าอยู่อย่างนั้นแล้วอาจจะเกิดความสงบ อาจจะเกิดปัญญา เพราะความเข้าใจอย่างนั้นก็เลยทำให้ได้อยู่ได้ แต่ไม่ใช่ชีวิตจริง ๆ

เพราะฉะนั้น การที่ไม่รู้ชีวิตจริง ๆ ไม่ทำให้ละคลายกิเลสเลย ไปด้วยความหวังพากเพียรทั้งวันทั้งคืนด้วยความหวังมาโดยไม่ได้อะไรเพราะว่าไม่ได้รู้

ลักษณะจริงๆ ของตัวเอง โลกะเกิดขึ้นทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจเมื่อไร อย่างไร โทสะที่เกิดขึ้นไม่ใช่ตัวตน แต่เป็นสภาพธรรมของนามชนิดหนึ่ง การเห็นการจำได้ตามปกติในชีวิตประจำวันไม่เคยรู้เลย เมื่อไม่เคยรู้ จะละคลายจะหน่ายในชีวิตได้อย่างไร มีข้อสงสัยอะไรบ้างไหมคะ เรื่องของแต่ละบุคคลที่สะสมมานี้ก็มีมากทีเดียว

ในพระไตรปิฎก ใน ขุททกนิกาย ดิกนิบาต ชาตก นานาฉันทชาตก ก็มีข้อความที่กล่าวว่า ข้าแต่มหाराช ข้าพระบาททั้งหลายอยู่ร่วมในเรือนหลังเดียวกัน แต่มีฉันทะต่างกัน ข้าพระบาทอยากได้บ้านส่วย นางพราหมณีอยากได้โคนมสักร้อยหนึ่ง ลูกชายอยากได้รถเทียมด้วยม้าอาชานัย ลูกสะใภ้อยากได้กุนทลแก้ว ฝ่ายนางปุณณะทาสีผู้ชั่วช้าก็จำนงจะใคร่ได้ครก กระดัง พวกเครื่องครัว

นี่ ก็เป็นเครื่องแสดงให้เห็นฉันทะที่ต่างกัน ของบุคคลที่อยู่ร่วมในเรือนหลังเดียวกัน บังคับได้ไหมให้ ๔ คนนี้เปลี่ยนความต้องการให้เหมือนกัน หรือเป็นอย่างเดียวกัน บังคับไม่ได้เลย อย่างพราหมณีก็อยากได้บ้านส่วย ส่วนนางพราหมณีแม่บ้านแม่เรือนก็อยากได้โคนมสักร้อยหนึ่งสำหรับทำอาหารปรุงอาหาร ก็แล้วแต่อัธยาศัยที่สะสมมา ส่วนลูกชายก็อยากได้รถเทียมด้วยม้าอาชานัย ส่วนลูกสะใภ้ก็อยากได้กุนทลแก้ว นางปุณณะทาสีก็อยากได้พวกครก กระดัง เครื่องครัว ทั้ง ๔ คนเจริญสติปฏิฐานได้ไหม หรือว่าต้องเปลี่ยนให้เหมือนกัน จึงจะเจริญสติปฏิฐานได้ ไม่ต้องเปลี่ยนเลย แล้วแต่ว่าขณะนี้ มีปัจจัยของโลกะหรือของโทสะ ของนามของรูปชนิดใดเกิดขึ้นปรากฏกับบุคคลใด ผู้นั้นก็เจริญสติ รู้ลักษณะของนามและรูปที่เกิดขึ้นปรากฏในขณะนั้น รู้ลักษณะของนามและรูปได้ตามความเป็นจริง

ข้อความเล็กๆ น้อยๆ ในพระสูตร บางท่านอาจจะเห็นว่าเป็นเรื่องเล็ก แต่ว่าเล็กๆ น้อยๆ ล้วนๆ นี้ก็มีประโยชน์ และเป็นข้อที่จะเตือนให้ผู้ที่ใคร่ในธรรมได้เข้าใจธรรม อย่างใน ขุททกนิกาย เอกนิบาตชาตก คามนิชาตก มีข้อความว่า เออ ก็ความหวังในผล ย่อมสำเร็จแก่ผู้ไม่ใจเร็วด่วนได้ เรามีพรหมจรรย์แก่กล้าแล้ว ท่านจงเข้าใจอย่างนี้เถิด พ่อคามนี้ ล้วนคนเดียวเพียงแต่ว่า เออ ก็ความหวังในผล ย่อมสำเร็จแก่ผู้ไม่ใจเร็วด่วนได้

ผู้เจริญสติปัฏฐานใจเร็วด่วนได้บ้างหรือเปล่า อยากเสียจริงๆ ที่จะให้
ประจักษ์การเกิดดับของนามรูปยิ่งเร็วมากขึ้นเท่าไรยิ่งดี ซึ่งไม่มีหนทางที่จะเป็นไปได้เลย แต่ถ้าทราบใดที่ไม่คำนึงถึงผล แล้วก็พิจารณาลักษณะของนามและรูป
ปัญญาเกิดขึ้นทำไมจะไม่รู้ ว่าขณะนั้นรู้ลักษณะที่ต่างกันของได้ยินกับเสียง ของ
เห็นกับสี วันหนึ่งๆ เย็นบ้าง ร้อนบ้าง อ่อนบ้าง แข็งบ้าง จำได้บ้าง พอใจบ้าง ไม่
พอใจบ้าง แต่ละขณะที่เกิดขึ้นนั้น สติก็สามารถที่จะรู้ลักษณะของนามและรูป
ตอนนี้มีข้อสงสัยอะไรไหมคะ

ถ. ประโยชน์ของการฟังหลายทางก็มี ในระยะนั้นก็คล้ายๆ กัน แต่ในการ
ปฏิบัติแ่งมุมก็ต่างกัน ก็ไม่ทราบผิดหรือถูก แต่ปัญญาไม่มีพอที่จะตัดสินคำอธิบาย
ของท่านได้ ไม่ทราบความหมายของท่าน การฟังหลายๆ อาจารย์กับอาจารย์คน
เดียว อย่างไหนจะมีประโยชน์กว่ากัน

ส. ถ้าประโยชน์จริงๆ ของการฟัง ก็จะต้องทำให้ผู้ฟังคลายความสงสัยได้
หมดความสงสัยได้ด้วยการที่มีปัญญา เกิดปัญญาความเข้าใจที่ชัดเจนถูกต้อง แต่
โดยมากผู้ฟังก็เป็นผู้ที่คิดว่ายังเป็นผู้ที่ศึกษาอยู่ ยังมีปัญญาน้อยอยู่ ฉะนั้นก็ไม่
อาจจะตัดสินได้ว่าความเข้าใจนั้นถูกต้องแล้วหรือยัง สอบทานได้เดียวกับพระธรรม
วินัย นอกจากจะสอบทานกับพระธรรมวินัยแล้ว ก็ยังสอบทานกับสภาพความจริงที่
ปรากฏได้ ไม่ใช่ว่าพระธรรมวินัยกล่าวถึงสิ่งที่ไม่จริง พระธรรมวินัยกล่าวถึงทุก
สิ่งที่มีจริง ฉะนั้น สิ่งใดเป็นความจริงสิ่งนั้นมีปรากฏในพระธรรมวินัย และสิ่งใดที่
สอบทานกับพระธรรมวินัยแล้ว แล้วมาพิจารณาดูก็จะพบสภาพความเป็นจริงของ
สิ่งนั้นๆ ได้ เป็นต้นว่าเรื่องของการคิดนึก เรื่องของนิรวณมีจริงหรือไม่จริง ถ้าจะบอก
ว่ามีจริงเพราะมีกล่าวไว้ในพระธรรมวินัย ไม่พอใช่ไหมคะ แต่ว่ามีจริงเพราะว่า กาม
ฉันทนิรวณ มีการตรึงถึงนามและรูปด้วยความยินดีพอใจมี การตรึงถึงเรื่องราว
ต่างๆ ด้วยความพยาบาท หรือด้วยโทสะเป็นพยาบาทนิรวณมี เป็นของจริงเพราะมี
ไม่ใช่ไม่มี ฉะนั้น ก็ไม่ใช่เรื่องที่ยากนักถ้าจะฟังแล้วพิจารณา แล้วสอบทานกับพระ
ธรรมวินัยพร้อมกับพิจารณาถึงสภาพของธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริง

ขอล่าวถึง **อังกุตตรนิกาย จตุกนิบาต สัจเจตนียวรรค** ซึ่งมีข้อความว่า สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคประทับ ณ อานันทเจดีย์ ใกล้โกคนคร พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายแล้วตรัสว่า พระผู้มีพระภาคจะแสดง **มหาปเทศ ๔** ให้ภิกษุทั้งหลายฟังจงใส่ใจให้ดี แล้วพระผู้มีพระภาคตรัสว่า ก็มหาปเทศ ๔ เป็นไหน? ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ฟังกล่าวอย่างนี้ว่า ดูกร อารุโสะ ขอนี้ข้าพเจ้าได้สดับมาได้รับมา เฉพาะพระพักตร์ของพระผู้มีพระภาคว่า นี่เป็นธรรม นี่เป็นวินัย นี่เป็นคำสอนของพระศาสดา

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายไม่เพ่งยินดี ไม่เพ่งคัดค้านคำกล่าวของภิกษุนั้น ครั้นแล้วพึงเรียนบทและพยัญชนะเหล่านั้นให้ดี แล้วพึงเทียบเคียงในพระสูตร พึงสอบสวนในพระวินัย ถ้าเมื่อเทียบเคียงในพระสูตร สอบสวนในพระวินัย บทและพยัญชนะเหล่านั้นเทียบเคียงกันไม่ได้ในพระสูตร สอบสวนกันไม่ได้ในพระธรรมวินัย ในข้อนี้พึงลงสันนิษฐานได้ว่านี่มิใช่คำของพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าแน่แท้ ภิกษุนี้รับมาผิดแล้ว เธอทั้งหลายพึงทิ้งคำนี้เสียทีเดียว และในทางตรงกันข้าม ถ้าเทียบเคียงกันได้ทั้งในพระสูตร และสอบสวนกันได้ทั้งในพระวินัย ข้อนี้พึงลงสันนิษฐานได้ว่า เป็นคำของพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าแน่นอน และภิกษุนี้รับมาดีแล้ว

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็น **มหาปเทศข้อที่ ๑** เธอทั้งหลายพึงทรงจำไว้ ไม่ว่าจะเป็นภิกษุรูปใดที่กล่าวว่า ได้สดับมาได้รับมาเฉพาะพระพักตร์ของพระผู้มีพระภาค ผู้ฟังก็อย่าเพ่งยินดี อย่าเพ่งคัดค้าน แต่พึงเทียบเคียงบท และพยัญชนะเหล่านั้นให้ดี พึงเทียบเคียงในพระสูตร และสอบสวนในพระวินัยเมื่อเทียบเคียงแล้วเทียบเคียงกันได้ก็พึงลงสันนิษฐานได้ว่า นี่เป็นคำของพระผู้มีพระภาค ถ้าเทียบเคียงกันไม่ได้ก็ไม่ใช่คำของพระผู้มีพระภาค นี่เป็นมหาปเทศข้อที่ ๑

สำหรับ **มหาปเทศข้อที่ ๒** มีข้อความว่า ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ฟังกล่าวอย่างนี้ว่า สงฆ์อยู่ในอาวาสชื่อโน้น พร้อมทั้งพระเถระพร้อมทั้งท่านที่เป็นประธาน ข้าพเจ้าได้สดับมาได้รับมาเฉพาะหน้าสงฆ์นั้นว่า นี่เป็นธรรม นี่เป็นวินัย นี่เป็นคำสอนของพระศาสดา (คือ แทนที่ภิกษุนั้นจะกล่าวว่าท่านรับมาเอง ท่านก็กล่าวว่า

ท่านรับมาจากสงฆ์อยู่ในอาวาสชื่อนั้น พร้อมทั้งท่านพระเถระพร้อมทั้งท่านที่เป็น
ประธานทั้งหมดทีเดียว) แต่ท่านผู้ฟังอย่าฟังยินดียิ่งอย่าฟังคัดค้าน ฟังเทียบเคียงกับ
พระสูตร สอบสวนในพระวินัยเสียก่อน นี่เป็นมหาประเทศข้อที่ ๒

ข้อที่ ๓ ก็มีข้อความว่า ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ฟังกล่าวอย่างนี้ว่า ภิกษุผู้เป็น
พระเถระมากด้วยกัน อยู่ในอาวาสชื่อนั้น เป็นพหูสูตร ชำนาญในนิกาย (นิกาย ๕
คือ ทีฆนิกาย มัชฌิมนิกาย สังยุตตนิกาย อังคุตตรนิกาย ขุททกนิกาย ซึ่งเป็นนิกาย
ในพระสูตร) ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมัตติกา ข้าพเจ้าได้สดับมาได้รับมาเฉพาะหน้า
พระเถระเหล่านั้นว่า นี่เป็นธรรมนี้เป็นวินัย นี่เป็นคำสอนของพระศาสดา เมื่อได้ฟัง
อย่างนี้ อย่าฟังยินดี อย่าฟังคัดค้าน แต่ฟังเทียบเคียงกับพระสูตร สอบสวนในพระ
วินัย

มหาประเทศข้อที่ ๔ มีข้อความว่า ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ฟังกล่าวอย่างนี้ว่า
ภิกษุผู้เป็นเถระรูปหนึ่ง อยู่ในอาวาสชื่อนั้น เป็นพหูสูตร ชำนาญในนิกาย เช่นทีฆ
นิกายเป็นต้น ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมัตติกา ข้าพเจ้าได้รับมาเฉพาะหน้าพระเถระ
นี้เป็นธรรมว่า นี่เป็นวินัย นี่เป็นคำสอนของพระศาสดาไม่ว่าใครจะกล่าว ไม่ว่าผู้
กล่าวนั้นได้รับมาจากพระผู้มีพระภาคเอง หรือจากท่านซึ่งเป็นสงฆ์อยู่ในอาวาสชื่อนั้น
พร้อมทั้งพระเถระ หรือว่ารับฟังจากพระภิกษุเถระรูปใดรูปหนึ่งก็ตามก็เป็นเรื่อง
ที่จะต้องเทียบเคียง ฉะนั้น ข้อความที่จะให้ท่านผู้ฟังพิจารณาที่จะเข้าใจให้ชัดเจน ก็
จะได้กล่าวถึงพระสูตรต่างๆ

ใน **ขุททกนิกาย เถรคาถา จตุกนิบาต วิตโสกคาถา** มีข้อความว่า ท่าน
วิตโสกเถระได้กล่าวว่า ช่างกลับบกเข้ามาหาเราด้วยคิดว่าจักตัดผมของเรา เราจึงรับ
เอากะจกจากช่างกลับบกนั้นมาส่องดูร่างกาย ร่างกายของเรา นี้ได้ปรากฏเป็นของ
เปล่า ความมืดคืออวิชชาในกายอันเป็นต้นเหตุแห่งความมืดมิดได้หายหมดสิ้นไป
กิเลสดูผ้าสีขาวทั้งปวงเราตัดขาดแล้ว บัดนี้ภพใหม่มิได้มี ถ้าฟังภาสิตของพระเถระ
ก็จะเห็นว่าท่านเปรียบเทียบสิ่งที่น่ารังเกียจ ทำให้เราพลอยรังเกียจไปด้วย ชั่วครูชั่ว
ยามถ้ายังไม่ได้บรรลุมัคค์ผลเป็นลำดับขั้นอย่างกิเลสทั้งหลายท่านวิตโสกเถระท่าน
ก็เปรียบว่า กิเลสดูผ้าสีขาวทั้งปวง ฉะนั้น บางท่านที่อ่านพระสูตรและพิจารณา

อรรถปัญญชนะ ก็จะเห็นคล้อยตามไปได้ชั่วคราวช่วยยาม แต่ว่าเมื่อยังมีกิเลสอยู่ ก็ได้เพียงความไพเราะ และเห็นโทษชั่วคราวช่วยยามเท่านั้น

นี่ก็เป็นเรื่องหนึ่ง ซึ่งไม่ทราบว่าคุณหัดสวดเวลาดูกระจก เจริญสติปัฏฐานบ้าง หรือเปล่า เจริญได้ไหม หรือว่ากลัวอะไรเจริญไม่ได้ในขณะนั้น ชีวิตประจำวันของสมรवासสองกระจกกันแน่ทีเดียว แม้แต่พระภิกษุก่อนที่จะมีพระวินัยบัญญัติเรื่องห้ามการส่องกระจก หรือการดูเงาหน้าในน้ำใสสะอาด ก่อนที่จะมีพระวินัยบัญญัติในเรื่องนี้ ท่านก็ส่องเพราะท่านเคยส่อง แต่เพราะเหตุว่าชาวบ้านเห็นว่าไม่เป็นสิ่งไม่สมควรแก่สมณะ ไม่พึงกระทำ โทษภัยก็ไม่มีเพราะว่าชีวิตของการเจริญสมณะวิสัย การเจริญปัญญา รู้ลักษณะของนามและรูปที่กำลังปรากฏในขณะที่ส่องกระจกก็มีนามมีรูป ถ้ามีความพอใจเกิดจากการเห็นเงาในกระจกเป็นนามชนิดหนึ่ง ก็เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วหมดไป ก็เป็นเรื่องที่ไม่ต้องหวั่นเกรงหรือไม่ต้องหวั่นกลัวว่าขณะนั้นจะเจริญสติปัฏฐานไม่ได้

ฉะนั้น จึงใคร่จะเรียนถามว่า เวลาที่ส่องกระจกเคยเจริญสติบ้างไหม หรือว่าไม่กล้าเจริญสติ สติไม่เกิดเพราะว่าในขณะที่ส่องกระจกไม่เคยระลึกได้ในขณะนั้น เพราะเหตุว่าสติไม่มีกำลัง เวลาที่ส่องกระจกว่าอุ่นใจไหมคะ พอส่องแล้วเอ๊ะ นามอะไร รูปร่างอะไร รูปอยู่ที่ไหน จะรู้นามอะไร รูปอะไร ในขณะไหนและถ้ายังหวั่นไหวสติไม่เกิด ปัญญาไม่เกิด ความไม่รู้ก็เพิ่มขึ้นทุกขณะ ไม่มีทางที่จะจะคลายให้หมดไปได้ อันนี้ก็เป็นเรื่องที่ยกตัวอย่างมาให้เห็น ท่านพระเถระท่านสามารถจะบรรลุมรรคในขณะที่ย่างก้นเข้าไปเพื่อที่จะตัดผมของท่าน

สำหรับเรื่องของพระภิกษุ ท่านก็อาจจะเห็นว่าชีวิตของพระภิกษุท่านขัดเกลา มีเวลามากในการเจริญกุศล ฉะนั้นท่านก็บรรลุมรรคกันได้ ไม่ว่าท่านจะทำกิจใดๆ ฉะนั้น ก็จะขอยกตัวอย่างของอุบาสกอุบาสิกาบ้าง อย่างพระนางสามาวดี กับหญิงบริวารบรรลุมรรคที่ไหน ในป่าหรือเปล่าคะ? ไม่ใช่ ในพระราชวัง สถานที่เข้ามาเกี่ยวข้อง หรือว่าอินทรีที่ท่านได้เจริญมาแล้ว และพระนางสามาวดีกับนางบริวารก็ไม่ได้ออกไปไหน ก็ยังคงอยู่ในพระราชฐาน อยู่ในพระราชวัง ไฟไหม้ตำหนักที่อยู่แล้วพระนางสามาวดีก็สิ้นพระชนม์พร้อมกับหญิงบริวารนั้น

๑๘

อย่างพระนางสามาวดีกับหญิงบวเณร บรรลุธรรมที่ไหน ในป่าหรือเปล่าคะ? ไม่ใช่ ในพระราชวัง สถานที่เข้ามาเกี่ยวข้องหรือว่าอินทรีที่ท่านได้เจริญกันมาแล้ว และพระนางสามาวดีกับหญิงบวเณรก็ไม่ได้ออกไปไหน ก็คงอยู่ในพระราชฐาน อยู่ในพระราชวังไฟไหม้ตำหนักที่อยู่ แล้วพระนางก็สิ้นพระชนม์พร้อมกับหญิงบวเณร เหล่านั้น ซึ่งพระผู้มีพระภาคก็ได้ทรงพยากรณ์ว่า การสิ้นพระชนม์ของพระนางสามาวดีพร้อมกับหญิงบวเณรนั้น ไม่ใช่เป็นการทำให้ตกต่ำ เพราะเหตุว่าพระนางสามาวดีและหญิงบวเณรนั้นก็ได้รับบรมมัคค์ผล บางท่านก็บรรลุคุณธรรมเป็นพระโสดาบัน บุคคล บางท่านก็เป็นพระสกทาคามีบุคคล บางท่านก็เป็นพระอนาคามีบุคคล หรือว่าวิสาขามหาอุบาสิกา นั้น บรรลุเป็นพระโสดาบันตั้งแต่อายุ ๗ ขวบ วิสาขามหาอุบาสิกาเป็นบุตรของสุมนเทวีกับธัญชัยเศรษฐี ธัญชัยเศรษฐีนี้เป็นบุตรของมณฑกเศรษฐี ในภัททิยะนคร แคว้นอังคะ เมื่อวิสาขามหาอุบาสิกาอายุได้ ๗ ขวบ พระผู้มีพระภาคก็ทรงเห็นอุปนิสัยของผู้ที่จะบรรลุมัคค์ผลในภัททิยะนคร พระองค์ก็เสด็จไปนครนั้นพร้อมกับภิกษุสงฆ์ เมื่อเสด็จไปถึง มณฑกเศรษฐีก็ได้ให้ ด.ญ. วิสาขาซึ่งเป็นหลานไปต้อนรับพระผู้มีพระภาค พร้อมกับเด็กหญิงบวเณร ๕๐๐ คน วิสาขาได้ขึ้นยานคือรถไปเท่าที่จะไปได้ แล้วก็ลงจากรถเมื่อสุดหนทางรถแล้ว ก็เดินตรงไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ถวายบังคมแล้วยืน ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรม วิสาขาบรรลุธรรมเป็นพระโสดาบัน นี่ก็แสดงเรื่องของอินทรี ไม่ใช่ว่าเป็นเรื่องของสถานที่ หรือว่าถ้าจะสงสัยว่าไม่ใช่พระนางสามาวดีหรือวิสาขามหาอุบาสิกา จะมีตัวอย่างอื่นไหม

ก็ใน ขุททกนิกาย วิมานวัตถุ จิตรดา วรรคที่ ๒ ทาสีวิมาน ซึ่งเทพธิดาชั้นดาวดึงส์นั้น ได้กล่าวถึงอดีตกรรมเมื่อครั้งเป็นทาสีหญิงรับใช้ เวลาที่เป็นมนุษย์เป็น

อุบาสิกาของพระผู้มีพระภาค รักษาศีลมนสิการอยู่ในกัมมัฏฐาน ๑๖ ปี กัมมัฏฐานคือโพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการได้สำเร็จแก่นาง ด้วยอำนาจแห่งการมนสิการนั้น พระนางมีมนสิการมั่นอยู่ในจิตว่า แม้ร่างกายนี้จะแตกทำลายไปก็ตามที่ การที่จะหยุดความเพียรในการเจริญกัมมัฏฐานนั้นไม่มี นี่ในครั้งอดีตเป็นทาสี และเจริญกัมมัฏฐานอยู่ ๑๖ ปี ท่านที่เริ่มเจริญสติปัฏฐานจะเทียบกันได้ไหมคะ อยากจะบรรลุมรรคผลเร็วๆ แต่ปรากฏว่าไม่รู้ลักษณะของนามและรูปที่กำลังปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจในขณะนี้

เพราะฉะนั้น ก็ละไม่ได้ บรรลุไม่ได้ แล้วท่านที่เจริญกัมมัฏฐานนี้ด้วยความเพียรที่มีมนสิการมั่นอยู่ในจิตว่า ถึงแม้ร่างกายนี้จะแตกทำลายไปก็ตามที่ การที่จะหยุดความเพียรในการเจริญกัมมัฏฐานนั้นไม่มี ยังต้องใช้เวลาถึง ๑๖ ปี แต่ไม่ใช่ว่าไร้ประโยชน์ ขณะนี้ถ้ามีสติรู้ลักษณะของนามและรูปที่กำลังปรากฏ ทางตา หรือ ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย หรือทางใจ ทีละเล็กทีละน้อยเป็นเดือนเป็นปี ความพากเพียรถึงแม้ว่าร่างกายนี้จะแตกทำลายไปก็ตามที่ ก็หมายความว่าไม่ว่าจะนั่ง นอน ยืน เดิน จะปวด จะเมื่อย จะเจ็บ จะไข้ จะปวดศีรษะบ้าง ปวดท้องบ้าง ปวดฟันบ้าง สติก็สามารถที่จะเกิดขึ้นพิจารณาลักษณะของนามและรูปขณะนั้น สำหรับเรื่องของอุบาสิกาก็ได้ยกตัวอย่างหลายตัวอย่างแล้ว ฉะนั้น ก็จะได้ยกตัวอย่างของอุบาสก เพื่อให้ท่านเห็นว่าผู้ที่ได้ถึงพร้อมด้วยอินทรีย์นั้น ไม่ว่าจะอยู่ในขณะไหน สถานที่ใด ก็สามารถที่จะบรรลุมรรคผลได้

ใน **สังยุตตนิกาย มหาวารวรรค สรกานิสสูตร ที่ ๑ ที่ ๒** ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคประทับ ณ พระนครกบิลพัสดุ์ เจ้าศากยะพระนามว่าสรกานิสั้นพระชนม์ พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์ท่านว่าเป็นพระโสดาบัน พวกเจ้าศากยะมากด้วยกันก็มาร่วมประชุมพร้อมกัน แล้วก็ยกโทษขึ้นติเตียนว่า น่าอัศจรรย์หนอท่านผู้เจริญ เคยมีมาแล้วหนอท่านผู้เจริญ บัดนี้ในที่นี้ใครเล่าจักไม่เป็นพระโสดาบัน เพราะเจ้าสรกานิสากยะสิ้นพระชนม์แล้ว พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์ท่านว่าเป็นพระ

โสดาบัน เจ้าสรณานิสายะถึงความเป็นผู้ทูลพลด้วยสิกขา เสวยน้ำจันท์ พระเจ้า
มหานามศายะราชก็ได้ไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค แล้ว กราบทูลให้ทรงทราบ

พระผู้มีพระภาคก็ได้ตรัสถึงคุณธรรมของพระอริยะและอินทริย์ ๕ แล้วก็ได้
ตรัสว่า ดูกร มหาบพิตร ถ้าแม้นฉันไม่ใหญ่เหล่านี้ ฟังรู้ทั่วถึงสุภาสิตทุกาษิตไซ้ พระ
ผู้มีพระภาคจักพึงพยากรณ์ฉันไม่ใหญ่เหล่านี้ว่าเป็นพระโสดาบัน จะตรัสรู้ในเบื้องต้น
หน้า จะปวยกล่าวไปไปถึงเจ้าสรณานิสายะ เจ้าสรณานิสมาทานสิกขาในเวลาจะ
สิ้นพระชนม์ ถ้าไม่มีพระผู้มีพระภาค อย่างว่าแต่เจ้าศายะทั้งหลายจะเข้าใจผิด เรา
ในสมัยนี้จะเข้าใจผิดไหม แต่เจ้าสรณานิก็เสวยน้ำจันท์ เป็นผู้มีสิกขาทูลพล แต่ว่า
อินทริย์ที่แก่กล้านั้นเจ้าสรณานิก็เป็นพระโสดาบันในเวลาจะสิ้นพระชนม์

มีท่านผู้ฟังถามว่า อยากจะให้อาจารย์เจริญสติให้ดู สติเป็นนามธรรม เป็น
สภาพที่รู้ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏ โดยที่คนอื่นไม่สามารถที่จะรู้ได้เลย ไม่ใช่ว่า
การเจริญสติปฏิฐานนั้นเจริญให้ดูได้ เจริญให้คนอื่นดูไม่ได้เลยคะ เหมือนความนึก
คิดเวลานี้ของทุกท่าน จะให้คนอื่นรู้ความคิดของแต่ละคนในขณะนี้ไม่ได้เลย เพราะ
เหตุว่าความนึกเป็นนามธรรม เพราะว่าสติเป็นนามธรรม แต่ว่าในขณะที่สติ
เกิดขึ้นนั้น ผู้ที่มีสติรู้เองว่าในขณะนั้นรู้ลักษณะของอารมณ์อะไรที่กำลังปรากฏ
เพราะฉะนั้น ผู้ที่เจริญสติ เจริญสติได้ตามปกติ ไม่มีสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่เป็นความผิดปกติ
เลย ไม่ว่าจะนั่ง จะนอน ยืน เดิน เคลื่อนไหว เหยียดคู้ พุด นิ่ง คิดอยู่ที่หนึ่งทีใด

ท่านพระสารีบุตร ในขณะที่ท่านกำลังนั่งถวายนั่งงานพัดพระผู้มีพระภาค
ในขณะที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมกับที่ชนชปริพาชก ที่ถ้าสุรชาตานั้น ท่าน
พระสารีบุตรบรรลุคุณธรรมเป็นพระอรหันต์ในขณะที่กำลังถวายนั่งงานพัด ไม่มีการ
ผิดปกติเลย จะผิดปกติได้อย่างไร ในช่วงขณะจิตไม่ก็ขณะที่บรรลุมรรคผล บางท่านก็
อาจจะเคยพัด ลองกลับทวนไปคิดถึงความรู้สึกในขณะนั้นซิคะว่า ในขณะที่กำลัง
พัดนี้ คิดอะไรบ้างหรือเปล่า พัดไปคิดไปได้ไหม เมื่อพัดไปคิดไปได้ กำลังพัดแทนที่
จะคิด สติก็เกิด แทนที่จะคิดตริไปในกามวิตก พยาบาทวิตก วิหิงสาวิตก สติที่
เจริญอยู่เนืองๆ เจริญอยู่บ่อยๆ พิจารณารู้ลักษณะของนามและรูปทางตาบ้าง ทาง

หุบข้าง ทางจุกบ้าง ทางลิ้นบ้าง ทางกายบ้าง ทางใจบ้าง โดยที่คนอื่นก็ไม่สามารถที่จะรู้ได้สังเกตได้ เพราะว่าเป็นอากัปกิริยาตามปกติทุกอย่างไม่ใช่ฝันหรือไม่ใช่บังคับ แต่ไม่ว่าสิ่งใดเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย สติก็รู้ลักษณะของสิ่งที่ปรากฏเพราะเหตุปัจจัยนั้น

เพราะฉะนั้น เวลาที่ท่านผู้หนึ่งผู้ใดจะเจริญสติปัฏฐาน ในขณะที่รับประทานอาหาร การรับประทานอาหารก็เป็นปกติ ขณะที่กำลังพูดการพูดก็เป็นปกติ ขณะที่กำลังทำงานชนิดหนึ่งชนิดใดก็เป็นปกติ นี่จึงจะเป็นการเจริญสติ ไม่ใช่การบังคับสติ ทุกคนที่เจริญสติปัฏฐานไม่ต้องตามอย่างใคร ไม่ใช่ว่าคนหนึ่งทำอย่างไร อีกคนก็ทำตามๆ กันไป โดยที่ไม่พิจารณาเหตุผล โดยที่ไม่รู้เหตุว่าทำอย่างนั้นเพราะอะไร ก็เป็นการฝืนอหยาตัย ไม่ใช่เป็นการที่ที่กำลังเห็นอะไร กำลังได้ยินอะไรอีกคนอาจจะไม่ได้ยิน แต่คนที่ได้ยินใส่ใจพิจารณารู้สภาพของเสียงก็ได้ รู้สภาพได้ยินก็ได้ ไม่ใช่จะต้องตามคนอื่น แล้วแต่ว่าแต่ละคนจะมี โภคะเกิด หรือโทสะเกิด หรือมีเมตตาจิตเกิด เจริญสติในชีวิตประจำวันซึ่งเป็นตัวของท่านเองจริงๆ เหมือนที่พระภิกษุในครั้งกระโน้น หรือว่าอุบาสกอุบาสิกาในครั้งกระโน้นได้เจริญสติปัฏฐานกัน ได้บรรลุมรรคผลกัน เพราะเหตุว่าบางท่านบอกว่าชาติหน้าเกิดเป็นผู้หญิงก็ดี จะได้เจริญสติปัฏฐานในชีวิตประจำวันได้ ไม่ว่าจะทำกับข้าว ชักผ้า หั่นผัก แกวต้อม อะไรก็แล้วแต่ก็จะเจริญสติได้ แต่ชีวิตของอุบาสกเจริญสติยากเพราะว่าเป็นเรื่องการทำงานที่จะต้องไปติดต่อกับคนโน้นคนนี้ ผู้นั้นลื้มๆ คิดถึงพระเจ้าพิมพิสารซึ่งเป็นพระเจ้าแผ่นดิน แต่บรรลุมรรคผลได้ ลื้มคิดถึงท่านอื่นๆ ในครั้งอดีต ไม่ว่าจะเป็นพระเจ้าแผ่นดินหรือทาสทาสี ก็เจริญสติปัฏฐานได้ มีนามมีรูป มีการระลึกได้เมื่อไร ก็รู้ลักษณะของนามรูปเมื่อนั้นมากขึ้น ละคลายมากขึ้นจนกว่าปัญญานั้นจะสมบูรณ์ ไม่ใช่จำกัดว่าชีวิตของธุรกิจการงานยุ่งยากแล้วก็เลยเจริญสติปัฏฐานไม่ได้

สติจะทำให้เกิดโทษไม่ได้เลย ผู้ที่เจริญสติทำการทำงานได้ แต่รู้ลักษณะของสิ่งที่ปรากฏด้วยสติสัมปชัญญะปกติสมบูรณ์ทุกประการ นี่เป็นความรวดเร็วของจิต นี่เป็นชีวิตปกติธรรมดาซึ่งไม่ใช่เป็นการฝืนปกติเลย ในชีวิตจริงๆ ของแต่ละคนที่

เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย สำหรับสำนักของพระผู้มีพระภาคก็คงไม่มีผู้ใดสงสัยว่า บรรพชิตทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลายนั้น ท่านเจริญสติกันตามปกติในชีวิตประจำวันตาม วินัยบัญญัติ ถ้าท่านผู้ใดสงสัยว่าพระภิกษุในครั้งกระโน้น ท่านเจริญสติปฏิฐานกัน อย่างไรทำกิจการงานได้ไหม บิณฑบาตได้ไหม ไปรับนิมนต์ในที่ต่างๆ ได้ไหม ก็ ขอให้ดูในพระวินัย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเจริญสติปฏิฐานในครั้งอดีต อย่างพระ วิหารเชตวัน แม้แต่เทวดาก็สรรเสริญ นี่คือนักของพระผู้มีพระภาคในครั้งโน้น ไม่ มีการผิดปกติ แต่เป็นปกติของเพศบรรพชิต แม้แต่เทวดาก็ยังมากกราบทูลสรรเสริญ

ใน สังยุตตนิกาย สคาถวรรค เชตวันสูตร ที่ ๘

เทวดากราบทูลว่า ก็พระเชตวันมหาวิหารนี้อันหมู่แห่งท่านผู้แสวงหาคุณ อยู่ อาศัยแล้ว อันพระพุทธานุเจ้าผู้เป็นพระธรรมราชาประทับแล้ว เป็นแหล่งที่เกิดปิติของ ข้าพระองค์ การงาน ๑ วิชา ๑ ธรรมะ ๑ ศิล ๑ ชีวิตอย่างสูง ๑ สัตว์ทั้งหลายย่อม บริสุทธิ์ด้วยคุณธรรม ๕ ประการนี้ หาบริสุทธิ์ด้วยโคตรหรือด้วยทรัพย์ไม่ เพราะเหตุ นั้นแหละ คนผู้ฉลาด เมื่อเห็นประโยชน์ของตนควรเลือกเฟ้นธรรมโดยอุบายอันแยบ คาย เพราะเมื่อเลือกเฟ้นเช่นนี้ย่อมหมดจดได้ในธรรมเหล่านั้น เทวดาสรรเสริญพระ วิหารเชตวันเพราะเหตุว่า ณ วิหารเชตวันนั้น เป็นแหล่งที่เกิดปิติของเทวดา เพราะ การงาน ๑ ไม่ใช่พระภิกษุทั้งหลายท่านไม่มีการงาน การเย็บจีวร มีไหม? การทำกิจ ทุกๆ อย่างในพระวินัย มีไหม? มีแต่เป็นงานที่น่าสรรเสริญ เป็นการเลี้ยงชีวิตชอบ เป็นการแสวงหาปัจจัยโดยชอบ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่อยู่อาศัย หรือเรื่องจีวร อาหาร บิณฑบาตต่างๆ แต่ว่าข้อสุดท้ายก็ยังได้กล่าวว่า

เพราะเหตุนี้แหละ คนผู้ฉลาดเมื่อเห็นประโยชน์ของตน ควรเลือกเฟ้นธรรม โดยอุบายอันแยบคาย เพราะเมื่อเลือกเฟ้นเช่นนี้ ย่อมหมดจดได้ในธรรมเหล่านั้น ไม่ใช่อยู่ดี ๆ ก็ให้ฟังแล้วให้เชื่อ แต่ต้องมีเหตุผลด้วย พิจารณาธรรมด้วย เลือกเฟ้น เหตุผลด้วยความแยบคาย ผลต้องตรงกับเหตุ ไม่ใช่ว่าผลต้องการอย่างนี้ แล้วเจริญ เหตุอีกอย่างหนึ่ง ถ้าเป็นอย่างนั้นแล้วไม่มีหนทางเลยที่จะได้ผลที่ต้องการ ถ้า ต้องการละคลายกิเลส ละคลายความไม่รู้ ละคลายความเห็นผิด ละคลายความ

สงสัยในนามรูปที่กำลังมีอยู่ ปัญญาที่จะละคลายความสงสัย จะละคลายเมื่อไร จะละคลายเพราะรู้แจ้งลักษณะของกำลังเห็น กำลังได้ยิน กำลังได้กลิ่น กำลังรู้รส กำลังนึกคิด หรือว่าไม่ใช่เดี๋ยวนี้

นี่เป็นสิ่งที่จะต้องคิด เดี่ยวนี้มีความสงสัย เดี่ยวนี้มีความไม่รู้ เดี่ยวนี้มีความเห็นผิด จะหมดได้ก็เมื่อเดี๋ยวนี้รู้ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏ ไม่ค่อยแล้ว ก็ไม่เลือก เพราะว่าเห็นผิดในสิ่งที่กำลังมีเดี๋ยวนี้ สงสัยในสิ่งที่กำลังมีเดี๋ยวนี้ ไม่รู้ในสิ่งที่กำลังมีเดี๋ยวนี้ อย่างนี้แล้วเหตุและผลจะตรงกันไหม? อย่างบางท่าน บอกว่าไปหาความรู้ ถามว่าความรู้อะไร รู้ว่าจะนั่งอย่างไร ผู้ที่ไปสำนักของพระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมอะไร ทรงสอนอะไร แม้ในเรื่องของการเจริญสติปัฏฐาน ต้องบอกให้นั่งไหม? ลองหาดู ถ้าเป็นอุบาสกอุบาสิกา ที่ได้สะสมอบรมเจริญบารมีมา พระผู้มีพระภาคทรงแสดงอนุปฺพฬิกถา ให้เห็นอนิสฺสขของทาน คือ การขัดเกลากิเลส ความตระหนี่ ความติดข้อง แล้วก็ให้เห็นคุณของศีล ให้เห็นอนิสฺสขของทาน ศีล คือ ทรงแสดงเรื่องของสวรรค์ แล้วก็ให้เห็นโทษของกาม แล้วก็ให้เห็นคุณของการออกจากกาม ซึ่งคำว่า "เนกขัมมะ" หรือการออกจากกามนี้ก็เป็นอย่างคำซึ่งไม่ควรจะผ่าน น่าสนใจนะคะ เพราะเหตุว่าส่วนมากนั้นเข้าใจว่า "เนกขัมมะ" นั้นคือการบวช การละอาคารบ้านเรือน แต่ว่าผู้ฟังในขณะนั้นเป็นอุบาสกเช่น ยศะ กุลบุตรก็ได้ฟังอนุปฺพฬิกถา อนาถปิณฑิกเศรษฐีก็ได้ฟังอนุปฺพฬิกถา แต่ท่านยศะ กุลบุตรนั้น ท่านสะสมบารมีที่จะได้บรรลุความเป็นพระอรหันต์ ท่านปิณฑิกเศรษฐีไม่ได้สะสมที่จะบรรลุคุณธรรมเพื่อการละอาคาร หรือการบรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์

เพราะฉะนั้น ถึงแม้ว่าจะฟังเรื่องของเนกขัมมะ อนาถปิณฑิกเศรษฐีพิจารณาลักษณะของนามและรูป เพราะเหตุว่าเมื่อได้ทรงขัดเกลากิเลสของผู้ฟังด้วยอนุปฺพฬิกถาแล้วก็ทรงแสดงอริยสัจจ์ อริยสัจจ์นี้ก็มี ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มัคค์ มัคค์ไม่ใช่ไม่มี สติปัฏฐานไม่ใช่ไม่มี มี เป็นการออกจากกามเพราะไม่พัวพันเพลิดเพลินไป โดยอาศัยสติพิจารณารู้ลักษณะของนามและรูปที่กำลังปรากฏ เป็นเนกขัมมะ

เพราะฉะนั้น เวลาที่ท่านอนาถปิณฑิกะฟัง ไม่ใช่ท่านไม่มีเนกขัมมะ ท่านก็บรรลुเป็นพระโสดาบัน ท่านอนาถปิณฑิกะท่านก็บรรลุคุณธรรมเป็นพระโสดาบัน

เพราะเหตุว่า พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงเรื่องของท่าน คือ สวรรค์ โทษของกาม และ เนกขัมมะการออกจากกาม ท่านพระยศะก็บรรลुเป็นพระโสดาบันเมื่อได้ฟัง แต่ภายหลังก็ขอบรรพชา ท่านมีเนกขัมมะด้วยข้อปฏิบัติ คือ มัคคมืองค์ ๘ ซึ่งเป็นการเจริญสติปัฏฐานก่อน แล้วท่านก็มีเนกขัมมะที่เป็นบรรพชาภายหลัง แต่ท่านอนาถปิณฑิกะเชื่อว่าท่านได้ฟังเนกขัมมะ เห็นโทษของกาม เห็นคุณของการที่จะไม่พัวพัน แล้วท่านก็ได้ฟังอริยสัจจ์เจริญข้อปฏิบัติ บรรลุมัคค์ผลในขณะนั้น แต่ท่านไม่ได้บรรพชาท่านก็ยังคงเป็นฆราวาสอยู่ต่อไป นี่ก็ต้องเป็นวิสัยที่ต่างกัน แต่ให้เข้าใจในความหมายของเนกขัมมะด้วย มีข้อสงสัยอะไรบ้างไหมคะ

ถ. ที่ว่าเจริญสติปัฏฐานในตอนนั้นนะ เป็นเพราะเหตุอะไร

ส. มรรคมืองค์ ๘ เป็นเนกขัมมะ เพราะเหตุว่าไม่พัวพันกับกามในขณะนั้น แต่คำว่าไม่พัวพันไม่หมกมุ่น ไม่ถูกกามวิตถครอบงำ เพราะว่าในขณะนั้นสติเกิดขึ้น รู้ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริง ถ้ายังคงเพลินไป หมกมุ่นอยู่ ไม่มีสติเกิดขึ้น เมื่อไม่มีสติแล้ว ก็ไม่มีการออกจากการพัวพัน ความหมายที่แท้จริงของเนกขัมมะ คือ "การออกจากกาม" ในขณะที่ไม่มีความมีสติ ไม่ออก เป็นไปกับ รูป เสียง กลิ่น รส ที่กำลังเห็นกำลังรับกระทบ แต่เวลาที่สติเกิดขึ้น ออกด้วยมรรคมืองค์ ๘ เพราะมีสติรู้ลักษณะของนามและรูปที่กำลังปรากฏในขณะนั้น

ถ.

ส. หมายความว่าไม่ได้มีแต่สติ มีการระลึกได้ แต่ไม่รู้ว่าจะอะไรเป็นนามอะไรเป็นรูป นั่นไม่ใช่สติปัฏฐาน เพราะว่าสติปัฏฐานนั้นเป็นการเจริญปัญญา มี อสัมโมหสัมปชัญญะ คือการไม่หลงเข้าใจผิดในสิ่งที่กำลังปรากฏในลักษณะที่แท้จริงของสิ่งนั้น เพราะฉะนั้น การเจริญสติปัฏฐานเป็นการเจริญปัญญา ไม่ใช่การเจริญโดยไม่รู้อะไร ไม่ใช่มีแต่สติ แล้วไม่รู้จะอะไร เวลาที่รูปรารามณ์หรือสิ่งที่กำลังเห็นก็เกิด

ดับดับไม่ถ้วน นามที่เห็นในขณะนี้รู้สึกว่ติดต่อกันก็เกิดดับดับไม่ถ้วน แต่ว่าผู้ที่ยัง
ไม่มีความสมบูรณ์ของปัญญาไม่รู้จักความจริงข้อนี้

๑๙

เวลานี้ รูปารมณ์หรือสิ่งที่กำลังเห็น ก็เกิดดับนับไม่ถ้วน นามที่เห็นในขณะนี้ที่รู้ดีกว่าติดต่อกัน ก็เกิดดับนับไม่ถ้วน แต่ว่าผู้ที่ยังไม่มีความสมบูรณ์ของปัญญา ไม่รู้ความจริงในข้อนี้ เพราะเหตุว่าความรู้อันการฟังนั้น ก็ละความไม่รู้ของการฟัง แต่ว่าที่จะให้ละคลายความยึดถือนามและรูปที่กำลังปรากฏนั้น ก็จะต้องเป็นปัญญาที่รู้ลักษณะของนามและรูปที่กำลังปรากฏในขณะนี้จริงๆ เพราะฉะนั้น ถ้าท่านรู้โลกในพระวินัยของพระอริยะ ก็ไม่มีอวิชชาที่จะปิดบังที่จะกันไม่ให้สัมมามาวายามะ ความเพียรที่จะรู้ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏในขณะนั้นเกิดขึ้นได้เลย

อย่างบางท่านชีวิตประจำวันทุกๆ วันนี่ ก็อาจจะรู้สึกว่าจะมีลักษณะที่ต่างกับชีวิตประจำวันในครั้งพุทธกาล เพราะเหตุว่าโลกก็เปลี่ยนไป สถานที่ต่างๆ ก็เปลี่ยนไป เครื่องใช้อะไรต่างๆ ก็อาจจะเปลี่ยนรูปร่างลักษณะไป แต่ถึงแม้ว่าโลกจะเปลี่ยนไปมากมายสักเท่าไรก็ตาม โลกในพระวินัยของพระอริยเจ้านั้นไม่เปลี่ยน เพราะเหตุว่า จะต้องมียัง ๖ โลกหรือว่า ๖ ทางเท่านั้น อย่างเวลาที่กำลังโทรศัพท์ ขอยกตัวอย่างสักนิดหนึ่งเพื่อว่าบางท่านก็อาจจะคิดว่า ไม่น่าจะเจริญสติปัฏฐานได้ หรือว่าสิ่งเหล่านี้คงจะไม่มีในครั้งพุทธกาล ขณะที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังไม่ปรินิพพาน แต่ว่ามีอะไรบางอย่างที่เป็นของใหม่จากทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ถ้ากำลังจับโทรศัพท์แล้วมีสติ คำว่ามีสติคือระลึกได้รู้ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏ จะเป็นลักษณะหนึ่งลักษณะใดทางตา ทางหูก็ได้ หรือว่าทางกายก็ได้ เพราะว่าถ้าจับโทรศัพท์ ก็รู้สึกว่าจะแข็ง เวลานี้มีแข็ง จับอะไรก็แข็งทั้งนั้น ลองจับดูก็ได้ ที่กำลังนั่งก็แข็งไม่ใช่ไม่แข็ง แล้วต่างกันอย่างไรกับโทรศัพท์ ก็เป็นแต่เพียงความแข็งเท่านั้นเอง แต่ความแข็งนั้น ท่านอาจคิดว่ากระทบที่มือแล้ว โลกใช้คำสมมติบัญญัติว่าโทรศัพท์ แต่โลกในพระวินัยของพระอริยเจ้านั้น ทางกายไม่ว่าจะเย็นหรือ

ร้อนหรืออ่อนหรือแข็ง ก็เป็นสิ่งที่ปรากฏให้รู้ได้แล้วก็ดับ ไม่มีสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ท่านสามารถจะยึดถือว่าเป็นตัวตนได้เลยสักอย่างเดียว แต่เพราะความไม่รู้ เพราะฉะนั้นก็เอามาเชื่อมโยงเป็นวัตถุสิ่งต่างๆ แต่โลกในวินัยของพระอริยเจ้านั้น ท่านไม่มีความต่างกันเลย กระทบโทรศัพท์ กระทบเก้าอี้ กระทบอะไรก็แข็งเท่านั้นเอง แล้วเมื่อมีการพูด ไม่ว่าจะพูดธรรมในพระวิหารเชตวัน ในอดีตหลายพันปีมาแล้วก็ตาม หรือว่ามีการพูดในขณะที่จับโทรศัพท์ ก็รู้ที่ลักษณะหนึ่งลักษณะใดที่กำลังปรากฏ ตรงโน้นบ้างตรงโน้นบ้าง โดยที่ทำไมจำเป็นจะต้องจงใจจำกัดปัญญาให้รู้เฉพาะตรงโน้นหรือตรงนั้น นั่นเป็นการจำกัดปัญญา และโดยลักษณะนั้น ปัญญาจะเจริญขึ้นไม่ได้เลย

ฉะนั้น ผู้เจริญสติไม่ต้องกลัวว่าขณะนี้เจริญสติปัญญาไม่ได้ ขณะนั้นเจริญสติปัญญาไม่ได้ ไม่ที่กำลังทำอะไรอยู่ ระลึกได้รู้ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏ สำหรับในพระสูตรก็มีมากทีเดียว ที่แสดงให้เห็นว่าการเจริญสติปัญญานั้นเป็นการเจริญสติ รู้ลักษณะของชีวิตจริงๆ ไม่ว่าจะเป็นเพศใด ถ้าเป็นเพศภิกษุ พระภิกษุท่านก็มีชีวิตจริงๆ ที่ดำเนินไปทุกๆ วันตามพระวินัยบัญญัติ ฉะนั้น ฆราวาสที่เจริญสติปัญญาก็เหมือนกัน ที่จะต้องพิจารณานามและรูปที่เป็นชีวิตจริงๆ ที่ดำเนินไปทุกๆ วัน ไม่สับสนกัน แล้วถ้าท่านศึกษาในพระวินัย ท่านจะเห็นจริงๆ ว่า เป็นชีวิตปกติ เพราะว่าในตอนแรกนั้น พระผู้มีพระภาคก็ยังมิได้ทรงบัญญัติสิกขาบทข้อหนึ่งข้อใด เมื่อท่านเหล่านั้นมีสัทธิที่จะประพฤติตาม พระองค์ก็ทรงแสดงข้อประพฤติปฏิบัติให้เจริญสติปัญญา เพื่อที่จะให้รู้แจ้งธรรม แต่ว่าเมื่อมีสัทธิบาทวชกันมากขึ้น แต่ละอรรถาัยก็ต่างกัน ฉะนั้น ก็อาจจะมีความประพฤติทางกาย ทางวาจา สำหรับบางท่านที่อาจจะไม่เป็นที่น่าเลื่อมใส หรือไม่อุปการะแก่การกำจัดอาสวะ พระผู้มีพระภาคก็ได้ทรงบัญญัติพระวินัยเพิ่มขึ้น เพื่อให้เหมาะสมกับสมณเพศ แต่ข้อสำคัญที่ควรจะต้องพิจารณาก็คือว่า พระผู้มีพระภาคมิได้ทรงบังคับ ไม่ว่าพระภิกษุท่านจะไปที่ไหนก็มีได้ทรงบังคับ ไม่ว่าพระภิกษุท่านจะสนทนารวม หรือว่าจะทำกิจประการหนึ่งประการใด ในเรื่องของปัจจัย ๔ ในเรื่องของการดำเนินชีวิตไป พระผู้มีพระภาคก็มีได้ทรงบังคับ แต่ทรงบัญญัติสิ่งที่เหมาะที่ควรแก่สมณเพศ

สำหรับวันนี้ก็ได้กล่าวถึงใน มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสถ์ ภิกขุ
วรรค จูฬราหุลโฆวาทสูตร เพื่อจะให้ท่านผู้ฟังได้พิจารณาเห็นว่า ชีวิตของบรรพชิต
นั้นก็เป็ชีวิตปกติ ณ พระวิหารเวฬุวัน ในเขตพระนครราชคฤห์ ครั้งนั้นท่านพระ
ราหุลอยู่ ณ ปราสาท ชื่อว่า ปราสาทอัมพลัญญิกา พระผู้มีพระภาคได้ให้ท่านพระ
ราหุลพิจารณาชำระกายกรรม วจีกรรม มโนกรรม โดยที่พระองค์ตรัสสอนท่านพระ
ราหุลว่า

บุคคลผู้ไม่มีความละอายในการกล่าวมุสา ทั้งที่รู้อยู่ ที่จะไม่ทำบาปกรรมแม้
น้อยหนึ่ง ไม่มี เพราะเหตุนี้แหละ ราหุล เธอพึงศึกษาว่า เราจักไม่กล่าวมุสา แม้
เพราะหัวเราะกันเล่น

ดูกร ราหุล เธอพึงศึกษาอย่างนี้แล ดูกร ราหุล เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็น
ไฉน แวนมีประโยชน์อย่างไร

ท่านพระราหุลก็กราบทูลว่า มีประโยชน์สำหรับสองดูพระเจ้าข้า พระผู้มีพระ
ภาคตรัสว่า ฉะนั้นก็เหมือนกันแล ราหุล บุคคลควรพิจารณาเสียก่อน แล้วจึงทำ
กรรมด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ

เป็นเรื่องธรรมดา ทำไมพระผู้มีพระภาคจะต้องทรงโอวาทท่านพระราหุล
อย่างนี้ ก็เพราะเหตุว่ามีได้ทรงบังคับ มิได้ทรงจำกัดว่าจะต้องเจริญสติปัฏฐานอยู่ใน
สถานที่นั้นสถานที่นี้ ไม่ว่าชีวิตปกติของท่านพระภิกษุแต่ละท่าน ท่านจะดำเนิน
ชีวิตประจำวันอย่างไร ถ้าสิ่งนั้นไม่อุปการะแก่สติ พระผู้มีพระภาคก็ทรงอนุเคราะห์
โดยการทรงแสดงธรรม เพื่อที่จะให้ผู้นั้นได้เจริญสติมากขึ้น ชีวิตของบรรพชิต ก็เป็น
ชีวิตที่มีสัทธิที่ประพฤติปฏิบัติตามพระวินัย แต่ก็เป็นชีวิตจิตใจของปุถุชน
นี่เอง เพราะฉะนั้น ผู้ที่เป็นปุถุชนไม่ว่าจะเป็นฆราวาส หรือไม่ว่าจะเป็นบรรพชิต เคย
รู้ตัวบ้างไหมคะ ว่ามีกิเลสมากน้อยสักเท่าไร ถ้าดูคนอื่นอาจจะเห็นชัดว่า คนอื่นนั้น
กิเลสมากเหลือเกิน แต่ว่าตัวเองความสลับซับซ้อน ความซ่อนอย่างลึกของกิเลส ซึ่ง
อาจจะยังไม่ทันเผยออกมาทางวาจา หรือว่ายังไม่ประพฤติเป็นไปทางกายก็ตาม แต่
ใครจะรู้ถ้าไม่มีการเจริญสติปัฏฐาน ไม่รู้แน่นอนที่สุด เพราะเหตุว่าไม่ได้พิจารณา

ตัวเอง แต่ว่าผู้ที่พิจารณาตัวเอง และมีการเจริญสติปัฏฐานนั้น ผู้นั้นไม่ใช่เพียงแค่จะเห็นกิเลสของตัวเอง แต่ยังรู้ว่าสภาพธรรมนั้น ว่าก็เป็นแต่เพียงนามหรือรูปที่เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ไม่ใช่ตัวตน

เพราะฉะนั้น การเจริญสติปัฏฐานนั้น ไม่ใช่เพียงแค่จะให้อารมณ์ตัวเองเท่านั้น แต่ว่ายังทำให้รู้ลักษณะของสิ่งที่ปรากฏนั้นตามความเป็นจริงด้วย ไม่ใช่ชีวิตที่สร้างขึ้น สร้างขึ้น แต่ว่าเป็นชีวิตธรรมดาของแต่ละคน ผู้เจริญสติที่จะต้องพิจารณานาม และรูปละเอียดขึ้น มากขึ้น เพิ่มขึ้น แล้วก็ละลายการที่ยึดถือ หรือการที่จะเป็นไป กับนามและรูป ที่เคยยึดถือว่าเป็นตัวตนนั้นให้ลดน้อยลงด้วย

เพราะฉะนั้น ขอให้คิดว่าในพระไตรปิฎก ก็เป็นชีวิตของบุคคลในครั้งอดีต ซึ่งก็ต้องเหมือนกับชีวิตของบุคคลในปัจจุบันนี้ กิเลสของบุคคลในครั้งโน้น ก็อาจจะมากทีเดียว ถ้าอ่านดูในพระสูตร ก็จะได้เห็นว่าไม่น้อยเลย แต่ว่าด้วยพระมหากรุณา หรือด้วยความกรุณาของท่านพระเถระเหล่านั้น ท่านก็ยังแสดงชีวิตจริงๆ ของท่าน ทั้งๆ ที่มีกิเลสมากๆ อย่างนี้ ให้เป็นตัวอย่าง เพื่อว่าคนในสมัยไหนก็เป็นคนมีกิเลสทั้งนั้น แต่คนที่มีกิเลสในครั้งโน้น สามารถที่จะละลายกิเลสให้หมดสิ้นได้ ความหนาแน่นของกิเลสของคนในสมัยโน้น ไม่ได้น้อยกว่าคนในสมัยนี้ แต่ว่าความสามารถ หรืออินทรีย์ของคนสมัยโน้นที่เจริญอินทรีย์มาแล้ว สามารถที่จะละความเห็นผิด ความยึดมั่นนามรูปได้ ด้วยข้อปฏิบัติที่ถูกต้อง เพราะฉะนั้น ก็เป็นประโยชน์สำหรับคนสมัยนี้ที่ว่า ถ้าคิดถึงว่าทุกคนก็มีกิเลส ถ้ายังเป็นปุถุชน แล้วกิเลสก็ยิ่งหนาแน่นมากทีเดียว การสะสมของกิเลส ก็วิจิตรต่างกันไปตามน้อยทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ

เพราะฉะนั้น ก็ไม่ควรละเลยโอกาสที่จะพิจารณาสภาพของนามและรูปที่เป็นจริงๆ เกิดขึ้นกับตัวเองจริงๆ เพื่อที่จะละความที่เคยยึดื่อนามรูปเหล่านั้นว่าเป็นตัวตน ถ้ามีฉะนั้นแล้ว ก็อาจจะคิดท้อถอยว่า คนในสมัยนี้คงจะละกิเลสไม่ได้แล้ว คงจะละได้เฉพาะคนในอดีต เพราะเหตุว่า มีพระผู้มีพระภาค และได้ฟังพระธรรมจากพระโอรสผู้บ้าง แต่ว่าคนในสมัยนี้กับคนในสมัยก่อน ก็มีตาเหมือนกัน มี

โลกทางตาเหมือนกัน มีหู มีจมูก มีลิ้น มีกาย มีใจ มีกิเลสเหมือนกัน เพราะฉะนั้น ก็ไม่ควรจะคิดว่า สมัยนี้จะหมดโอกาส หรือว่าสุดวิสัยที่จะเจริญสติที่จะละความเห็นผิดว่าเป็นตัวตน สำหรับเรื่องกิเลสของแต่ละคน แต่ละคนก็ทราบ คนอื่นไม่มีโอกาสทราบได้เลย เพราะฉะนั้น ก็จะขอกล่าวถึงแต่เฉพาะชีวิตของบุคคลที่ปรากฏในพระสูตร

ใน **อังคุตตรนิกาย ดิกนิบาต กุสินาราสูตร** ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคประทับ ณ โปสถ์ที่ชื่อว่าหลิหรณะ ใกล้พระนครกุสินารา พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุ แล้วรับสั่งว่า ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เข้าไปอาศัยบ้านหรือนิคมแห่งใดแห่งหนึ่งอยู่ คฤหบดี หรือบุตรของคฤหบดีเข้าไปหาแล้วนิมนต์ เพื่อฉันอาหารในวันรุ่งขึ้น ภิกษุรับนิมนต์ รุ่งเช้าก็ไปฉัน คฤหบดีก็ถวายอาหารที่มีรสประณีต ภิกษุก็คิดว่า ขอให้เราถวายอาหารที่มีรสที่ประณีตอย่างนี้ต่อไป แล้วบริโภคอาหารเหล่านั้นด้วยความหมกมุ่นพัวพัน ไม่แลเห็นโทษ ไม่มีปัญญาคิดสละออก ขณะที่บริโภคบิณฑบาตนั้นก็ตรึกเป็นกามวิตก คือพอใจในเรื่องต่างๆ หรือว่าพยาบาทวิตก มีความไม่พอใจ อาจจะเป็นในเรื่องรสอาหาร หรือว่าในเรื่องต่างๆ ในเรื่องที่เห็นทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจบ้าง แล้วก็อาจจะมีวิหิงสาวิตกบ้าง ในเพราะบิณฑบาต

เป็นไปได้ไหมคะ กำลังรับประทานอาหาร ที่จะมีกามวิตก พยาบาทวิตก วิหิงสาวิตก ถ้าไม่คิดถึงท่านพระภิกษุที่กำลังฉันบิณฑบาต คิดถึงชีวิตของเราจริงๆ เป็นไปได้ไหมกำลังรับประทาน มีกิเลสไหมคะ กิเลสยังมีเกิดแน่ทีเดียว ถ้าในขณะนั้นไม่เป็นไปในทาน ไม่เป็นไปในศีล ไม่เป็นไปในภาวนา ขณะนั้นก็จะเป็นโลภะบ้าง เป็นโทสะบ้าง ถ้าอาหารอร่อยก็ชอบ บางทีสีก็สวย กลิ่นก็น่ารับประทาน โลภะก็เป็นไปทางตาบ้าง ทางหูบ้าง ทางจมูกบ้าง หรือถ้าตรงกันข้าม พยาบาท ความไม่พอใจก็ต้องเกิด อาหารนี้ไม่อร่อย รสไม่ดี จัดก็ไม่ใช่ และสมมติว่ามีมาก วิหิงสาวิตก คิดไหมคะ คิดจะว่า ใครนะช่างทำไม่อร่อย หรือว่าทำไม่เป็น รสชาติก็ไม่กลมกล่อม

เพราะฉะนั้น ความคิดที่จะเบียดเบียนทางกาย ก็อาจจะมีบ้าง บางคนก็อาจจะระงับไม่อยู่ โกรธมาก อาจจะปาทิ้งไป หรือทางวาจา วิหิงสาวิตกคิดที่จะเบียดเบียนด้วยคำพูดก็มี ปุณฺณชฌมราวาสรับประทานอาหารแล้ว ก็มีโลภะ โทสะ โมหะ ฉันทะ ภิภษุที่เป็นปุณฺณชฌมจะต่างกันไหมคะ ยังเป็นปุณฺณชฌมอยู่ ไม่ต่างแน่นอน เพราะฉะนั้น ถึงแม้จะเป็นเพศบรรพชิต พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติพระวินัยแล้ว ก็ยังทรงอนุเคราะห์ด้วยการแสดงธรรม เพื่อขัดเกลา เพื่อที่จะได้ให้เจริญกุศลสมกับที่มีสัทธาที่จะบวช ฉะนั้น ในข้อความต่อไปนี่ก็มีว่า ดูกร ภิกษุทั้งหลาย บิณฑบาตที่ถวายแก่ภิกษุผู้เห็นปานดังนี้ เรากล่าวว่าไม่มีผลมาก ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะภิกษุเป็นผู้ประมาทอยู่ ส่วนภิกษุที่ไม่ได้คิดเช่นนั้น แม้คฤหบดีจะถวายอาหารที่ประณีตก็ไม่หมกมุ่น ไม่พัวพัน มีปัญญาคิดสลัดออก เมื่อบริโภคมิถุนาตนั้น ก็ตริกรเป็นเนกขัมมวิตกบ้าง ตริกรเป็นอัปยาปาตวิตกบ้าง ตริกรเป็นอวิหิงสาวิตกบ้าง ในเพราะบิณฑบาตนั้น

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย บิณฑบาตที่ถวายแก่ภิกษุผู้เห็นปานดังนี้ เรากล่าวว่ามีผลมาก ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะภิกษุเป็นผู้ไม่ประมาทอยู่ ที่ยกพระสูตรนี้ ก็เพื่อที่จะให้ท่านได้สังเกตคำว่า “เนกขัมมะ” อีกครั้งหนึ่ง ในข้อความตอนที่ว่า เมื่อบริโภคมิถุนาตนั้น ก็ตริกรเป็นเนกขัมมวิตกบ้าง ตริกรเป็นอัปยาปาตวิตกบ้าง ตริกรเป็นอวิหิงสาวิตกบ้าง

เป็นบรรพชิตแล้ว ทำไมรูปหนึ่ง ขณะที่กำลังฉันบิณฑบาต ตริกรเป็นกามวิตก แต่อีกรูปหนึ่ง ตริกรเป็นเนกขัมมวิตก ถ้าเนกขัมมะหมายถึงออกจากบ้านเรือนบวชเป็นบรรพชิต ท่านก็เป็นบรรพชิตแล้ว เนกขัมมะแล้ว แต่ในที่นี้ทรงมุ่งหมายถึงอะไร ในขณะที่ฉันบิณฑบาต ก็ตริกรเป็นเนกขัมมวิตก ออกจากความพัวพันในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสที่กำลังปรากฏ ไม่หมกมุ่นไม่พัวพัน เพราะว่าถ้าหมกมุ่นพัวพัน เพลิดเพลินไป หลงลืมสติ ฉะนั้น ถ้าขาดสติไม่เป็นเนกขัมมวิตก เพราะว่าเป็นกามวิตกบ้าง พยาปาตวิตกบ้าง แต่ไม่ได้หมายความว่าไม่ให้ไปฉันนิมนต์ เวลาที่มีคนนิมนต์ ไม่ให้ไป ไม่ใช่ออย่างนั้น ไป เวลาที่มีผู้นิมนต์ก็ไป และฉัน

กัฏตาหารที่ประณีต แต่ว่าขณะที่กำลังฉันนั้นเป็นเนกขัมมวิตก มีสติพิจารณารู้ลักษณะของนามและรูปที่ปรากฏในขณะนั้น ถ้าอาหารมีรสประณีต ความยินดีพอใจเกิดขึ้น ถ้าหลงลืมสติ ขณะนั้นก็จะเป็นไปกับกามวิตก แต่ถ้าในขณะที่กำลังฉัน กัฏตาหารที่ประณีต ความยินดีพอใจเกิดขึ้น สติรู้ลักษณะของความยินดีพอใจนั้นว่าเป็นนามธรรมที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย หรือเวลาที่เห็นบ้าง ได้ยินบ้างก็พิจารณารู้นามและรูปที่กำลังปรากฏในขณะใด ขณะนั้นก็จะเป็นเนกขัมมวิตก คือไม่พัวพันในรูป รส กลิ่น เสียง โผฏฐัพพะในขณะนั้น

เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า ไม่ว่าจะเป็นบรรพชิต เป็นฆราวาส จิตใจของปุถุชนแล้ว ก็เหมือนกันทั้งนั้น คือมีโลภะ มีโทสะ มีโมหะ ถึงแม้จะบวชแล้วเป็นบรรพชิตแล้ว ขณะที่กำลังฉันบิณฑบาต ก็ยังจะต้องมีเนกขัมมวิตก คือการเจริญสติด้วย ไม่ใช่เนกขัมมะนั้น จะหมายเฉพาะการออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต แต่หมายความว่าขณะใดก็ตามที่มีการเห็น มีการได้ยิน มีการได้กลิ่น มีการลิ้มรส รู้ โผฏฐัพพะ ถ้าเป็นเนกขัมมวิตกแล้ว สติต้องเกิดขึ้นพิจารณารู้ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏนั้นตามความเป็นจริง นี่ถึงจะเป็นเนกขัมมวิตก ไม่ตรีกไปในกาม ไม่ตรีกไปในพยาบาท ไม่ตรีกไปในวิหิงสา ที่จะเบียดเบียนคนอื่นด้วยกาย ด้วยวาจา ที่จะล่วงศีลเป็นทุจริตไปนั้น เป็นไปไม่ได้ เพราะเหตุว่า สติรู้ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏในขณะนั้น และสิ่งที่กำลังปรากฏในขณะนั้นก็มีอยู่ตลอดเวลา ฉะนั้น เมื่อพิจารณารู้ลักษณะของนามและรูปมากขึ้น ก็เป็นเครื่องที่จะทำให้ไม่ล่วงทุจริต หรือว่าไม่ล่วงศีล

ซึ่งใน อังคุตตรนิกาย ทุกนิบาต ปฐมปัณณาสก์ ก็มีข้อความว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราไม่สรรเสริญความปฏิบัติผิดของคน ๒ จำพวก คือ
คฤหัสถ์ ๑ บรรพชิต ๑

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย คฤหัสถ์หรือบรรพชิตปฏิบัติผิดแล้ว ย่อมไม่ยังกุศลธรรมที่นำออก ให้สำเร็จได้ เพราะเหตุแห่งการทำความปฏิบัติผิด

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราสรรเสริญความปฏิบัติชอบของคน ๒ จำพวก คือ
คฤหัสถ์ ๑ บรรพชิต ๑

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย คฤหัสถ์หรือบรรพชิตปฏิบัติชอบแล้ว ย่อมยังกุศลธรรม
ที่นำออก ให้สำเร็จได้ เพราะเหตุแห่งการทำความปฏิบัติชอบ นี่ก็เป็นตัวอย่างที่ยก
มาให้เห็นว่า ถ้าท่านเป็นฆราวาส แล้วท่านก็มีการรับประทานอาหารอยู่ มีการเห็น
มีการได้ยิน ควรที่จะเจริญสติปัฏฐาน ถ้าชีวิตของปุถุชนไม่ยาก ไม่ลำบากในการที่
จะเจริญสติปัฏฐานแล้ว ท่านพระเถระท่านก็คงจะไม่ภาสิตคำที่แสดงให้เห็นว่า ชีวิต
เป็นของยากอย่างไร โดยเฉพาะชีวิตของผู้ที่จะเจริญปัญญา

ใน ขุททกนิกาย เถรคาถา เซนต์เถรคาถา มีข้อความว่า การบวชกระทำ
ได้ยากแท้ การอยู่ครองเรือนก็ยากแท้ ธรรมเป็นของลึก การหาทรัพย์เป็นของยาก
การเลี้ยงชีพของเราด้วยปัจจัย ๔ ตามมีตามได้ ก็เป็นของยาก ควรคิดถึงอนิจจตา
เนืองๆ นี่ค่ะ คือผู้ที่เห็นชีวิต ไม่ว่าจะเป็นชีวิตแบบไหน ไม่ใช่ของง่ายเลย การบวช
เป็นบรรพชิตเป็นสิ่งที่ประเสริฐ ที่ว่ามีโอกาสที่จะประพฤติข้อปฏิบัติ ที่จะขัดเกลา
กิเลสเพื่อที่จะได้รู้แจ้งอริยสัจได้สดวก เพราะเหตุว่า ไม่พัวพันกับเรื่องของกิเลส
ต่างๆ แต่ว่าจิตของปุถุชนยากไหมคะ ในเพศของบรรพชิต

๒๐

ไม่ว่าจะเป็นชีวิตแบบไหน ไม่ใช่ของง่ายเลย การบวชเป็นบรรพชิตเป็นสิ่งที่ประเสริฐ ที่ว่ามีโอกาสที่จะประพฤติข้อปฏิบัติที่จะขัดเกลากิเลส เพื่อที่จะได้รู้แจ้ง อริยสัจได้สะดวก เพราะเหตุว่าไม่พัวพันกับเรื่องของกิเลสต่างๆ แต่ว่าจิตของปุถุชนยากไหมคะในเพศของบรรพชิต เพราะเหตุว่า มีความยินดีมีความพอใจทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ เพราะฉะนั้น ไม่ใช่ว่าจะเป็นบรรพชิตแล้วจะไม่ยาก เรื่องของการเจริญสติแล้วเป็นเรื่องยาก ถ้ายังไม่เจริญสติ ก็ยิ่งยากมากทีเดียว เวลาที่โลภะเกิด โทสะเกิด ใครที่จะประพฤติอย่าง ฆราวาส ก็เป็นเรื่องของความอึดอัด ความไม่สะดวกใจนานาประการ

เพราะฉะนั้น ใน เชนตเถรคาถานี้ ท่านจึงได้กล่าวเพราะท่านรู้ชีวิตจริงๆ รู้จิตใจของปุถุชนด้วยการเจริญสติว่า การบวชกระทำได้ยากแท้ การอยู่ครองเรือนก็ยากแท้ ยากไหม? การอยู่ครองเรือนน้อยกว่าหรือมากกว่า ยากทั้งนั้นเลย บรรพชิตก็ยากอย่างบรรพชิต ฆราวาสไปบวชไม่ได้ก็ยากอย่างฆราวาส ไม่เห็นมีฆราวาสคนไหนสักคนหนึ่งที่จะบอกว่าง่าย ไซ้ไหมคะ ธรรมเป็นของลึก ลึกจริงๆ เพราะเหตุว่าอยู่ใกล้ตลอดเวลา แต่ไม่รู้สภาพความจริงของธรรมนั้น กำลังเห็นเดี๋ยวนี้ เกิดดับตลอดเวลา กำลังได้ยินก็เกิดดับตลอดเวลา กำลังเย็น ร้อน อ่อน แข็งทุกขณะ ก็ไม่ใช่ตัวตนสักอย่างเดียว ก็เป็นสิ่งซึ่งเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย แล้วก็ดับไปอยู่ตลอดเวลา แต่เพราะเหตุว่าธรรมเป็นของลึก ผู้ที่ไม่เจริญสติ ไม่พิจารณารู้ลักษณะของนามและรูป ผู้นั้นก็ย่อมไม่เห็นสภาพของธรรมตามความเป็นจริง

การหาทรัพย์เป็นของยาก ไซ้ไหมคะ? ไม่ใช่หามาได้ง่ายๆ เลย นี่ก็เป็นความจริงอีกเหมือนกัน สำหรับฆราวาสยังยากในเรื่องของปัจจัย ในเรื่องของทรัพย์ที่จะเลี้ยงชีวิตไป สำหรับผู้ที่มีการประกอบอาชีพต่างๆ ก็ยังยาก ฉะนั้นสำหรับบรรพชิต การเลี้ยงชีพด้วยปัจจัย ๔ ถึงแม้ว่าจะเป็นตามมีตามได้ก็เป็นของยาก เพราะฉะนั้น

ภาชิตสุดท้ายของท่านก็คือว่า "ควรคิดถึงอนิจจตาเนืองๆ" ความไม่เที่ยงเป็นของจริง แล้วก็ไม่เที่ยงอยู่ทุกๆ ขณะด้วย เมื่อถึงนี้อาจจะ เป็นเย็นที่มากกระทบปรากฏ แล้วก็ดับไปแล้ว หรือว่าอาจจะเป็นไต้ย่น หรือว่าเป็นเสียงที่ปรากฏเมื่อถึงนี้ก็ดับไปแล้ว ทุกอย่างเป็นแต่สิ่งที่เกิดขึ้นปรากฏแล้วก็หมดไป

เพราะฉะนั้น การเจริญสติปัฏฐานตั้งต้นเมื่อไร ที่ไหนได้ทุกๆ ขณะด้วย เพราะว่าสิ่งที่หมดไปแล้วก็หมดไปแล้ว สิ่งที่กำลังมีอยู่ก็พิจารณาเดี๋ยวนี้อย่างไม่ต้องคอยการระลึกถึงอนิจจตาหรือความไม่เที่ยงนี้ ทำให้ผู้เจริญสติ เจริญสติตรงตามสภาพของนามและรูปที่ปรากฏในขณะนั้น เพราะเหตุว่าขณะนี้นามใดกำลังปรากฏรูปใดกำลังปรากฏ ระลึกขึ้นได้ในขณะใด ก็พิจารณารู้ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏในขณะนั้นทันที

แม้ว่าจะเป็นภาชิตเพียงสั้นๆ ก็ว่าควรคิดถึงอนิจจตาเนืองๆ แต่ก็มีประโยชน์สำหรับการเจริญสติปัฏฐานว่า ท่านจะเจริญในขณะไหนก็ได้ เพราะว่าไม่ว่าท่านจะอยู่ที่ไหน ขณะไหนก็ตาม ก็มีนามและรูปที่กำลังปรากฏในขณะนั้น ยังมีอะไรที่จะกันไว้อีกไหมคะ ที่จะไม่ให้เจริญสติปัฏฐาน เก็บเล็กประสมน้อยไปเรื่อยๆ ระลึกได้เมื่อไร ก็มีลักษณะหนึ่งลักษณะใดที่กำลังปรากฏ รู้ที่ลักษณะนั้นชนิดเดียวก็ยิ่งดี เพราะเหตุว่า การรู้ที่ลักษณะของนามและรูปขณะหนึ่ง ก็จะทำให้ท่านได้เจริญสัมมาสติ เพราะไม่มีความจดจ้องต้องการ ไม่มีความเห็นผิดว่าจะต้องเฉพาะนามนั้นรูปนี้ เฉพาะเวลานั้นเวลานี้ หรือว่าเฉพาะสถานที่นั้นสถานที่นี้ สัมมาสติเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด ถ้าเกิดขึ้นทำให้ท่านสำเนียงใส่ใจรู้ลักษณะที่ต่างกันของนามและรูป ถ้าเป็นทางหู ไต้ย่นไม่เคยได้พิจารณาเลย ไม่เป็นไร

เมื่อก็หมดไปแล้ว อนิจจตา กำลังไต้ย่นขณะใด จะเป็นเดี๋ยวนี้อีกได้หรือเวลาที่ผัดผ่อน เพราะในตอนแรกนี้จะให้มีสติรู้ลักษณะในขณะที่กำลังทำงาน หรือกำลังรีบ หรือกำลังพูด หรือกำลังทำธุระยุ่งๆ อยู่ ก็เป็นไปไม่ได้ เพราะเหตุว่าสตินั้นยัง ไม่มีกำลัง เพราะฉะนั้น ขณะใดที่มีการระลึกได้ แล้วก็พิจารณารู้ลักษณะของไต้ย่นขณะนั้น การสำเนียงรู้ว่าสภาพนั้นเป็นสภาพรู้ไม่ใช่เสียง เพียงรู้ความจริงขณะนั้น

ก็จะช่วยอุปการะ ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนพอระลึกได้ก็รู้ลักษณะของไฉนในขณะนั้น
เกิดขึ้นอีกเรื่อยๆ บ่อยๆ จนกว่าจะชิน

ข้อสำคัญก็คือว่า ให้สำเหนียกรู้ลักษณะที่ต่างกันของนามและรูป นี่คือ
ปัญญา ถ้าปัญญายังไม่ได้พิจารณา ยังไม่รู้ว่าสภาพนี้เป็นสภาพรู้ ต่อให้จะอยู่ที่ไหน
ยังไงก็ไม่สามารถที่จะรู้ลักษณะของนามไฉนนั้นได้ ถ้าได้รู้สักครั้งหนึ่งเวลาที่จะนั่ง
นอน ยืน เดินอยู่ที่ไหนแล้วก็มีการระลึกได้ ก็จะไม่ปนกันว่าสภาพเสียงที่ปรากฏให้รู้
ได้ทางหูกับสภาพไฉนซึ่งเป็นสภาพรู้ทางหูนั้น เป็นสภาพที่ต่างกันแล้วสติสามารถ
จะรู้นามไฉนก็ได้ หรือว่ารู้เสียงก็ได้ เพราะเหตุว่าจะต้องรู้ทั่วจึงจะละความไม่รู้ได้
ไม่ใช่รู้เพียงนิดๆ หน่อยๆ ก็ละได้

ท่านที่ศึกษาพระไตรปิฎกน่าจะเฉลียวใจ ที่พระผู้มีพระภาคไม่เคยเว้นเลย
จักขุไม่เที่ยง รูปคือสีไม่เที่ยง จักขุวิญญาณไม่เที่ยง โสตมฺหฺไม่เที่ยง เสียงไม่เที่ยง
สัททหรือสัททารมณฺไม่เที่ยง โสตวิญาณไม่เที่ยง หมดทั้ง ๖ ทวาร ไม่ว่าจะ
ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ก็ได้กล่าวซ้ำแล้วซ้ำอีกๆ แต่
ทำไมผู้ปฏิบัติบางท่านจึงคิดที่จะเว้น เว้นไม่ได้แน่ะคะเพราะเหตุว่าท่านไม่ใช่
อุคฆฏิตัญญูที่จะว่าทรงแสดงโดยย่อ ในขณะนั้นมีสภาพธรรมใดปรากฏก็สามารถที่
จะแทงตลอดในสภาพนั้น ประจักษ์การเกิดดับ เพราะเหตุว่าได้เจริญอินทรีย์มาแล้ว
แต่ว่าผู้ที่ยังเต็มไปด้วยความสงสัย วิธีเดียวที่จะละคลายความสงสัยได้ก็คือการ
เจริญสติ พิจารณารู้ลักษณะของนามหรือรูปที่กำลังปรากฏ ซึ่งถ้าไม่พิจารณาสงสัย
อยู่ เวลานี้ก็อาจจะไม่รู้ว่า ทางตาเห็น กับสีที่ปรากฏที่เป็นของจริงนั้น ต่างกัน
อย่างไรหรือว่าทางหูก็อาจจะยังสงสัย ยังไม่แน่ชัดว่าไฉนกับเสียงที่ปรากฏทางหู
นั้น ต่างกันอย่างไร แต่ถ้ามีการเจริญสติรู้ลักษณะของนามและรูปแต่ละทาง ก็จะ
เจริญสติบ่อยขึ้น ชื่นขึ้น ความไม่รู้อย่างสงสัยก็จะค่อยๆ คลายไปและหมดไปได้

นี่ก็เป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นว่า ถ้ายังเป็นปุถุชนอยู่แล้ว ใครเป็นเพศบรรพชิตก็
เจริญสติปัฏฐานในเพศของบรรพชิต ใครเป็นฆราวาสก็เจริญสติปัฏฐานในเพศของ
ฆราวาส ถ้าสมมติว่าฆราวาสอยากจะเป็นบรรพชิต เพราะเหตุว่าชีวิตของฆราวาสนี้
ยุ่งยากมาก ไม่สามารถที่จะเจริญสติปัฏฐานได้ ถ้าเป็นความคิดความพอใจมีสัทธิ

เช่นนั้นจริง ๆ ผู้นั้นก็บวชเป็นบรรพชิต แล้วเจริญสติปัฏฐานในเพศของบรรพชิต เพราะเหตุว่าผู้นั้นมีชีวิตจริง ๆ เป็นบรรพชิต แต่ไม่ได้หมายความว่าไปหลบหลีกเพียงชั่วคราว แล้วก็ไม่ได้ตัวจริง ๆ ชีวิตจริง ๆ ของตัวเอง ไม่รู้ในขณะที่กำลังเห็นกำลังได้ยิน แต่ว่าไปรู้อย่างอื่นนั้นไม่ได้ เพราะว่าถ้าเป็นการสร้างขึ้นหรือทำขึ้น ก็ไม่สามารถที่จะคลายความไม่รู้ในชีวิตจริง ๆ ได้ ข้อนี้มีอะไรสงสัยบ้างไหมคะ

ถ.

ส. ความแยกแยะเป็นเรื่องของปัญญา หมายความว่าปัญญามีขั้นการฟัง ปัญญา มีขั้นการพิจารณา ปัญญา มีขั้นที่กำลังมีสติระลึกถึงลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏ ความแยกแยะนี้เกิดจากการฟังด้วย ถ้าฟังไม่แยกแยะ ฟังไม่เข้าใจก็ไม่มีอะไรที่จะอุปการะในขณะที่มีสติ แต่ว่าความแยกแยะที่เกิดจากการฟังติดตามอุปการะในขณะที่มีสติไม่ให้เผลอไป ไม่ให้คลาดเคลื่อนไป มีความแยกแยะ คือการพิจารณาเหตุผลถูกต้องชัดเจนว่า ปัญญานั้นจะต้องรู้ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏ ซึ่งเป็นชีวิตจริง ๆ ถ้าเป็นอย่างนี้การระลึกได้เกิดขึ้นขณะใด ก็รู้ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏ พิจารณาสีที่กำลังปรากฏ ไม่นึกเผลอไปว่าอยากจะไปที่โน่นเพื่อจะได้สงบมากขึ้น เพราะเหตุว่าเพียงนี้เท่านั้นก็เป็นนามชนิดหนึ่ง แล้วก็ดับไป อนิจจตา

ควรระลึกถึงอนิจจตาเรื่อย ๆ เมื่อดับไปแล้วอะไรกำลังปรากฏอีก ทำไมจะต้องรอ ทำไมจะต้องคอย เพราะเหตุว่าขณะนี้ยังเป็นชีวิตจริง ๆ ยังไม่ได้เป็นบรรพชิต ยังอยู่กับบ้าน กำลังมีนามชนิดนี้ปรากฏ กำลังมีรูปชนิดนั้นกำลังปรากฏ ไม่ต้องสนใจในอดีตที่ดับไป หรืออนาคตที่ยังมาไม่ถึง แต่ว่าพิจารณารู้ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏ

นี่เป็นการละความต้องการในผล ซึ่งทุกคนใจเร็วด่วนได้ทีคิดว่าจะไปฮวบฮาบละความไม่รู้โยยะ ๆ ทีเดียว โดยที่แท้ที่จริงแล้วความไม่รู้สะสมพอกพูนไว้มาก ทีเดียว เพราะฉะนั้น การที่จะละการที่จะคลายมีทางเดียวเท่านั้น คือการเจริญสติรู้ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏจริง ๆ จนกว่าจะหมดความไม่รู้ จนกว่าจะหมดความเห็นผิดนั้น วิธีนี้ไม่ฮวบฮาบ เป็นปัญญาจริงๆ ที่กำลังเกิดขึ้นในขณะนั้น แต่

ไม่ใช่ห้ามว่าไม่ให้ไปไหน ทุกคนมีการไปอยู่ทุกๆ วัน เป็นชีวิตจริงๆ แต่ละขณะที่มี
เย็น ร้อน อ่อน แข็ง แกร่ง ตึง ไหว มีเห็น ได้ยิน ได้กลิ่น ลิ้มรส ทุกขณะเจริญสติปัฏ
ฐานได้

ถ. ขณะที่อยู่ประโยชน์ของสตินั้น มีปัญญาแล้วใช่ไหมคะ

ส. ปัญญาขั้นรู้ประโยชน์ของสติ ยังไม่ใช่ปัญญาที่กำลังเจริญสติแล้วรู้
ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏ แต่เป็นปัญญาขั้นรู้ประโยชน์ของสติ ปัญญาก็เป็น
ขั้นๆ ด้วย มีท่านผู้ใดมีข้อสงสัยอื่นอีกไหมคะ ในพระสูตรมีตัวอย่างในชีวิตประจำวัน
ซึ่งเป็นชีวิตจริงๆ แล้วก็จะได้เห็นว่า เป็นเรื่องกิเลสอีกเหมือนกัน ไม่ควรตำหนิเพราะ
ทุกคนมี

เพราะฉะนั้น ถึงแม้จะกล่าวถึงเรื่องกิเลสหลายๆ เรื่องในพระสูตร ก็คงจะไม่
เป็นที่ทำให้ท่านรู้สึก ว่าทำไมบุคคลนั้นมีกิเลสมาก หรือบุคคลนี้มีกิเลสมาก
เพราะว่าเรื่องจริงๆ และยิ่งรู้ตัวว่ามีกิเลสมากๆ ก็ยิ่งเกิดความพากเพียรที่จะละ
คลายกิเลส ซึ่งเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจ ซึ่งพระเถระบางท่านก็กล่าวว่า "กิเลสดุจผ้าขี้ริ้ว
ซึ่งเป็นของซึ่งไม่สะอาด" ฉะนั้น ก็จะขอยกตัวอย่างอีก ใน ขุททกนิกาย อุทาน
ปิณฑปาตสูตร

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคประทับ ณ พระวิหารเชตวัน ภัทษะหลายรูป สนทนา
กันว่า การบิณฑบาตเป็นวัตรนั้น ย่อมได้เห็นรูปที่พอใจ ได้ยินเสียงที่พอใจกลิ่นที่
พอใจ ได้รสที่พอใจ ธรรมารมณ์ที่พอใจ และมหาชนสักการะเคารพนับถือบูชายำ
เกรง เพราะฉะนั้น ท่านก็ชวนกันถือการเที่ยวบิณฑบาตเป็นวัตร เพื่อจะได้เห็นรูป
บ้าง ได้ยินเสียงที่น่าพอใจบ้างเป็นต้น ตอนเย็น พระผู้มีพระภาคเสด็จออกจากที่เรือน
และได้เสด็จเข้าไปถึงโรงกลมใต้ต้นกุ่ม แล้วประทับ ณ อาสนะที่ปูไว้ แล้วได้ตรัสถาม
ภิกษุเหล่านั้นว่าสนทนากันเรื่องอะไร ท่านพระภิกษุเหล่านั้นก็ได้กราบทูลให้ทรง
ทราบ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า การที่เรอทั้งหลายเป็นกุลบุตร ออกบวชเป็นบรรพชิต
ด้วยสัทธา ฟังกล่าวเรื่องเห็นปานนี้ นั้นไม่สมควรเลย เรอทั้งหลายประชุมกันแล้ว ฟัง
กระทำอาการ ๒ อย่าง คือ ธรรมิกถา หรือ ดุชนิภาพอันเป็นอริยะ

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบเนื้อความนี้แล้ว ได้ทรงเปล่งอุทานนี้ในเวลานั้นว่า ถ้าว่าภิกษุไม่อาศัยเสียงสรรเสริญแล้วไซ้ เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ย่อม รักใคร่ต่อภิกษุผู้ถือการเที่ยวบิณฑบาตเป็นวัตร ผู้เลี้ยงตนมิใช่เลี้ยงผู้อื่น ผู้คงที่ที่พระผู้มีพระภาคทรงเปล่งอุทานว่า ถ้าว่าภิกษุไม่อาศัยเสียงสรรเสริญแล้วไซ้ เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายย่อมรักใคร่ต่อภิกษุ ผู้ถือบิณฑบาตเป็นวัตร นี่คืออหยาศัยจริงๆ ถ้าผู้ใดกระทำอย่างนี้ หมายความว่าไม่ใช่ทำเพราะเหตุอื่น แต่ว่าเป็นอหยาศัยของผู้นั้น ฉะนั้น พระธรรมของพระผู้มีพระภาคทั้งหมดเพื่อที่จะได้ให้ผู้ฟังพิจารณาว่าสิ่งใดเป็นคุณเป็นประโยชน์ สิ่งใดเป็นโทษ แล้วละสิ่งที่เป็โทษ แล้วก็ขัดเกลาอหยาศัยในสิ่งที่เป็คุณ จนกระทั่งเป็นอหยาศัยของผู้นั้นจริงๆ ไม่ใช่ฝันและไม่ใช่ว่า บังคับ แต่ว่าให้เห็นคุณ ให้เห็นโทษ แล้วก็ฝึกจนเป็นอหยาศัยของผู้นั้น

ถึงแม้ว่าในเรื่องของการเจริญสติปัฏฐานก็เช่นเดียวกัน ไม่ใช่บังคับหรือว่า ไม่ใช่ฝัน แต่ว่าให้เจริญจนกระทั่งเป็นนิสสัย เป็นอุปนิสสัยของผู้นั้น อย่างเรื่องของนิสสัย ต้องเป็นเรื่องของสิ่งที่ได้กระทำจนกระทั่งชิน จนกระทั่งเป็น นิสสัย แต่ อนุสัย คือกิเลสอย่างละเอียดนั้นละเอียดยิ่งกว่านิสสัย เพราะเหตุว่า นิสสัยนั้นก็อาศัยการฝึกอบรมเป็นเวลานานพอสมควรก็เป็นนิสสัยอันนั้นได้ แต่ว่า อนุสัยนับชาติไม่ถ้วนทีเดียวที่สืบเนื่องนอนเนื่องอยู่ในจิต เป็นต้นว่า เวลาที่เห็นก็ไม่รู้ว่าอะไร ก็เป็นอวิชชา อนุสัย ไม่รู้ทุกๆ ขณะ ก็ไม่รู้ไปเรื่อย ๆ ไม่มีขณะที่จะรู้เลยว่าขณะนี้กำลังเป็นอะไร เพราะฉะนั้น นี่ก็เป็นอนุสัยอย่างหนึ่ง เพราะฉะนั้น อนุสัยจะลึกแล้วจะละเอียดยิ่งกว่านิสสัยสักเท่าไร ฉะนั้น ถ้าเราไม่เจริญสติ ไม่ฝึกนิสสัย ไม่ที่กำลังเห็นกำลังได้ยิน ก็ฝึกนิสสัยใหม่แทนที่จะหลง ลืมสติ พอเห็นก็ระลึกได้ว่าที่กำลังเห็นนี่ก็เป็นสภาพรู้ทางตา ถ้าเป็นโดย ลักษณะนี้บ่อยๆ ผู้นั้นก็มนิสสัยที่ละคลายอนุสัย ความที่ไม่เคยรู้ที่นอนเนื่องอยู่ในจิตใจทุกๆ ขณะ จนกว่าจะหมดไปเป็นประเภทๆ ได้

เพราะฉะนั้น เรื่องของสิ่งที่เราเคยไม่รู้ ก็มีมากแล้วก็เหนียวแน่นแล้วก็เนิ่นนามมาแล้ว ฉะนั้นเรื่องของการละ ก็เป็นเรื่องที่จะต้องเจริญสติเจริญปัญญา ละคลายความไม่รู้ที่มีอยู่ในจิตอย่างละเอียด ด้วยการเจริญสติอย่างละเอียดด้วย ไม่ใช่เจริญหยาบๆ เป็นบางประเภท แล้วก็คิดว่าจะละคลายได้ แต่ว่าจะต้องเป็นการ

เจริญปัญญาอย่างละเอียดจริงๆ ฉะนั้น ผู้ที่เจริญสติปัฏฐานเป็นกิจวัตรเป็นประจำวัน มีโอกาสที่จะรู้ลักษณะของนามและรูปละเอียดกว่า เพราะเหตุว่า ไม่ได้จำกัดลักษณะของนามและรูปทางหนึ่งทางใด แล้วไม่จำกัดเวลาและจำกัดสถานที่ด้วย ถ้าจำกัดบางเวลา เวลานั้นอาจจะไม่ค่อยมีกิเลส โลภะ โทสะ อาจจะเบาบาง เพราะเหตุว่า กำลังสงบเป็นสมาธิ แต่ที่อื่นเวลาที่ไม่เป็นปัจจัยให้จิตสงบมีโลภะ โทสะ และสติก็ไม่มีกำลัง เพราะว่า ไม่เคยเจริญก็ยังไม่รู้ลักษณะของนามและรูปในขณะนั้น ก็ยึดถือนามและรูปในขณะนั้นว่าเป็นตัวตนได้

แต่ว่าผู้ที่เจริญสติปัฏฐานเป็นประจำอยู่เรื่อยๆ ไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นนามนั้นรูปนี้ ก็มีโอกาที่จะพิจารณารู้ลักษณะของนามและรูปละเอียดขึ้น ถ้าจะกล่าวถึงภาสิตของพระเถระสั้นๆ ให้ท่านผู้ฟังได้ฟัง ก็คงจะเป็นประโยชน์ เพราะเหตุว่าทุกคำในพระไตรปิฎกนั้นมีสาระ อย่างใน ขุททกนิกาย ชาดกภาค ๔ การันตียชาดก มีข้อความว่า พราหมณ์ผู้หนึ่ง เห็นการันตียะยกก้อนหินใหญ่แล้วก็กลิ้งลงไปในชอกภูเขาในป่า ก็ถามว่า ทำอย่างนั้นทำไม การันตียะก็บอกว่า จะกลิ้งหินลงให้แผ่นดินซึ่งมหาสมุทร ๔ เป็นขอบเขตนั้น ให้ราบเรียบดังฝ่ามือ พราหมณ์ก็บอกว่า มนุษย์คนเดียวย่อมไม่สามารถที่จะทำแผ่นดินให้ราบเรียบดังฝ่ามือได้ จะต้องตายไปเสียเปล่าๆ เป็นแน่ การันตียะก็บอกว่า หากว่ามนุษย์คนเดียวไม่สามารถจะทำแผ่นดินใหญ่นี้ให้ราบเรียบได้ฉันใด ท่านก็จะนำมนุษย์เหล่านี้ ผู้มีทิฐิต่างๆ กันมาไม่ได้ ฉันนั้นเหมือนกัน

ซึ่งด้วยข้อความเพียงสั้นๆ พราหมณ์นั้นก็ได้สติและเห็นด้วย เพราะเหตุว่าความคิดเห็นก็ต่างกันมากทีเดียว ถึงแม้พระผู้มีพระภาคเองในครั้งอดีต จะได้ตรัสรู้ และได้ทรงแสดงหนทางข้อประพฤติปฏิบัติแล้ว แต่ผู้ที่ไม่ประพฤติปฏิบัติตามนั้นมีมาก เพราะเหตุว่าไม่มีบุคคลใดที่สามารถจะทำให้แผ่นดินราบเรียบได้ ฉะนั้น ก็เป็นการเป็นไปไม่ได้เลย ที่จะทำให้ทิฐิความเห็นผิดของบุคคลอื่นนั้น กลับมาเห็นถูกต้องเหมือนกันทั้งหมดได้

เพราะฉะนั้น การฟังธรรมก็ควรที่จะให้ได้ประโยชน์ ได้เหตุผลจากการฟัง เพื่อจะได้ประพฤติปฏิบัติตามให้ถูกต้องด้วย